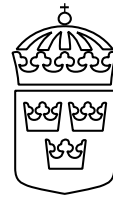

Regeringens proposition

2015/16:151

Ny påföljd efter tidigare dom

Prop.
2015/16:151

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2016

Stefan Löfven

Morgan Johansson
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår en reform av regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom. Syftet är att förenkla och förtydliga de regler som gäller för hur domstolen ska bestämma påföljd när en tilltalad döms för ytterligare brott som begåtts innan en tidigare påföljd helt har verkställts eller annars upphört. Domstolen ska i en sådan situation som huvudregel bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Möjligheten att bestämma att en tidigare dom ska omfatta också tillkommande brottslighet, s.k. konsumtionsdom, eller att undanröja en utdömd påföljd och bestämma ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten ska bara användas i undantagsfall.

Regleringen görs också mer konsekvent när det gäller hur brott som utgör återfall ska behandlas. Det ska göras en principiell skillnad mellan brott begångna före en tidigare dom (nyupptäckt brottslighet), och brott begångna efter en tidigare dom men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (ny brottslighet). Förslagen innebär bl.a. att gemensam straffmätning fortsättningsvis endast ska tillämpas vid nyupptäckt brottslighet.

Slutligen föreslår regeringen att ungdomstjänst och ungdomsvård ska omfattas av regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	18
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	21
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	23
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	25
3	Ärendet och dess beredning	26
4	Gällande rätt och allmänna utgångspunkter	27
4.1	Gällande rätt	27
4.2	Allmänna utgångspunkter	30
5	Ny påföljd efter tidigare dom	32
5.1	En tydlig reglering med färre alternativ	32
5.2	En åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet	33
5.3	Ny påföljd ska vara huvudregel	35
5.4	Möjligheter att avvika från huvudregeln	36
5.4.1	Konsumtionsdom ska vara möjlig i vissa fall	36
5.4.2	Det ska vara möjligt att undanröja den tidigare påföljden endast om det finns särskilda skäl	44
5.5	Särregleringen vid fängelse på livstid behålls	48
5.6	Åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning	50
5.7	Gemensam straffmätning endast vid nyupptäckt brottslighet	54
5.8	Undantag från regeln om gemensam påföljd i högre rätt	57
5.9	Ändrade förhållanden m.m.	61
5.10	När ska återfall i brott beaktas?	63
6	En ny reglering för ungdomsvård och ungdomstjänst	66
6.1	Ny påföljd efter tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst	66
6.2	Möjligheter att avvika från huvudregeln	69
6.3	Ändrade förhållanden m.m.	77
6.4	Undanröjande efter särskild talan	79
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	81
8	Konsekvenser	82
9	Författningskommentar	83
9.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	83
9.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	95

9.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	97	Prop. 2015/16:151
9.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	98	
9.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	99	
Bilaga 1	Utdrag ur sammanfattning av betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34)	100	
Bilaga 2	Utdrag ur betänkandets författningsförslag	108	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2012:34).....	129	
Bilaga 4	Sammanfattning av departementspromemorian Processrättsliga konsekvenser av Påföljdsutredningens förslag (Ds 2012:54)	130	
Bilaga 5	Utdrag ur departementspromemorians författningsförslag	137	
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna (Ds 2012:54)	141	
Bilaga 7	Lagförslagen i utkastet till lagrådsremiss	142	
Bilaga 8	Förteckning över remissinstanserna (utkast till lagrådsremiss).....	165	
Bilaga 9	Lagrådsremissens lagförslag.....	166	
Bilaga 10	Lagrådets yttrande	187	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2016	197	

Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.,
4. lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll,
5. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Häri genom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 34 kap. 10, 11 och 18 §§ ska upphöra att gälla¹,
dels att 27 kap. 6 §, 28 kap. 7 och 9 §§, 30 kap. 3 §, 32 kap. 4 §,
 33 kap. 6 §, 34 kap. 1–8 §§ och 38 kap. 3, 4, 6, 8 och 9 §§ och rubriken
 till 34 kap. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

6 §²

Om den dömden inte iakttagit vad som åligger honom enligt den villkorliga domen, får *domstolen*, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång *anhängiggör* talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömden,

2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,

3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Undanröjs den villkorliga domen, *skall vid påföljdens bestämmande* skälig hänsyn tas till böter som dömts ut enligt 2 § och 34 kap. 5 § *samt* till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. *Härvid* får dömas till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *skall*, om fängelse döms ut,

Om den dömden inte iakttagit vad som åligger honom *eller henne* enligt den villkorliga domen, får *rätten*, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång *väcker* talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömden,

Om den villkorliga domen *undanröjs, ska rätten, när den nya påföljden bestäms, ta* skälig hänsyn till böter som dömts ut enligt 2 § och till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. *I ett sådant fall* får *rätten döma* till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *ska rätten, om den dömer*

¹ Senaste lydelse av
 34 kap. 10 § 1998:604
 34 kap. 11 § 2006:891
 34 kap. 18 § 2015:97.

² Senaste lydelse 1998:604.

Prop. 2015/16:151 detta *beaktas* när straffets längd bestäms. till fängelse, *beakta* detta när straffets längd bestäms.

28 kap.

7 §³

Iakttar den dömde inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, *utom* att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömde, eller

2. besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 *men bedöms denna* inte längre vara påkallad, får *övervakningsnämnden* besluta att övervakningen *skall* upphöra. *Samma gäller om rätten med stöd av 34 kap. 6 § beslutat om övervakning och denna pågått i ett år.*

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prövotidens utgång.

Om den dömde inte *iakttar* vad som åligger honom *eller henne* till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, *utöver* att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömde, eller

2. besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Om *övervakningsnämnden* *bedömer att* övervakning som beslutats enligt första stycket 2 inte längre är påkallad, får *nämnden* besluta att övervakningen *ska* upphöra.

9 §⁴

Undanröjs skyddstillsynen, *skall* rätten bestämma annan påföljd för brottet. *Därvid skall* skälig hänsyn *tas* till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 § *eller 34 kap. 6 §*. I fall *som här avses* får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *skall* rätten, om den dömer till fängelse, *beakta* detta när straffets längd bestäms.

Om skyddstillsynen *undanröjs*, *ska* rätten bestämma *en* annan påföljd för brottet *och då ta* skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I *ett sådant* fall får *rätten döma* till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *ska* rätten, om den dömer till fängelse, *beakta* detta när straffets längd bestäms.

³ Senaste lydelse 1988:942.

⁴ Senaste lydelse 1998:604.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. En sådan åtgärd får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Prop. 2015/16:151

30 kap.

3 §⁵

När någon döms för flera brott, *skall* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

När någon döms för flera brott, *ska* rätten döma till *en* gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl, får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

När högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

32 kap.

4 §⁶

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *skall* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *ska* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som

⁵ Senaste lydelse 1988:942.

⁶ Senaste lydelse 2006:891.

Prop. 2015/16:151 planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *skall* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

33 kap.

6 §⁷

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till slutet ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 *förordnar* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömden *med anledning* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *förordnande* är att den tid

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till slutet ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 3 § *beslutar* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömden *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *beslut* är att den tid som den utdömda på-

⁷ Senaste lydelse 2006:891.

som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom *eller* en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och *med anledning* av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Vissa bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd

Har den som *för brott* dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn *eller* sluten ungdomsvård begått annat brott före domen eller *begår han* nytt brott efter domen men innan påföljden *till fullo* verkställts eller annars upphört, *får* rätten, *med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna*

1. *förordna att den tidigare utdömda påföljden skall avse också det andra brottet,*

2. *döma särskilt till påföljd för detta brott, eller*

3. *om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den utdömda*

följden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom, en skyddstillsyn, *en ungdomsvård eller en ungdomstjänst* och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

1 §⁸

Om den som *har* dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, *ungdomsvård eller ungdomstjänst har* begått *ett* annat brott före domen (*nyupptäckt brott*) eller *om den dömden begår ett* nytt brott efter domen men innan påföljden *helt har* verkställts eller annars upphört (*nytt brott*), *ska* rätten *bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.*

I stället för att bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten får rätten, i de fall som avses i 3 och 4 §§, besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den brottsligheten, eller

⁸ Senaste lydelse 1998:604.

Prop. 2015/16:151 *påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art.*

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, skall vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel den utdömda fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen.

undanröja den utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Undergår den dömda fängelse på livstid får rätten endast besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten.

Undergår den dömda fängelse på livstid, må allenast meddelas förordnande enligt 1 § 1.

2 §

När rätten dömer till en ny påföljd för ett nyupptäckt brott ska den när påföljden bestäms iakta att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhopa icke överstiga vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

3 §

Rätten får besluta att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brottslighet. Ett sådant beslut får meddelas endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst, får rätten, om det finns särskilda skäl för det, även i andra fall besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten.

4 §⁹

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga

Rätten får undanröja en tidigare

⁹ Senaste lydelse 1998:604.

om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns särskilda skäl för det samt den tidigare domen har fått laga kraft och dom meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms, ska rätten ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen. Rätten får då döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet.

Om fängelse döms ut och en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket, 28 kap. 2 a § andra stycket eller 28 kap. 6 a § första stycket har lämnats, ska detta beaktas när straffets längd bestäms.

5 §¹⁰

Är den tidigare påföljden villkorlig dom, får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast för brott som begåtts före prövotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, får rätten, om den nya brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten

Tillämpas 1 § första stycket eller 3 § i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, ska, om brottet har begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet får rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i

¹⁰ Senaste lydelse 1998:604.

skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja den villkorliga domen enligt 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 7 § andra stycket, besluta att den villkorliga domen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 27 kap. 2 a § andra stycket.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd enligt 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller förlänga prövotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

Undanröjs en villkorlig dom med stöd av 1 § 3 skall rätten, när den bestämmer ny påföljd, ta skälighänsyn till böter som har dömts ut enligt andra stycket eller 27 kap. 2 § samt till vad den dömda undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket lämnats skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

En villkorlig dom får undanröjas enligt 1 § 3 endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Om rätten inte beslutar om förverkande enligt första stycket, får den besluta om åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om frågan tas upp i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

6 §¹¹

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn, får rätten vid tillämpning av 1 § 1, om den nya brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare

Om rätten med tillämpning av 3 § genom dom som fått laga kraft har beslutat att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller

¹¹ Senaste lydelse 1998:604.

brottslighet kräver det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter är föreskrivet för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja skyddstillsynen med stöd av 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 9 § andra stycket 4, besluta att skyddstillsynen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 28 kap. 2 a § andra stycket.

Är fängelse föreskrivet för det nya brottet och kan, med hänsyn till omständigheter som i 30 kap. 11 § sägs, 1 § 1 inte tillämpas utan att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter enligt första stycket döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga provotiden till högst fem år. Har den dömde åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse dömas ut på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

ungdomstjänst som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och om den tidigare påföljden ändras av högre rätt genom dom som får laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare prövas på nytt. Detsamma ska gälla, när påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bestämts med tillämpning av 2 § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård ska verkställas, att den dömde begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott har dömts ut, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, ska, sedan domarna fått laga kraft, rätten efter anmälan av åklagare med tillämpning av 2 § bestämma vad den dömde ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas.

Fängelse enligt tredje stycket får inte dömas ut och beslut om föreskrift enligt andra stycket, beslut enligt fjärde stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn får inte meddelas, i annat fall än när fråga därom uppkommer i mål vari den dömde häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

7 §¹²

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller det annars finns särskilda skäl för det.

Döms med tillämpning av 1 § 2 till påföljd för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall vid påföljdens bestämmande iaktas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för båda brotten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på sluten ungdomsvård. Beslut om undanröjande av sluten ungdomsvård får ske endast om dom meddelas innan den fastställda verkställighetstiden har löpt ut.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, ska den utdömda fängelsepåföljden vid tillämpningen av detta kapitel anses som en del av skyddstillsynen.

8 §¹³

Har den som dömts till Uppkommer fråga om ungdomstjänst begått annat brott överlämnande eller utlämning till

¹² Senaste lydelse 1998:604.

¹³ Senaste lydelse 2006:891.

innan påföljden börjat verkställas, Sverige för verkställighet av en skall rätten, om påföljden även för dom, varigenom någon dömts till detta brott bestäms till fängelse som gemensam påföljd för ungdomstjänst, vid bestämmande två eller flera brott, och kan av antalet timmar ungdomstjänst, överlämnande eller utlämning så långt möjligt, iakttas att detta enligt den andra statens antal tillsammans med det antal lagstiftning inte ske för alla timmar som tidigare dömts ut inte brotten, ska rätten, efter anmälan överstiger det antal timmar som av åklagare, undanröja den skulle ha bestämts som gemensam gemensamt utdömda påföljden och påföljd för brotten. döma till påföljd för den brottslighet för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som föreskrivs i första stycket ska även gälla då fråga uppkommer om att en svensk brottmålsdom som avser två eller flera brott ska verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, men det finns hinder mot verkställighet enligt den andra statens lagstiftning i fråga om något eller några av brotten.

38 kap.

3 §¹⁴

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av den rätt, där brottmål mot den dömde är väckt eller där mål om åtgärd mot den dömde enligt 32 kap. 4 § redan

¹⁴ Senaste lydelse 2006:891.

Prop. 2015/16:151 uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

tagits upp, eller av rätten i den ort där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

4 §¹⁵

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 10 § göres hos *första domstol* i något av målen.

Anmälan *enligt* 34 kap. 6 § görs hos *den rätt som först dömt* i något av målen.

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 18 § göres hos den rätt som först dömt i målet.

Anmälan *enligt* 34 kap. 8 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

6 §¹⁶

Nämndemän *skall* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma *skall* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § *samt åtgärd enligt* 34 kap. 5 § *tredje stycket eller* 34 kap. 6 § *andra stycket*.

Nämndemän *ska* delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 §. Detsamma *ska* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §¹⁷

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket *skall* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *skall* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § *skall* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket *ska* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *ska* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 8 § *ska* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande

¹⁵ Senaste lydelse 1981:211.

¹⁶ Senaste lydelse 2006:891.

¹⁷ Senaste lydelse 2006:891.

av saken sker genom beslut.

av saken sker genom beslut.

Prop. 2015/16:151

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §¹⁸

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat *förordnas*. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat *beslutas*. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹⁸ Senaste lydelse 2006:891.

Härigenom föreskrivs att 46 kap. 15 a §, 48 kap. 4 § och 51 kap. 13 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 kap.

15 a §¹

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *förordnande* enligt 34 kap. 1 § *första stycket 1* brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *beslut* enligt 34 kap. 3 § brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

48 kap.

4 §²

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap.

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap. 1 § första

¹ Senaste lydelse 2014:320.

² Senaste lydelse 2006:284.

1 § första stycket 2 brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom strafföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Företagsbot får föreläggas genom strafföreläggande i fall då boten inte överstiger 500 000 kr.

stycket brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom strafföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt *arton* år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

51 kap.

13 §³

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Om saken kan utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,

2. om endast den tilltalade har överklagat och hans eller hennes ändringsyrkande godtas av motparten,

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller döma ut påföljd eller döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. om parterna har begärt att målet ska avgöras utan huvudförhandling, eller

5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Om en part har begärt huvudförhandling i fall som avses i andra stycket 1–3, ska sådan hållas, om det inte är obehövligt.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, beslut enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, beslut enligt 34 kap. 3 § brottsbalken. Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

³ Lydelse enligt prop. 2015/16:39 En modernare rättegång II.

Prop. 2015/16:151 Om överklagandet avser även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Prop. 2015/16:151

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 19 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 19 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §¹

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om *domstol*, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *skall* tiden för frihetsberövandet, till den del *därunder* inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom *eller en* skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, *skall* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen *eller domen* på skyddstillsyn,

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om *rätten*, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del *det* inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom, skyddstillsyn, *ungdomsvård eller ungdomstjänst* och i stället dömt till fängelse på viss tid, *ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen, *skyddstillsynen, ungdomsvården eller ungdomstjänsten*,

¹ Senaste lydelse 2000:176.

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *förordnats* att den villkorliga domen *eller* skyddstillsynen *skall* avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *rätten beslutat* att den villkorliga domen, skyddstillsynen, *ungdomsvården eller ungdomstjänsten ska* avse även ytterligare brott samt

19 d §

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsvård, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Prop. 2015/16:151

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *skall* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *skall* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *skall* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han *skall* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *ska* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom *eller henne* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom *eller henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *ska* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *ska* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser, eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han *eller hon ska* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

¹ Senaste lydelse 2005:42.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Prop. 2015/16:151

Härigenom förskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

dels att 10 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §¹

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a–c §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a–c §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 b §

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2015:100.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 25 juni 2009 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare (dir. 2009:60). I uppdraget ingick bl.a. att ta ställning till om ett system med villkorligt fängelse ska införas. Utredaren skulle också ta ställning till och föreslå vilka kriterier som ska gälla för tidigare brottslighet och vilken betydelse sådan brottslighet ska tillmätas vid påföljdsvalet och straffmätningen samt i fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Vidare skulle utredaren analysera frågan om straffvärdebestämning vid flerfaldig brottslighet och vid behov lämna förslag som ger sådan brottslighet större genomslag vid påföljdsbestämningen eller som motverkar brottsligheten mer effektivt.

Utredningen, som antog namnet Påföljdsutredningen, lämnade i maj 2012 betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34). En sammanfattning av betänkandet och lagförslagen i relevanta delar finns i *bilaga 1* respektive *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2012/04191/L5).

Som ett led i den fortsatta beredningen av frågan om en översyn av påföljdssystemet beslutade chefen för Justitiedepartementet den 24 april 2012 att uppdra åt en sakkunnig person att biträda departementet med att överväga vilka processrättsliga konsekvenser Påföljdsutredningens förslag leder till och föreslå nödvändiga författningsändringar. Uppdraget redovisades i en departementspromemoria i december 2012, Processrättsliga konsekvenser av Påföljdsutredningens förslag (Ds 2012:54). En sammanfattning av promemorian och lagförslagen, i relevanta delar, finns i *bilaga 4* respektive *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2013/00356/L5).

För att komplettera beredningsunderlaget har ett utkast till lagrådsremiss remissbehandlats. Remissinstanserna har ombetts att yttra sig över remissen i dess helhet. Utkastets lagförslag finns i *bilaga 7* och en förteckning över remissinstanserna i *bilaga 8*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2012/04191/L5).

I detta lagstiftningsärende behandlar regeringen de förslag i Påföljdsutredningens betänkande och i promemorian som rör framför allt regleringen av återfall i brott och sammanträffande av påföljder. Några ställningstaganden till Påföljdsutredningens förslag att införa ett system med villkorligt fängelse görs inte i detta sammanhang. Regeringens förslag utgår mot den bakgrunden från det påföljdssystem som gäller i dag.

Riksdagen har gett regeringen till känna att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att regelverket om straffvärdebestämning vid flerfaldig brottslighet ska skärpas och ge uttryck för en strängare syn på flerfaldig brottslighet än vad som är fallet i dag (bet. 2014/15:JuU14, rskr. 2014/15:138). Den frågan behandlas i avsnitt 5.7.

Regeringen beslutade den 26 november 2015 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 9*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 10*. Regeringen har delvis följt Lagrådets synpunkter. Dessa behandlas i avsnitt 5.1–5.5, 5.7–5.10, 6.2, 6.4 och i författningskommentaren. Dessutom har vissa redaktionella och språkliga ändringar gjorts i förhållande till förslagen i lagrådsremissen.

4 Gällande rätt och allmänna utgångspunkter

4.1 Gällande rätt

Återfall i brott och flerfaldig brottslighet

Om någon döms för ett brott och därefter gör sig skyldig till ny brottslighet är det fråga om *återfall i brott*. Med *flerfaldig brottslighet* avses att en person döms till ansvar för fler än ett brott. Skillnaden mellan återfall och flerfaldig brottslighet kan något förenklat sägas bestå i att det vid återfall har meddelats en dom mellan brotten medan så inte är fallet vid flerfaldig brottslighet.

Vid straffrättskipningen behandlas dessa situationer olika. Att den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott får beaktas vid påföljdsvalet som skäl för att bestämma påföljden till fängelse (30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). Återfall i brott medför också som huvudregel att villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt fängelsestraff förklaras förverkad (34 kap. 4 § brottsbalken). Slutligen ska ett återfall, om det inte har beaktats genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet, påverka straffmätningen i skärpande riktning (29 kap. 4 § brottsbalken).

Vilken betydelse som tidigare brottslighet ska ges vid påföljdsbestämningen eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet bestäms efter en sammanvägning av olika omständigheter. Vid straffmätningen ska rätten särskilt beakta vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten och om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller om brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig (29 kap. 4 § brottsbalken). Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten bl.a. beakta om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet eller om det förflutit lång tid mellan brotten (34 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). De beskrivna omständigheterna har ansetts vara relevanta även vid bedömningen av återfallets betydelse vid påföljdsvalet (se bl.a. prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. s. 53, NJA 1991 s. 359 och NJA 1995 s. 35).

Avgörande för återfallets relevans är alltså främst tiden mellan brotten, om brottsligheten är likartad och brottslighetens allvar. När det gäller tidsfaktorn gäller vanligen att ju längre tillbaka i tiden den tidigare

Prop. 2015/16:151 brottsligheten ligger, desto mindre betydelse får den för påföljdsbestämningen. Förhållandet mellan brotten har betydelse bl.a. genom att det i allmänhet anses finnas skäl att se allvarigare på återfallet om det är fråga om likartad brottslighet. Betydelsen av brottslighetens allvar innebär att det finns större anledning att beakta tidigare brottslighet vid påföljdsbestämningen för det nya brottet om detta är lika allvarligt som eller allvarigare än den tidigare brottsligheten (samma prop. s. 53).

Är det fråga om flerfaldig brottslighet ska domstolen som huvudregel bestämma en gemensam påföljd för brotten med utgångspunkt i den samlade brottslighetens straffvärde enligt principen om gemensam påföljd (30 kap. 3 § första stycket brottsbalken). Straff ska bestämmas efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde inom ramen för den straffskala som gäller (29 kap. 1 § brottsbalken). Med straffvärde avses brottets eller brottslighetens svårhet. Att straffvärdet ska vara avgörande för straffmätningen speglar principerna om ekvivalens och proportionalitet, vilka innebär att lika svåra brott ska ges lika stränga straff och att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott.

Vid flerfaldig brottslighet tillämpas en gemensam straffskala för den samlade brottsligheten (26 kap. 2 § brottsbalken). Utgångspunkten för den gemensamma straffskalan är det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten. Med ett visst tillägg utgör det straffskalans maximum. Är det även fråga om återfall kan straffskalan utvidgas (26 kap. 3 § brottsbalken). Om påföljden bestäms till fängelse på viss tid får straffet aldrig överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller 18 år. Den gemensamma straffskalans straffminimum utgörs av det svåraste av de lägsta straffen. Bestämmelsen i 26 kap. 2 § brottsbalken, och det där angivna sättet för hur den gemensamma straffskalan ska konstrueras, ger uttryck för den s.k. asperationsprincipen. Enligt praxis ska samma princip tillämpas även vid straffvärdebedömningen av den samlade brottsligheten. Den innebär att det brott som har högst straffvärde bildar utgångspunkt för bedömningen och att det till detta läggs en del av straffvärdet för de andra brotten (se bl.a. NJA 2008 s. 359 och NJA 2009 s. 485 I–III).

Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

I 34 kap. brottsbalken finns bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd. Dessa bestämmelser reglerar hur påföljden ska bestämmas dels när den som dömts för brott visar sig ha begått ett annat brott *före* den aktuella domen (nyupptäckt brottslighet), dels när den dömde har begått ett nytt brott *efter* den tidigare domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars har upphört (ny brottslighet). Bestämmelserna gäller då den tidigare utdömda påföljden var fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård.

Domstolen har i dessa situationer tre alternativ. Den kan besluta att den tidigare påföljden ska avse också den brottslighet som omfattas av den nya domen (konsumtionsdom), döma särskilt till påföljd för den brottslighet som omfattas av den nya domen eller undanröja den utdömda påföljden och för den samlade brottsligheten döma till en annan sorts påföljd än den som undanröjts (34 kap. 1 § första stycket).

I 34 kap. 2–7 §§ finns särskilda bestämmelser som reglerar de närmare förutsättningarna för de olika alternativen beroende på om den tidigare

påföljden är fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård. Vidare behandlas i 10 § första stycket situationen att domstolen tillämpat bestämmelsen om konsumtionsdom i 1 § första stycket 1 innan den tidigare domen har fått laga kraft och denna dom senare ändras i högre instans. I paragrafens första stycke regleras också den situationen att fängelse eller sluten ungdomsvård dömts ut särskilt med tillämpning av 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket och den tidigare påföljden ändras. Paragrafens andra stycke reglerar vad som gäller i den situationen att fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård döms ut utan att domstolen beaktat bestämmelserna i 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket. I fråga om vad som gäller i situationen att en dom på fängelse på livstid och en annan påföljd ska verkställas samtidigt finns bestämmelser i 11 § första stycket. I den sista paragrafen i kapitlet, 18 §, behandlas bl.a. frågan om ny påföljdsbestämning vid utlämning. Av artikel 3 i rådets rambeslut 2008/675/RIF om beaktade av fällande domar avkunnade i Europeiska unionens medlemsstater vid ett nytt brottmålsförfarande i en annan medlemsstat följer att domar avkunnade i en annan medlemsstat i vissa fall ska beaktas inom ramen för 34 kap. brottsbalken.

Särskilt om unga lagöverträdare

Regleringen i 34 kap. brottsbalken är inte tillämplig om den tidigare påföljden är böter, ungdomsvård eller ungdomstjänst, annat än i några särskilda frågor avseende ungdomstjänst (34 kap. 8 §).

En tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst kan emellertid undanröjas av annan anledning än att den dömden har återfallit i brott. Om den dömden i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne vid ungdomsvård eller ungdomstjänst får påföljden undanröjas och domstolen bestämma ny påföljd (32 kap. 4 § första stycket). Undanröjande och ny påföljdsbestämning får också ske om planerad vård eller planerade åtgärder vid ungdomsvård inte kommer till stånd. Detsamma gäller om en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid (andra stycket).

Dagens möjligheter att undanröja en dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst tar alltså sikte på fall när den utdömda påföljden inte kan eller bör verkställas till följd av den unges misskötsamhet eller när det av annat skäl inte finns tillräckliga möjligheter att verkställa den. Att den unge begått ett nytt brott efter den tidigare domen kan alltså inte i sig leda till ett undanröjande. Åklagaren har dock ett visst utrymme att besluta om straffvarning efter en tidigare ungdomspåföljd enligt 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL. Vidare ger rättegångsbalkens allmänna bestämmelser möjlighet till åtalsunderlåtelse bl.a. om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för det brottet inte krävs påföljd för det tillkommande brottet (20 kap. 7 § första stycket 3 rättegångsbalken).

Regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom bör vara lätt att tillämpa

Regelsystemet för hur domstolarna ska förhålla sig till tidigare utdömda påföljder när den dömde på nytt döms för brott bör vara så enkelt och lättillämpat som möjligt. Regleringen i 34 kap. brottsbalken är detaljerad och erbjuder domstolen ett flertal olika handlingsalternativ. Däremot innehåller lagstiftningen inte någon närmare vägledning för vilket alternativ som ska väljas i olika situationer. Vissa av bestämmelserna tillämpas dessutom sällan eller aldrig samtidigt som det finns viktiga principer och riktlinjer som endast framgår indirekt eller inte alls går att utläsa av lagstiftningen. Det finns därför skäl att överväga om regleringen kan förenklas och förtydligas. Genom färre alternativ som kommer till klart uttryck i lagstiftningen ökar förutsättningarna för att ge principerna större genomslag. På så sätt främjas också en enhetlig rättstillämpning.

Reaktionen på återfall bör vara konsekvent och tydlig

Återfall i brott beaktas i skärpande riktning vid påföljdsbestämningen. Den utgångspunkten kommer emellertid inte till fullt uttryck i regleringen av hur domstolarna ska förhålla sig till en tidigare utdömd påföljd när den dömde på nytt döms för brott som begåtts innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört. Det görs i vissa avseenden inte någon skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet – trots att ny brottslighet utgör återfall.

Enligt gällande reglering kan domstolen t.ex. besluta att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brott oavsett om dessa är begångna före eller efter den tidigare domen (34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken). Någon skillnad mellan återfall och nyupptäckt brottslighet föreskrivs inte heller när det gäller straffmätningen i den senare rättegången när domstolen dömer särskilt till påföljd för de tillkommande brotten (34 kap. 3 § andra stycket och 34 kap. 7 § andra stycket brottsbalken). Straffmätningen i det senare målet ska i princip anpassas så att de båda straffen tillsammans inte överstiger det straff som hade kunnat dömas ut om hela brottsligheten prövats i ett sammanhang. Det innebär alltså att principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet ska tillämpas trots att den tillkommande brottsligheten kan utgöra återfall.

En ytterligare situation i vilken åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet inte görs är när principen om gemensam påföljd tillämpas i överrätt. Principen gäller även om brotten i den andra tingsrättsdomen utgör återfall i brott. Av praxis anses följa att hovrätten i de fall de båda underrättsdomarna överklagas ska döma ut en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten med en tillämpning av den princip för straffmätning som gäller vid flerfaldig brottslighet (se t.ex. NJA 1975 s. 691).

Ny brottslighet behandlas alltså inte på ett konsekvent sätt som återfall inom ramen för regleringen i 34 kap. brottsbalken. Enligt regeringen är det otillfredsställande och en mer konsekvent ordning bör övervägas.

Trovärdigheten i påföljdssystemet förutsätter att återfall i brott möts av en skärpt reaktion och lagstiftningen bör tydligt och konsekvent ge uttryck för det.

Prop. 2015/16:151

Domens betydelse bör komma till uttryck i lagstiftningen

Genom domen blir det tydligt för den dömda hur samhället ser på gärningen och vilken reaktion som samhället anser att den förtjänar. Om den dömda därefter på nytt gör sig skyldig till brott är det både rimligt och konsekvent att förhållandet ges betydelse när reaktionen på det nya brottet bestäms. Det bör övervägas om regleringen om sammanträffande av brott och förändring av påföljd i 34 kap. brottsbalken tydligare kan ge uttryck för den principiella betydelse en fällande dom bör ges vid påföljdsbestämningen.

Även ungdomstjänst och ungdomsvård bör regleras i 34 kap. brottsbalken

Proportionalitet har numera stor betydelse vid påföljdsbestämningen även för unga lagöverträdare. Ett skäl till varför ungdomspåföljderna lämnades utanför regleringen i 34 kap. brottsbalken synes ha varit att undvika konflikter mellan det straffrättsliga regelsystemet och vårdlagstiftningen (NJA II 1962 s. 522 f. och 534). Vid brottsbalkens tillkomst var överlämnande till vård enligt barnavårdslagen i praktiken den enda påföljden för unga lagöverträdare för annat än mycket allvarlig brottslighet. Verkställighetsinnehållet i sådan vård bestämdes under genomförandet och det stod alltså inte klart i förväg för domstolen vad påföljden skulle innebära. Innehållet bestämdes utifrån en individuell behovsbedömning oberoende av hur allvarligt brottet var. Det fanns inte heller någon formell slutpunkt för vården.

I dag är ungdomspåföljderna på flera sätt annorlunda utformade än vid brottsbalkens tillkomst. Innehållet i en ungdomsvård bestäms visserligen utifrån den unges vårdbehov men möjligheterna att beakta proportionaliteten vid påföljdsbestämningen har ökat. Domstolen ska numera beakta om de planerade åtgärderna är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens allvar. För att öka förutsebarheten ska dessutom det planerade verkställighetsinnehållet redovisas i ett ungdomskontrakt eller, vid vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, i en vårdplan. När det gäller ungdomstjänst bestäms ingripandegraden utifrån brottslighetens allvar. Ungdomspåföljderna är alltså utformade så att det i betydligt större utsträckning än tidigare är möjligt för domstolen att ta ställning till graden av ingripande. Förändringarna har dock inte föranlett några vidgade möjligheter att förordna om en tidigare utdömd ungdomspåföljd när den unge ska dömas för ytterligare brott.

Sluten ungdomsvård omfattas som nämnts ovan redan i dag av bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken. Detta beror på att den påföljden, liksom fängelse, är ett tidsbestämt frihetsberövande där längden bestäms utifrån brottslighetens allvar. Eftersom påföljdsbestämningen för ungdomar i dag sker med beaktande av brottets allvar finns det anledning att överväga om även ungdomsvård och ungdomstjänst bör omfattas av regleringen i 34 kap. brottsbalken.

5 Ny påföljd efter tidigare dom

5.1 En tydlig reglering med färre alternativ

Regeringens bedömning: Regleringen av hur rätten ska förhålla sig till en tidigare utdömd påföljd när den dömd på nytt döms för brott bör förenklas och förtydligas. Lagstiftningen bör anvisa färre och tydligare alternativ.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot utredningens bedömning. *Åklagarmyndigheten* har särskilt angett att dagens reglering är svåröverskådlig och att det i många fall kan vara svårt att förutse vilka effekter ett återfall kan få vid bestämmande av påföljd för den nya brottsligheten och för den tidigare påföljden.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig över bedömningen har instämt i den. *Östersunds tingsrätt* har särskilt angett att reglerna i 34 kap. brottsbalken är mycket svåra att tillämpa och att det därför är av stort värde att de blir enklare och mer förutsägbara. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* har dock anmärkt att förslagen inte visar någon märkbar förenkling och har ifrågasatt det lämpliga i att föra vidare de reformer som Påföljdsutredningen föreslagit i så begränsad form.

Skälen för regeringens bedömning: När en domstol ska bestämma påföljd för brott som begåtts före det att en påföljd som någon tidigare har dömts till är helt verkställd måste den förhålla sig till den tidigare utdömda påföljden. Det gäller oavsett om den tillkommande brottsligheten är begången före eller efter det att den tidigare påföljden dömts ut, dvs. för såväl nyupptäckt som ny brottslighet. Domstolen har som redovisats ovan – när den tidigare påföljden är fängelse, skyddstillsyn, villkorlig dom eller sluten ungdomsvård – tre olika alternativ: att låta den tidigare utdömda påföljden omfatta också den tillkommande brottsligheten (konsumtionsdom), att döma särskilt till ny påföljd för den tillkommande brottsligheten, eller, om den tidigare domen fått laga kraft, att undanröja den utdömda påföljden och döma till en annan sorts påföljd för den samlade brottsligheten (34 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Som regeringen tidigare framhållit bör reglerna om sammanträffande av brott och förändring av påföljd vara enkla och lättillämpade. Det är något som dagens reglering inte i alla avseenden kan sägas vara. Som utredningen anger är regleringen förhållandevis detaljerad. Vidare innehåller den flera olika handlingsalternativ utan att ge närmare vägledning för vilket alternativ som ska väljas i en viss situation. Regleringens komplexitet och bristen på vägledning kan, som *Åklagarmyndigheten* gett uttryck för, bidra till att tillämpningen framstår som oförutsägbar. Den kan också uppfattas som orättvis då till synes lika fall riskerar att behandlas olika.

En annan konsekvens av den nuvarande regleringen är att det i vissa fall helt saknar betydelse vilket alternativ som domstolen väljer eftersom

de leder till samma resultat för den dömda. Till exempel torde det för den dömda vara utan betydelse om domstolen för viss tillkommande brottslighet har dömt ut skyddstillsyn med en föreskrift om samhällstjänst eller om domstolen har låtit brottsligheten omfattas av en tidigare skyddstillsyn och förordnat att denna ska förenas med en föreskrift om samhällstjänst av samma omfattning (34 kap. 6 § andra stycket brottsbalken).

Ytterligare en aspekt är att påföljdssystemet i stort alltmör har kommit att ha sin utgångspunkt i principen om proportionalitet. Det är regeringens uppfattning att även regleringen i 34 kap. brottsbalken ska utgå från den principen. Visst utrymme måste givetvis också finnas för domstolarna att vid påföljdsbestämningen ta hänsyn till den tiltalades person (se t.ex. 29 kap. 5 § brottsbalken). De omständigheterna bör dock i huvudsak sakna betydelse för hur domstolen ska lösa en uppkommen situation när ny påföljd ska bestämmas efter tidigare dom. Avsaknaden av en huvudregel och regleringens komplexitet kan emellertid medföra att den dömdes person ges betydelse också vid bedömningen enligt 34 kap. brottsbalken på bekostnad av proportionalitetsprincipen.

Som *Lagrådet* har gett uttryck för kan en förändrad reglering medföra att tillämpningsfrågor aktualiseras. Den omständigheten att ny praxis kan komma att behöva utvecklas på vissa områden kan enligt regeringens inte medföra att befogade förändringar inte genomförs.

Regeringen anser sammantaget att regleringen i 34 kap. brottsbalken bör förenklas och förtydligas och att lagstiftningen bör innehålla få och lättillämpade alternativ. Ett genomförande av förslagen är inte beroende av att övriga förslag från Påföljdsutredningen genomförs samtidigt utan har, som *Östersunds tingsrätt* påpekat, ett stort eget värde.

5.2 En åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet

Regeringens bedömning: Det bör göras en principiell skillnad mellan brott begångna före en tidigare dom (nyupptäckt brottslighet), och brott begångna efter en tidigare dom men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (ny brottslighet).

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Luleå tingsrätt, Justitiekanslern och Åklagarmyndigheten* har instämt i utredningens bedömning. Justitiekanslern har särskilt uttalat att utredningens förslag avseende en åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet är en angelägen reform som är ägnad att främja enhetlighet och konsekvens i påföljdssystemet. Justitiekanslern har vidare anförat att det därför – oavsett om utredningens förslag i övriga delar genomförs eller inte – finns anledning att införa en ordning där det, på sätt som utredningen föreslår, görs skillnad mellan återfall i egentlig mening och sådana situationer där en ny lagföring avser s.k. nyupptäckt brottslighet.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över bedömningen, bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Östersunds tingsrätt* och *Kriminalvården* har instämt i den. *Kriminalvården* har anfört att förslagen innebär att ökade krav kommer att ställas på de personutredningar som Kriminalvården utför.

Skälen för regeringens bedömning

Det bör göras skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet

Som angetts i avsnitt 4 avses med *ny brottslighet* brott begångna efter en tidigare dom men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört, dvs. återfall. *Nyupptäckt brottslighet* avser situationen att den dömda visar sig ha begått ytterligare brott före en tidigare meddelad dom. Av den redogörelsen framgår också att dagens reglering inte i alla avseenden gör skillnad mellan de båda situationerna.

I lagrådsremissen gjordes, liksom av utredningen, bedömningen att en principiell skillnad mellan nyupptäckt och ny brottslighet bör göras och att den bör komma till uttryck i regleringen i 34 kap. brottsbalken. *Lagrådet* har anfört att avgränsningen av begreppen ny och nyupptäckt brottslighet kan diskuteras, att det bör övervägas om bestämmelserna i 34 kap. ska kunna tillämpas oavsett vilken påföljd som tidigare dömts ut, samt att den i lagrådsremissen föreslagna kapitelrubriken *Ny påföljdsbestämning* efter tidigare dom är generellt utformad och inte begränsad till vissa fall.

När det gäller frågan om avgränsningen av begreppen ny och nyupptäckt brottslighet gör regeringen bedömningen att det finns skäl att se allvarigare på ny brottslighet som utgör återfall än nyupptäckt brottslighet och att dessa situationer genomgående bör behandlas på olika sätt. Genom en lagföring klargörs samhällets syn på brottsligheten och den dömda informeras om vad han eller hon har att förhålla sig till. Om den dömda därefter återfaller i brott finns det skäl för samhället att markera mot återfallet. Det är också av väsentlig betydelse för trovärdigheten i påföljdssystemet att återfall i brott beaktas vid påföljdsbestämningen (se prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. s. 52). Som *Justitiekanslern* har angett främjar en sådan åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet vidare enhetlighet och konsekvens i påföljdssystemet. Vad gäller frågan om regleringens tillämpningsområde skulle en ordning som tillämpas utan begränsning i förhållande till vilken påföljd som dömts ut innebära en förändring av dagens reglering som inte motsvaras av utredningens förslag. Något behov av ett ändrat tillämpningsområde har inte heller påtalats av remissinstanserna. Det saknas därför förutsättningar att överväga en sådan förändring i detta sammanhang. Enligt regeringen beskriver den föreslagna kapitelrubriken väl det som regleringen tar sikte på. Den bör alltså utformas enligt lagrådsremissens förslag.

Ny brottslighet bör sammanfattningsvis behandlas enligt de principer som gäller för återfall i brott i påföljdssystemet. Detsamma bör inte gälla för nyupptäckt brottslighet. Skillnaden mellan ny och nyupptäckt brottslighet bör komma till uttryck i lagstiftningen.

Om ny brottslighet men inte nyupptäckt brottslighet ska behandlas som återfall uppkommer frågan var brytpunkten ska placeras för när en gärning är att betrakta som ny respektive nyupptäckt brottslighet.

Enligt regeringens mening bör meddelandet av domen vara avgörande. Genom domen kommuniceras samhällets syn på gärningarna som den tilltalade har att förhålla sig till.

Ett alternativ hade varit att låta tidpunkten då domen vinner laga kraft utgöra brytpunkt. Den tidpunkten kan emellertid påverkas av omständigheter som bör sakna betydelse för bedömningen av om ett brott ska beaktas som återfall eller inte. Till exempel skulle den dömde kunna förlänga den tid som ytterligare brott skulle vara att bedöma som nyupptäckt i stället för ny brottslighet genom att överklaga en fällande dom. På så vis skulle han eller hon undgå den strängare reglering som gäller för återfall i brott. Det kan inte anses lämpligt med en reglering där den tilltalades eget agerande kan ges ett sådant inflytande.

Sammantaget anser regeringen att tidpunkten för domens meddelande ska utgöra skiljelinje mellan ny och nyupptäckt brottslighet. Det överensstämmer också med utredningens bedömning. Det innebär att brott som begås efter att en fällande dom meddelats men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört är att betrakta som ny brottslighet, medan brott begångna i tiden före domens meddelande utgör nyupptäckt brottslighet.

5.3 Ny påföljd ska vara huvudregel

Regeringens förslag: När rätten bestämmer påföljd för brott som en tidigare dömd person har gjort sig skyldig till, och brottet är begånget före den tidigare domen eller efter domen men innan den tidigare påföljden helt har verkställts eller annars upphört, ska den som huvudregel bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har motsatt sig utredningens förslag. *Kriminalvården* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har uttryckligen instämt i utredningens förslag att det som huvudregel ska dömas till en ny påföljd för tillkommande brottslighet.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget, bl.a. *Kriminalvården*, har tillstyrkt eller har inte haft något att erinra mot det. *Övervakningsnämnden i Linköping* har anmärkt att parallell verkställighet av påföljder ibland kan få olyckliga konsekvenser.

Skälen för regeringens förslag: Utredningens förslag har som utgångspunkt att varje påföljd ska verkställas på det sätt som förutsattes vid domstillfället. Det är enligt regeringen en god ordning. En sådan reglering har både ett principiellt och pedagogiskt värde. På så sätt blir det tydligt att påföljden är en konsekvens av det begångna brottet. Dessutom har den domstol som meddelade den tidigare domen i

Prop. 2015/16:151 allmänhet haft bäst förutsättningar att bedöma straffvärdet av den brottslighet som omfattas av domen och vilket straff som kan anses proportionerligt i förhållande till denna. Det talar enligt regeringens mening för att, som utredningen föreslår, en ny påföljd som huvudregel ska bestämmas om inte särskilda skäl talar för annat.

Liksom för närvarande bör domstolen i en senare rättegång kunna döma ut samma slags påföljd som i en tidigare dom, oavsett om det är fråga om fängelse eller en icke frihetsberövande påföljd. Påföljdsvalet bör enbart avgöras genom en tillämpning av bestämmelserna i 30 kap. brottsbalken och efter en bedömning av om förutsättningar för en viss påföljd är uppfyllda.

En konsekvens av en sådan ordning är att flera påföljder kan komma att verkställas parallellt. Parallell verkställighet förekommer dock även i dagens system. Det kan i sin tur innebära t.ex. att den dömd samtidigt är underkastad flera prövotider. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att det inte utgör ett skäl mot den föreslagna ordningen. I stället stämmer det väl överens med principen om att varje påföljd ska verkställas fullt ut.

Regeringen föreslår alltså att ny påföljd som huvudregel ska dömas ut när rätten bestämmer påföljd för brott som en tidigare dömd person har gjort sig skyldig till, och brottet är begånget före den tidigare domen eller efter den tidigare domen men innan den tidigare påföljden helt har verkställts eller annars upphört. I lagrådsremissen föreslogs att huvudregeln ska komma till uttryck i 34 kap. 1 § första stycket brottsbalken. *Lagrådet* har lämnat förslag till justeringar av författningstexten i bl.a. 34 kap. 1 § brottsbalken som innebär att en annan terminologi än begreppen ny och nyupptäckt brottslighet används. Som tidigare anförts anser regeringen att åtskillnaden mellan ny och nyupptäckt brottslighet är av sådan betydelse att begreppen och deras innebörd klart bör framgå av lagtexten. Författningstexten bör alltså utformas enligt lagrådsremissens förslag.

5.4 Möjligheter att avvika från huvudregeln

5.4.1 Konsumtionsdom ska vara möjlig i vissa fall

Regeringens förslag: Rätten ska kunna besluta att en tidigare utdömd påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård ska avse också brottslighet som prövas i en senare dom om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Det ska inte längre vara möjligt att besluta om förstärkande inslag till en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn, att förlänga prövotiden eller att besluta om varning m.m. när rätten beslutar om att en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn ska avse även nyupptäckt brottslighet.

Regeringens bedömning: Möjligheten att besluta om konsumtionsdom om det finns särskilda skäl för det bör finnas kvar när den tidigare påföljden är sluten ungdomsvård.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i sak med regeringens förutom när det gäller förutsättningarna för konsumtionsdom när den tidigare påföljden är sluten ungdomsvård. Enligt utredningens förslag ska en konsumtionsdom i sådant fall kunna meddelas i samma utsträckning vid nyupptäckt och ny brottslighet.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har uttalat sig om utredningens förslag och bedömning i denna del har i huvudsak varit positiva till dem, däribland *Malmö tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten* och *Kriminalvården*. *Luleå tingsrätt* har ifrågasatt om det är nödvändigt att utesluta möjligheten att meddela en konsumtionsdom beträffande nya brott som begåtts efter den tidigare domen men som är utan nämnvärd betydelse jämfört med brottsligheten i den domen. *Åklagarmyndigheten* har angett att en konsekvens av den skärpta synen på ny brottslighet, och den begränsning av möjligheten till konsumtionsdom som utredningen föreslår, är att åklagarnas möjlighet att besluta om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning minskar.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens. I utkastet till lagrådsremiss har dock föreslagits en något annorlunda utformning av lagtexten.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har uttalat sig har i huvudsak varit positiva. *Hovrätten för Västra Sverige* har anført att uttrycket utan nämnvärd betydelse synes vara väl snävt utifrån de situationer som förslaget är avsett att omfatta. Hovrätten har vidare anført att de situationer som bestämmelsen i 34 kap. 3 § andra stycket enligt motiven är avsedd för förefaller ha tydlig undantagskaraktär. Det kan därför övervägas om ett annat begrepp än särskilda skäl bättre skulle beskriva dem. *Stockholms tingsrätt* har anført att tingsrätten inte har några principiella invändningar mot den föreslagna ordningen men att ett avskaffande av möjligheten att vid synnerliga skäl meddela en konsumtionsdom oavsett om det handlar om nyupptäckt eller ny brottslighet kan behöva övervägas ytterligare. *Helsingborgs tingsrätt* har ifrågasatt att möjligheten att besluta om ett förstärkande inslag till en tidigare meddelad villkorlig dom eller skyddstillsyn tas bort utan att övriga systemförändringar som Påföljdsutredningen föreslagit införs. Tingsrätten har vidare angett att konsumtionsdom bör vara möjlig vid skyddstillsyn om det föreligger särskilda skäl. *Kriminalvården* har anført att det bör förtydligas om möjligheten att enligt 28 kap. 7 § brottsbalken förstärka en skyddstillsyn genom att förlänga övervakningstiden också är avsedd att tas bort. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* har instämt i förslaget men anført att möjligheterna att avvika från huvudregeln enligt förslaget är för stora vid nyupptäckt brottslighet och för små vid ny brottslighet. Vidare kan fakulteten inte fullt ut se det riktiga i att en konsumtionsdom vid nyupptäckt brottslighet förutsätter att den brottsligheten ska vara utan nämnvärd betydelse.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Konsumtionsdom vid nyupptäckt brottslighet

Den angivna huvudregeln är inte alltid en lämplig eller ändamålsenlig lösning av en konkurrenssituation. För att undvika oskäligen resultat bör

Prop. 2015/16:151 därför, som utredningen föreslår, huvudregeln kunna frångås under vissa förutsättningar.

En konsumtionsdom innebär att domstolen inte dömer den tilltalade till en särskild påföljd för den tillkommande brottsligheten utan i stället låter den omfattas av en tidigare utdömd påföljd avseende annan brottslighet. Enligt den nuvarande ordningen kan en konsumtionsdom komma i fråga både vid nyupptäckt brottslighet och vid brott som har begåtts efter den tidigare domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört, alltså vid ny brottslighet. Är den tidigare påföljden villkorlig dom gäller dock att en konsumtionsdom endast får meddelas för brott som begåtts före prövotidens början.

Det finns enligt regeringen skäl att göra skillnad på dessa situationer. Nyupptäckt brottslighet har begåtts före den tidigare domen och hade tidsmässigt kunnat hanteras tillsammans med den brottslighet som omfattas av denna dom. Det kan vara tillfälligheter som avgör i vilken ordning lagföring för olika brott skett och om all brottslighet före en viss tidpunkt handlagts i en eller flera rättegångar. Rättsviseskäl talar därför för att den tilltalade inte bör missgynnas av att en prövning av brotten sker uppdelat. Om all brottslighet hade handlagts i en och samma rättegång hade som utgångspunkt en gemensam påföljd bestämts för den samlade brottsligheten (30 kap. 3 § första stycket brottsbalken). Mot den bakgrunden delar regeringen utredningens bedömning att det vid nyupptäckt brottslighet bör finnas möjlighet för domstolen att besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse även den tillkommande brottsligheten.

När det gäller ny brottslighet är situationen en annan. Som ovan angetts bör sådan brottslighet behandlas som återfall vid tillämpning av 34 kap. brottsbalken och därmed ges en försvårande betydelse. Det kan därför inte anses lämpligt eller rimligt att sådan brottslighet omfattas av en tidigare utdömd påföljd. Lika med utredningen menar regeringen, till skillnad från vad som gäller i dag, att det som utgångspunkt inte ska finnas någon möjlighet att meddela konsumtionsdom när det är fråga om ny brottslighet. För att återfall ska behandlas konsekvent anser regeringen, i motsats till *Luleå tingsrätt*, att det bör gälla oavsett brottslighetens svårhetsgrad. Möjligheten till konsumtionsdom bör alltså inskränkas i förhållande till vad som för närvarande gäller.

När den tidigare påföljden är sluten ungdomsvård föreslår utredningen att det ska vara möjligt att meddela konsumtionsdom för ny brottslighet i samma utsträckning som vid nyupptäckt brottslighet. Som skäl för det anför utredningen att återfall i brott, när det gäller unga lagöverträdare, kan ges betydelse genom en konsekvent upptrappning av påföljden. Detta ska enligt utredningen uppnås bl.a. genom att två nya påföljder föreslås – kontaktskyldighet för unga och ungdomsovervakning. Ett annat argument som utredningen för fram är att en mer begränsad reglering av möjligheterna till konsumtionsdom skulle medföra en ökad bötesanvändning för unga lagöverträdare. Slutligen menar utredningen att påföljdsystemet för unga i större utsträckning än för vuxna bör vara inriktat på den enskilde lagöverträdarens behov.

Återfall i brott bör enligt regeringen leda till ett skärpt ingripande. Det ställningstagandet gäller för såväl vuxna som unga lagöverträdare. De förslag utredningen lagt om nya påföljder för unga övervägs inte i detta

sammanhang. De kan därför inte läggas till grund för regeringens förslag. Detsamma gäller de förslag som utredningen lagt i syfte att minska bötesanvändningen för unga. Regeringen instämmer i och för sig i att böter kan medföra konsekvenser som är negativa särskilt för en ung lagöverträdare. Detta är dock enligt regeringen inte ett tillräckligt argument för att göra ett undantag som begränsar betydelsen av återfall i brott generellt för unga. Någon möjlighet att meddela konsumtionsdom i samma utsträckning vid ny som vid nyupptäckt brottslighet då den tidigare domen är sluten ungdomsvård föreslås därför inte.

Sammanfattningsvis ska domstolen kunna besluta att en tidigare utdömd påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård ska avse brottslighet som prövas i en senare dom som utgångspunkt endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet. På grund av hur påföljderna för unga är konstruerade kan det emellertid uppstå situationer där det kan finnas behov av en undantagsregel. Den frågan behandlas i avsnitt 6.2.

Lagrådet har efterfrågat ytterligare överväganden när det gäller förutsättningarna att meddela konsumtionsdom då den tidigare påföljden var fängelse på livstid. Den frågan behandlas i avsnitt 5.5.

Den nyupptäckta brottsligheten ska vara utan nämnvärd betydelse

I praktiken innebär en ren konsumtionsdom att någon påföljd inte döms ut för den tillkommande brottsligheten. Enligt regeringens mening bör en konsumtionsdom därför bara kunna komma i fråga när den tillkommande brottsligheten är mindre allvarlig.

Den som döms för ett nyupptäckt brott bör rimligen inte hamna i ett sämre läge än om brottet prövats tillsammans med de brott som omfattas av den tidigare domen. Om det nyupptäckta brottet har ett så begränsat straffvärde att det inte hade påverkat påföljdsbestämningen i den tidigare domen bör domstolen kunna besluta om att den tidigare utdömda påföljden ska avse även det nyupptäckta brottet. I likhet med utredningen anser regeringen att möjligheten till konsumtionsdom bör sträcka sig något längre än så och omfatta även fall där det nyupptäckta brottet visserligen inte helt kan sägas sakna betydelse för påföljdsbestämningen av den samlade brottsligheten men där det endast är fråga om en mycket begränsad påverkan. Om skillnaden mellan den påföljd som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten och påföljden i den tidigare domen är obetydlig bör det som utredningen föreslår vara möjligt för domstolen att besluta om konsumtionsdom. Det innebär att en konsumtionsdom bör kunna beslutas om det nyupptäckta brottet med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen. Vad som närmare avses med det begreppet utvecklas i författningskommentaren till 34 kap. 3 § första stycket brottsbalken (se avsnitt 9.1). Enligt nuvarande ordning gäller dock härutöver om den tidigare påföljden är fängelse eller sluten ungdomsvård att det ska vara uppenbart att den tillkommande brottsligheten saknar nämnvärd betydelse i jämförelse med den tidigare brottsligheten för att en konsumtionsdom ska kunna meddelas. Till skillnad från den nu gällande ordningen innebär regeringens förslag att en konsumtionsdom som utgångspunkt endast kan aktualiseras vid

Prop. 2015/16:151 nyupptäckt brottslighet. Det saknas mot den bakgrunden skäl att föreskriva att det ska vara uppenbart att den tillkommande brottsligheten ska vara utan nämnvärd betydelse.

Lagrådet har förordat att paragrafens första stycke ges en annan utformning än den som föreslagits i lagrådsremissen. Som anförts ovan bör begreppen ny och nyupptäckt brottslighet och deras innebörd framgå av författningstexten. Mot den bakgrunden och för att uppnå en enhetlig utformning av regleringen i 34 kap. brottsbalken bör bestämmelsen i paragrafens första stycke utformas enligt lagrådsremissens förslag.

Möjligheten att besluta om förstärkande inslag till en konsumtionsdom avseende villkorlig dom eller skyddstillsyn slopas

Den föreslagna regeln ska gälla såväl då påföljden i den första domen bestämts till fängelse, villkorlig dom eller skyddstillsyn som då den bestäms till sluten ungdomsvård. Vad som ska gälla då påföljden är ungdomsvård eller ungdomstjänst följer av avsnitt 6.

Enligt dagens ordning gäller delvis andra förutsättningar för att meddela konsumtionsdom när den ursprungliga domen är villkorlig dom eller skyddstillsyn jämfört med om påföljden i den första domen var fängelse eller sluten ungdomsvård. Nuvarande lagstiftning ger utrymme för att skärpa en tidigare utdömd icke-frihetsberövande påföljd genom att förena den med ytterligare sanktioner, som reaktion på att den får avse ytterligare brott.

För villkorlig dom gäller i dag att domstolen kan låta en tidigare dom omfatta ny brottslighet och, om brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, förena den ursprungliga påföljden med dagsböter (34 kap. 5 § andra stycket). Vidare kan domstolen i stället för att undanröja en villkorlig dom och döma till fängelse under vissa förutsättningar förena en tidigare utdömd villkorlig dom med en föreskrift om samhällstjänst (tredje stycket). Även vid skyddstillsyn kan domstolen förena en tidigare utdömd påföljd med dagsböter om brottslighetens straffvärde eller art kräver det, eller om det krävs med hänsyn till den dömdes tidigare brottslighet (34 kap. 6 § första stycket). Liksom vid villkorlig dom kan den tidigare utdömda påföljden under vissa förutsättningar förenas med en föreskrift om samhällstjänst för att undvika att ett fängelsestraff döms ut (andra stycket). Det går också att kombinera den tidigare utdömda skyddstillsynen med ett fängelsestraff enligt 28 kap. 3 § brottsbalken (tredje stycket).

På så sätt görs det möjligt att meddela en konsumtionsdom efter en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn även i fall då den tidigare utdömda påföljden inte i sig kan anses tillräckligt ingripande, med hänsyn till den samlade brottslighetens straffvärde eller art. Det kan övervägas om den möjligheten bör finnas kvar för att förstärka ingripandegraden i de icke-frihetsberövande påföljderna vid konsumtionsdom.

Möjligheten att meddela konsumtionsdom ska enligt regeringens förslag som utgångspunkt vara begränsad till nyupptäckt brottslighet som med hänsyn till påföljden är av ringa karaktär jämfört med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen. Om den tidigare utdömda påföljden i sig inte kan anses vara tillräckligt ingripande för att

en konsumtionsdom ska kunna komma i fråga är den tillkommande brottsligheten inte utan nämnvärd betydelse med hänsyn till påföljden. Domstolen ska då som huvudregel döma särskilt för den tillkommande brottsligheten. Med en sådan ordning finns som utredningen konstaterar inte något fortsatt behov av att kunna förstärka en konsumtionsdom avseende villkorlig dom eller skyddstillsyn med t.ex. böter eller samhällstjänst. I de situationer där en tidigare utdömd påföljd enligt nuvarande reglering förenas med en ytterligare sanktion enligt 5 § andra–tredje styckena eller 6 § första–tredje styckena kan i praktiken likvärdiga resultat erhållas genom att domstolen dömer särskilt. I stället för att t.ex. kombinera en villkorlig dom med dagsböter eller en föreskrift om samhällstjänst kan en ny villkorlig dom dömas ut och kombineras med den sanktion som den tillkommande brottslighetens straffvärde eller art kräver. Den nuvarande regleringen i 5 och 6 §§ kan alltså inte anses nödvändig. Även om de icke-frihetsberövande påföljderna i strikt mening inte kan straffmätas på motsvarande sätt som t.ex. fängelse är det enligt regeringen möjligt att göra en i sammanhanget tillräcklig bedömning av den tidigare påföljdens ingripandegrad även när det är fråga om villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Helsingborgs tingsrätt har i sitt yttrande över remissen gett uttryck för att det fortfarande finns ett behov av de förstärkande momenten bl.a. för att undvika onödiga tröskeeffekter. Ett exempel skulle vara en situation där den samlade brottsligheten i och för sig skulle motivera en frivårdspåföljd i kombination med ett förstärkande moment men brotten sedda var för sig inte skulle göra det. Följden kan enligt tingsrätten då bli en ny dom med samma innehåll som den ursprungliga, vilket i praktiken innebär att reaktionen på den samlade brottsligheten inte blir tillräckligt ingripande.

Brottsbalkens utgångspunkt att straff ska bestämmas utifrån brottet eller den samlade brottslighetens straffvärde förändras inte genom det förslag som regeringen lämnar. En tillräckligt ingripande påföljd sett till den eller de gärningar som omfattas av påföljden ska alltid väljas. Huvudregeln enligt regeringens förslag är att ny brottslighet alltid ska leda till en ny dom. Konsumtionsdom ska som utgångspunkt endast kunna dömas ut vid nyupptäckt brottslighet som med hänsyn till påföljden är av ringa karaktär jämfört med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen. Detta innebär att fler gärningar kommer att behandlas som återfall och därmed mötas av ett skärpt ingripande. Regeringen delar därför inte *Helsingborgs tingsrätts* bedömning.

Det föreslås därför att regleringen i nuvarande 34 kap. 5 § andra–tredje styckena och 6 § första–tredje styckena, som anger att domstolen kan besluta om förstärkande inslag till en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn, ska slopas.

Det bör inte vara möjligt att förlänga prövotiden vid konsumtionsdom eller att besluta om varning m.m.

Enligt nuvarande reglering kan prövotiden för såväl villkorlig dom som skyddstillsyn förlängas om domstolen beslutar att påföljden ska omfatta ytterligare brott. Vidare får domstolen också besluta om bl.a. varning och föreskrifter om skadeståndsbetalning respektive om övervakning av den

Prop. 2015/16:151 dömde under viss tid (34 kap. 5 § fjärde stycket och 6 § fjärde stycket brottsbalken samt 27 kap. 6 § 1 eller 2 respektive 28 kap. 7 och 9 §§ brottsbalken).

Med regeringens förslag ska en villkorlig dom eller en skyddstillsyn som inte är helt verkställd endast kunna omfatta nyupptäckt brottslighet som på grund av sitt ringa straffvärde inte skulle ha påverkat det tidigare påföljdsvalet på ett nämnvärt sätt om den hade prövats tillsammans med den ursprungliga brottsligheten. I sådana fall framstår det varken som angeläget eller konsekvent att förlänga provotiden eller besluta om varning eller andra åtgärder som omfattas av den nuvarande regleringen. Det finns dessutom ett värde i att förenkla och renodla regleringen gällande hanteringen av tidigare påföljder som inte har verkställts. Mot denna bakgrund bör det inte finnas möjlighet att förlänga provotiden eller besluta om varning eller andra åtgärder när det beslutas att en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn ska avse även nyupptäckt brottslighet. Det föreslås därför att 34 kap. 5 § fjärde stycket och 6 § fjärde stycket brottsbalken ska slopas.

Möjligheten att meddela en konsumtionsdom om den tidigare påföljden är fängelse och det finns synnerliga skäl avskaffas

När den tidigare påföljden är fängelse på viss tid kan konsumtionsdom också meddelas om det finns synnerliga skäl för det. Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård får sådant beslut meddelas om det finns särskilda skäl. Det finns alltså ett större utrymme att låta en tidigare utdömd påföljd omfatta ytterligare brott när det är fråga om en ung lagöverträdare än en vuxen.

Dessa regler är tillämpliga oberoende av brottslighetens straffvärde. Synnerliga skäl enligt bestämmelsen synes kunna bestå i att gärningsmannens sociala situation har förändrats på så sätt att det skulle äventyra den positiva utvecklingen att döma ut en ny påföljd (se NJA 1995 s. 711). Det ska alltså vara fråga om omständigheter hänförliga till gärningsmannens personliga förhållanden. Motsvarande torde gälla särskilda skäl enligt bestämmelsen som rör sluten ungdomsvård. Som exempel på sådana anges i förarbetena att den unge begått ett nytt brott innan en sluten ungdomsvård till fullo verkställts men det förefaller olämpligt att döma särskilt till ett kortare fängelsestraff på grund av pågående utslussning från den slutna ungdomsvården (prop. 1997/98:96, Vissa reformer av påföljdssystemet s. 205).

En grundläggande utgångspunkt vid påföljdsbestämningen är att straff ska bestämmas i proportion till brottets allvar. Lagstiftningen lämnar också ett visst utrymme för domstolen att på olika sätt beakta omständigheter som har med den tilltalades personliga förhållanden att göra. Till exempel ska vissa omständigheter hänförliga till gärningsmannens person beaktas av domstolen i lindrande riktning vid straffmätningen och i vissa fall medföra att påföljden helt efterges (29 kap. 5–6 §§ brottsbalken). Sådana s.k. billighetsskäl ska också beaktas vid påföljdsvalet (30 kap. 4 § brottsbalken). Vidare kan en påtaglig förbättring av den tilltalades sociala situation utgöra ett särskilt skäl för skyddstillsyn (30 kap. 9 § brottsbalken).

Utredningen föreslår att undantagsregeln om att konsumtionsdom ska kunna meddelas då det föreligger synnerliga skäl ska tas bort. Det finns enligt regeringen goda skäl för att en ny påföljd som regel ska bestämmas för tillkommande brottslighet samt att ny brottslighet beaktas som återfall och därmed möts av en mer ingripande reaktion. Det är också viktigt att proportionalitetsprincipen upprätthålls i systemet och att ett straff som avviker från brottets straffvärde döms ut endast när det finns sakliga skäl för det. Dessa förhållanden talar enligt regeringen mot en ordning som innebär att det ska vara möjligt att meddela en konsumtionsdom i andra fall än de som ovan behandlas, dvs. när det är fråga om nyupptäckt brottslighet som med hänsyn till den utdömda påföljden är utan nämnvärd betydelse. Enligt regeringen innefattar påföljdssystemet tillräckliga möjligheter att beakta särskilt ömmande omständigheter hänförliga till den tilltalades person även utan en sådan möjlighet. Om det i det enskilda fallet finns sådana omständigheter som i nuvarande system inneburit att det ansetts föreligga synnerliga skäl för en konsumtionsdom bör de som utgångspunkt kunna beaktas vid bestämmande av påföljd. På så vis kan resultat som framstår som oskäligen undvikas i det enskilda fallet. Det saknas därför skäl att, som *Stockholms tingsrätt* anfört i sitt yttrande över utkastet till lagrådsremiss, ytterligare överväga frågan om ett avskaffande av möjligheten att vid synnerliga skäl meddela konsumtionsdom vid ny brottslighet. Regeringen delar alltså utredningens uppfattning att det inte bör finnas något utrymme att besluta om konsumtionsdom utöver vad som ovan anges när den tidigare domen avser fängelse.

Möjligheten till konsumtionsdom vid särskilda skäl bör finnas kvar om den tidigare påföljden är sluten ungdomsvård

När påföljden i den ursprungliga domen är sluten ungdomsvård är situationen något annorlunda. Utgångspunkten att tillkommande brott som utgör återfall ska leda till ett skärpt ingripande gör sig i och för sig gällande även för unga liksom vikten av att proportionalitetsprincipen upprätthålls. Enligt vad som konstaterats tidigare menar regeringen att det inte finns skäl för ett generellt avsteg från principen om att ny brottslighet ska leda till ett skärpt ingripande när den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård. Inte heller finns det enligt regeringen skäl för en undantagsregel vid synnerliga skäl om den tidigare påföljden är fängelse.

De påföljder som tillämpas för unga lagöverträdare skiljer sig dock i vissa avseenden från de som huvudsakligen tillämpas för vuxna. För unga lagöverträdare gäller särskilda regler för straffmätning och påföljdsväl och anpassade påföljder ska väljas i första hand. Ungdomspåföljderna syftar till att motverka de riskfaktorer som kan leda till fortsatt brottslighet. Även när unga begått brott måste dock reaktionen återspegla brottets allvar och lika fall så långt möjligt behandlas lika.

Sluten ungdomsvård kan väljas som påföljd för brott som den unge begått före 18 års ålder (32 kap. 5 § första stycket brottsbalken). En konsekvens av den regleringen är att en ny sluten ungdomsvård inte kan väljas om den unge har begått ett brott under verkställigheten men efter det att han eller hon har fyllt 18 år. I en sådan situation saknas det ju med hänsyn till den tilltalades ålder förutsättningar att på nytt döma till sluten

Prop. 2015/16:151 ungdomsvård. Är det då fråga om brott vars straffvärde motsvarar ett kortare fängelsestraff kan ett rimligt resultat vara svårt att uppnå utan en undantagsregel (prop. 1997/98:96 s. 205). Verkställighet av ett fängelsestraff skulle i en sådan situation kunna rasera de insatser eller utslusningsåtgärder som pågår eller är planerade i syfte att begränsa risken för återfall och ge den unge förutsättningar för ett liv i frihet utan kriminalitet. En konsumtionsdom då den ursprungliga påföljden var sluten ungdomsvård kan emellertid meddelas även för brott som begåtts efter det att den tilltalade fyllt 18 år. Enligt regeringen bör det, som utredningen föreslår, fortsatt vara möjligt att besluta om konsumtionsdom om det krävs för att undvika klart oskäliga resultat.

Helsingborgs tingsrätt har angett att det borde vara möjligt att vid särskilda skäl meddela konsumtionsdom då den ursprungliga påföljden var skyddstillsyn. Som anförts menar regeringen att påföljdssystemet ger tillräckliga möjligheter att beakta omständigheter som hänför sig till den enskilde och undvika oskäliga eller olämpliga resultat även utan en sådan ventil.

Möjligheten att besluta om konsumtionsdom om det finns särskilda skäl för det bör sammanfattningsvis finnas kvar när den tidigare påföljden är sluten ungdomsvård. Någon skillnad när det gäller innebörden av begreppet särskilda skäl föreslås inte (se avsnitt 9.1).

5.4.2 Det ska vara möjligt att undanröja den tidigare påföljden endast om det finns särskilda skäl

Regeringens förslag: Rätten ska kunna undanröja en tidigare utdömd påföljd och i stället döma ut en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten endast om det finns särskilda skäl för det. Vidare ska krävas att den tidigare domen har fått laga kraft samt att påföljden inte helt har verkställts. Rätten ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen. Rätten ska då få döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Vidare ska rätten, om den undanröjer en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn, beakta en eventuell uppgift i den tidigare domen om vilken strafflängd som skulle ha dömts ut om påföljden hade bestämts till fängelse. Det ska inte längre krävas att den tidigare påföljden ersätts av en påföljd av annan art.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har motsatt sig utredningens förslag. *Kriminalvården* har särskilt framhållit betydelsen av utredningens förslag i denna del. Myndigheten har angett att dagens system, där en dom på skyddstillsyn kan undanröjas när ett fängelsestraff döms ut, ofta medför att det blir komplicerade straffrättsberäkningar.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens. I utkastet till lagrådsremiss har dock förslagits en något annorlunda utformning av lagtexten.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig har instämt i förslaget att möjligheterna att undanröja en tidigare utdömd påföljd bör begränsas. När det gäller rekvisitet särskilda skäl har *Göta*

hovrätt anför att motiven andas en restriktivitet som inte låter sig förenas med hur begreppet särskilda skäl vanligen brukar förstås. *Malmö tingsrätt* har anför att det bör vara möjligt att undanröja en tidigare utdömd påföljd även vid andra situationer än de som anförts och att fler situationer bör kunna rymmas i begreppet särskilda skäl. *Ekobrottsmyndigheten* har anför att det behövs ytterligare vägledning för vad som avses med särskilda skäl. *Riksdagens ombudsmän* har anför att det borde vara möjligt att undanröja en påföljd på grund av misskötsamhet redan i brottmålsprocessen avseende det nya brottet. *Attunda tingsrätt* har ifrågasatt behovet av att kunna undanröja ett tidigare utdömt fängelsestraff och för den gemensamma brottsligheten döma till ett nytt fängelsestraff. *Göteborgs tingsrätt* har ställt sig bakom förslaget att det vid ett undanröjande inte längre ska krävas att domstolen dömer till en påföljd av annan art och anför att det är mycket bra att den begränsningen tas bort. *Kriminalvården* har bekräftat vad som sagts i det tidigare yttrandet om behovet av förslagen i denna del men har också betonat de svårigheter som kan uppkomma vid straffrättsberäkning. Myndigheten har framfört att det bör övervägas om domstolen vid ett undanröjande av en tidigare påföljd bör ta i beaktande inte bara vad den dömd avtjänat utan också ett eventuellt frihetsberövande. Vidare har myndigheten önskat ett förtydligande av hur ett fängelsestraff enligt 28 kap. 3 § brottsbalken ska betraktas vid ett undanröjande. Slutligen har Kriminalvården anmärkt att det vore lämpligt om domstolen vid undanröjande i domen angav om hänsyn tagits till frihetsberövande och i vilken omfattning.

Skälen för regeringens förslag

Undanröjande endast vid särskilda skäl

Dagens reglering av ny påföljdsbestämning efter tidigare dom innefattar en möjlighet att undanröja en tidigare utdömd påföljd och för den samlade brottsligheten besluta om en gemensam påföljd av annan art (34 kap. 1 § första stycket 3 brottsbalken). Genom regleringen skapades en möjlighet för domstolen att i ett sammanhang avgöra vad som är den lämpligaste påföljden. Vidare ansågs den öppna en möjlighet att förebygga att flera påföljder samtidigt verkställs mot en person (se NJA II 1962 s. 532). Behov av att undanröja en tidigare utdömd påföljd torde uppkomma i tre huvudsakliga situationer, när det finns humanitära skäl, av praktiska skäl eller på grund av intresset av att uppnå en proportionell bestraffning (se Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, andra upplagan s. 503 f.). Enligt regeringens förslag ska huvudregeln fortsättningsvis vara att en ny påföljd ska bestämmas för den tillkommande brottsligheten. Möjligheten att undanröja en tidigare utdömd påföljd bör utgöra ett undantag och begränsas till de situationer då det finns starka skäl för det.

Som tidigare redovisats bör en rimlig utgångspunkt vara att varje påföljd som huvudregel ska verkställas fullt ut. Ett undanröjande av en tidigare påföljd kan vara förenat med särskilda svårigheter när det gäller straffmätningen av den samlade brottsligheten. Den domstol som har dömt ut den tidigare påföljden har i regel haft bäst förutsättningar att bedöma straffvärdet av den brottslighet som omfattas av domen.

Prop. 2015/16:151 Domstolen i den senare rättegången kommer att med ett begränsat underlag behöva bedöma straffvärdet för den tidigare brottsligheten. Den domstolen ska också värdera vad den tilltalade avtjänat av den tidigare påföljden och beakta det då den nya gemensamma påföljden bestäms. Som *Kriminalvården* har påpekat, kan ett undanröjande av en tidigare utdömd skyddstillsyn också innebära komplicerade straffrättsberäkningar. Det saknas emellertid möjlighet att i detta lagstiftningsärende ta ställning till vad myndigheten anført om att domstolen vid undanröjande av en påföljd enligt 34 kap. brottsbalken, utöver vad den dömde avtjänat med anledning av den tidigare domen, också borde ta hänsyn till eventuella frihetsberövanden. Detsamma gäller myndighetens synpunkt att det då en tidigare påföljd undanröjs med stöd av 34 kap. brottsbalken borde framgå av domen i vilken omfattning sådan hänsyn tagits.

Som utredningen framhåller finns det några situationer där ett undanröjande av den tidigare påföljden och en ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten kan vara nödvändigt för att uppnå ett rimligt och ändamålsenligt resultat. Det är i första hand fråga om fall när den senare domen innebär att påföljden i den första domen inte kan verkställas. Om ett undanröjande av den tidigare påföljden inte sker i en sådan situation kommer den dömde i praktiken att undgå påföljd för den brottslighet som omfattas av den tidigare domen. Så kan vara fallet om den dömde i den första domen erhållit en skyddstillsyn med samhällstjänst alternativt s.k. kontraktsvård och för den senare brottsligheten döms till ett längre fängelsestraff. I mer sällsynta fall kan även praktiska skäl eller humanitära skäl hänförliga till den dömde motivera ett undanröjande av den tidigare domen. Så kan till exempel vara fallet om den tidigare påföljden är fängelse och det först i den senare rättegången finns förutsättningar att döma till skyddstillsyn med kontraktsvård och denna kan anses tillräckligt ingripande för att omfatta brottsligheten i båda domarna. Så kan även undantagsvis vara fallet då det med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl är uppenbart oskäligt att verkställigheten av det första straffet får fortsätta. Något tydligt praktiskt behov av att kunna meddela beslut om undanröjande i större utsträckning än så har inte framkommit. Som *Göta hovrätt* påpekat kan det, inom ramen för de typfall för när särskilda skäl kan anses föreligga, rymmas fler exempel än de som angetts ovan. Att uttömmande ange de situationer som kan föreligga är varken möjligt eller lämpligt. Således får det t.ex., när det gäller frågan om en påföljd i den första domen inte kunnat verkställas, göras en bedömning av om ett undanröjande i ett enskilt fall är motiverat för att uppnå ett rimligt och ändamålsenligt resultat. Har t.ex. en övervägande del av påföljden i den första domen kunnat verkställas torde särskilda skäl för undanröjande inte anses föreligga. Frågan behandlas vidare i avsnitt 9.1 i författningskommentaren till 34 kap. 4 § brottsbalken.

När det gäller frågan om möjligheten att pröva ett yrkande om undanröjande av en tidigare utdömd påföljd på grund av misskötsamhet, som uppmärksamats av *Riksdagens ombudsmän* avser den inte undanröjande av en tidigare påföljd av de skäl som omfattas av 34 kap. brottsbalken och kan därför inte behandlas i detta sammanhang.

Regeringen föreslår därför sammanfattningsvis, liksom utredningen, att en tidigare utdömd påföljd ska kunna undanröjas endast om det finns särskilda skäl för det.

Prop. 2015/16:151

Övriga förutsättningar för undanröjande

I dag gäller att ett undanröjande endast kan ske om den tidigare domen har fått laga kraft. Någon ändring i fråga om kravet på att den tidigare domen ska ha fått laga kraft föreslås inte.

Vidare gäller i de fall den tidigare domen avser fängelse eller sluten ungdomsvård att den tidigare påföljden inte helt ska ha verkställts när den senare domen meddelas. Om den tidigare påföljden är villkorlig dom eller skyddstillsyn gäller andra begränsningar i tiden. För villkorlig dom gäller att undanröjande får beslutas endast om fråga om det uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång (34 kap. 5 § sjätte stycket brottsbalken). För skyddstillsyn gäller att undanröjande endast får ske om fråga om det uppkommer i mål vari den dömda häktats eller den dömda fått del av åtal före prövotidens utgång (34 kap. 6 § sjätte stycket brottsbalken).

När det gäller frågan om vilken tidsmässig begränsning som bör gälla som förutsättning för undanröjande är det enligt regeringen en fördel att den borte gränsen för när den tidigare domen kan undanröjas regleras enhetligt. Det bidrar till en enkel och tydlig reglering. De situationer som kan aktualisera ett undanröjande av en villkorlig dom eller en skyddstillsyn bör främst vara motiverade av praktiska hänsyn, t.ex. att den först utdömda påföljden inte kan verkställas. Dessa situationer kan endast uppkomma då den tidigare utdömda påföljden inte är helt verkställd. I likhet med utredningen anser regeringen därför att ett undanröjande endast ska kunna beslutas om den tidigare påföljden inte är helt verkställd.

När ett undanröjande av en skyddstillsyn i kombination med ett fängelsestraff enligt 28 kap. 3 § brottsbalken sker enligt 34 kap. brottsbalken gäller att utdömd fängelsepåföljd ska anses som en del av skyddstillsynen (34 kap. 1 § andra stycket). När en skyddstillsyn undanröjs enligt 34 kap. brottsbalken undanröjs således också det fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § brottsbalken. Någon skillnad i det hänseendet föreslås inte men regeln flyttas, enligt *Lagrådets* förslag, till en egen paragraf.

Enligt den nuvarande ordningen ska domstolen beakta vad den tilltalade har undergått till följd av den tidigare domen för att den samlade reaktionen på brottsligheten ska bli väl avvägd. Det ska då vara möjligt att döma till ett kortare fängelsestraff än vad som är föreskrivet för brottet. Den gemensamma påföljd som döms ut för den samlade brottsligheten ska utgöra den sammantaget lämpligaste. Någon ändring i detta avseende föreslås inte. Frågan utvecklas, enligt *Lagrådets* synpunkt, i författningskommentaren, avsnitt 9.1. Vidare ska domstolen, om den undanröjer en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn som förenats med en föreskrift om samhällstjänst eller kontraktsvård och i stället dömer till fängelse för den samlade brottsligheten, beakta en eventuell uppgift i den tidigare domen om vilken strafflängd som skulle ha dömts ut om påföljden hade bestämts till fängelse. Det

Prop. 2015/16:151 överensstämmer med nuvarande ordning. I likhet med utredningen och *Göteborgs tingsrätt* anser regeringen att det saknas skäl att ställa upp ett krav i lagstiftningen som innebär att den påföljd som döms ut i den senare domen ska vara av annat slag än den tidigare utdömda. Även om tillämpningsområdet, som *Attunda tingsrätt* gett uttryck för, får anses vara mycket litet när den tidigare påföljden var fängelse anser inte regeringen att den påföljden bör undantas från regeln. Det ska alltså inte längre krävas att den tidigare utdömda påföljden ersätts av en påföljd av annan art.

Lagrådet har förordat att paragrafens första stycke ges en annan utformning än den som föreslagits i lagrådsremissen. Enligt regeringen har den utformning av bestämmelsen som Lagrådet föreslagit inte försteg i tydlighetshänseende framför förslaget i lagrådsremissen. Mot den bakgrunden och för att uppnå en enhetlig utformning av regleringen i 34 kap. brottsbalken bör paragrafen utformas enligt lagrådsremissens förslag.

5.5 Särregleringen vid fängelse på livstid behålls

Regeringens bedömning: Särregleringen för situationen att den dömda undergår fängelse på livstid behålls. Utredningens förslag att slopa den regleringen genomförs inte. På verkställighetsnivån ska ett livstidsstraff liksom i dag träda i stället för en annan påföljd.

Regeringens förslag: Särregleringen för situationen att den dömda undergår fängelse på livstid flyttas från 34 kap. 2 § brottsbalken till 34 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. Bestämmelsen om vad som ska gälla på verkställighetsnivån flyttas från 34 kap. brottsbalken till strafftidslagen samt, vad gäller sluten ungdomsvård, till lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens bedömning och förslag. Utredningen har också föreslagit att det inte ska gälla någon särreglering för situationen att den dömda undergår fängelse på livstid.

Remissinstanserna har inte uttryckt någon avvikande uppfattning i förhållande till utredningens förslag.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer delvis med regeringens bedömning och förslag. I utkastet till lagrådsremiss har föreslagits att det inte ska gälla någon särreglering för situationen att den dömda undergår fängelse på livstid.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig över förslaget har instämt i det. *Göta hovrätt* har anfört att förslaget synes få till konsekvens att, om ytterligare domar på fängelse dömts ut innan livstidsstraffet tidsbestäms, så ska – sedan så skett – fängelsestraffet för de nya brotten avtjänas under förutsättning att preskription för verkställighet inte har inträtt. Detta bör enligt hovrätten tydliggöras och även i övrigt bör konsekvenserna av förslaget i de fall ett livstidsstraff omvandlas till ett tidsbestämt straff beröras. *Kriminalvården* har anfört att uttrycket förekommer till verkställighet i den föreslagna

bestämmelsen i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., Prop. 2015/16:151
förkortad strafftidslagen, bör klargöras.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: I dag gäller för den som tidigare är dömd till livstids fängelse och därefter döms för tillkommande brottslighet före det att livstidsstraffet är helt verkställt, att livstidsstraffet ska avse även den brottsligheten (34 kap. 2 § brottsbalken). Det är alltså inte möjligt att döma ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten eller att undanröja livstidsstraffet och döma till ny påföljd för den samlade brottsligheten. Livstidsdomen kommer därför att omfatta samtliga brott som den dömd döms för till dess livstidsstraffet upphör.

Livstidsstraffet ska vidare träda i stället för den andra påföljden om det samtidigt förekommer verkställighet av fängelse på livstid och böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård (34 kap. 11 § första stycket brottsbalken). Tidigare påföljder som inte är helt verkställda undanröjs automatiskt på verkställighetsnivå vid en dom på livstids fängelse för tillkommande brottslighet (undantaget överlämnande till vård enligt lagen [1988:870] om vård av missbrukare i vissa fall eller rättspsykiatrisk vård).

Enligt regeringen är det en rimlig ordning att ett livstidsstraff på verkställighetsstadiet får ersätta övriga påföljder som den dömd är föremål för. Om livstidsstraffet inte omvandlas till ett tidsbestämt straff eller den dömd be nådas finns ingen bortre gräns för verkställigheten. Det är därför inte möjligt att förutse om den dömd därefter skulle kunna verkställa en annan påföljd. Vidare saknas det som regel möjlighet för den dömd att fullgöra någon annan påföljd parallellt med ett livstidsstraff. Den som döms till livstids fängelse bör därför bli befriad från verkställighet av andra påföljder som han eller hon döms för före det att livstidsstraffet har upphört.

Utredningen pekar på att det förhållandet att livstidsstraffet får omfatta ny eller nyupptäckt brottslighet innebär att den dömd i praktiken undgår påföljd även för tillkommande brottslighet om han eller hon genom resning blir frikänd från det brott som livstidsstraffet avser. Mot den bakgrunden föreslår utredningen att det inte längre ska gälla någon särreglering för situationen att den dömd undergår fängelse på livstid och att bestämmelsen om det i 34 kap. 2 § brottsbalken slopas. Även i ett sådant fall ska enligt utredningens förslag de allmänna bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken tillämpas.

I lagrådsremissen delades utredningens bedömning att den nuvarande ordningen är förenad med vissa brister när det gäller hanteringen av tidigare utdömda livstidsstraff. Vidare föreslogs att det inte längre ska gälla någon särreglering för situationen att den dömd undergår fängelse på livstid, att bestämmelsen i 34 kap. 2 § brottsbalken ska slopas och att de allmänna bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken i stället ska tillämpas. På verkställighetsnivån ska ett livstidsstraff liksom enligt nuvarande reglering (34 kap. 11 § första stycket) träda i stället för en annan påföljd, oavsett om det har dömts ut före eller efter den andra påföljden. Om den dom genom vilken livstidsstraffet dömts ut senare upphävs efter resning, kvarstår den andra påföljden till den del den inte har verkställts, och ska därmed verkställas om den inte har preskriberats.

Enligt regeringen finns i och för sig skäl att överväga en ordning som löser den brist i lagstiftningen som lagrådsremissens förslag syftat till att hantera. *Lagrådet* har emellertid ställt sig tveksam till hur förslaget utformats och anført att det framstår som oklart vilka konsekvenser det får, framför allt för verkställigheten. De oklarheter som Lagrådets yttrande synliggör går inte att bortse från. Förutsättningar för att på befintligt underlag avhjälpa dessa kan inte anses föreligga. Tillräckliga skäl för att genomföra förslaget finns mot den bakgrunden inte och regeringen lämnar därför inte något sådant förslag. Skulle situationen uppkomma, att en person genom resning blir frikänd för brott som ett livstidsstraff avser får frågan om påföljd för eventuell tillkommande brottslighet som genom konsumtionsdom också omfattas av livstidsdomen liksom i dag hanteras genom en tillämpning av 34 kap. 10 § första stycket.

I lagrådsremissen föreslogs, liksom av utredningen att regleringen i 34 kap. 11 § första stycket, och andra stycket brottsbalken, vad gäller verkställighet av fängelsestraff, flyttas till strafftidslagen. Som skäl för det anfördes att regleringen rör verkställighet av fängelsestraff och inte en konkurrenssituation. *Lagrådet* har bl.a. mot bakgrund av att paragrafen även innehåller bestämmelser om verkställighet av domar avseende böter, villkorlig dom och skyddstillsyn ifrågasatt om placeringen i strafftidslagen är den lämpligaste och förordnat att bestämmelsen placeras i 34 kap. brottsbalken. Även om regeringen har förståelse för Lagrådets invändning får de skäl som anføres för förslaget anses väga tyngre än de som talar emot. Ingen remissinstans har heller invänt mot förslaget. Bestämmelsen bör därför placeras enligt förslaget i lagrådsremissen.

Förutom att ungdomsvård läggs till i paragrafens första stycke förändras inte de bestämmelserna i sak. Någon ändring av innebörden av begreppet förekommer till verkställighet i 34 kap. 11 § brottsbalken är inte avsedd. Det har alltså samma innebörd som tidigare. Inom ramen för detta lagstiftningsprojekt finns inte underlag att ytterligare klargöra begreppet. Den del av paragrafens andra stycke som avser att slutna ungdomsvård i vissa fall ska träda i stället för böter eller förvandlingsstraff för böter bör dock flyttas till 10 b § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård. Mot bakgrund av att regleringen av beräkning av strafftid omfattas av uppdraget avseende en översyn av strafftidslagen som regeringen beslutat (dir. 2014:132) lämnas inte några förslag vad gäller den frågan vid omvandling av en dom på livstids fängelse i detta lagstiftningsärende.

5.6 Åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning

Regeringens bedömning: Även med regeringens förslag om minskade möjligheter till konsumtionsdom finns tillräckligt utrymme att besluta om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Någon ändring av reglerna om åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning bör inte ske.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot promemorians bedömning. *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har delat promemorians bedömning men har framhållit att konsekvensen av att inte ändra regleringen om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning kommer att bli ett inte obetydligt merarbete för rättsväsendet.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna har inte haft några synpunkter på bedömningen. *Åklagarmyndigheten* har anført att det är en brist att inte en mer ingående konsekvensanalys har gjorts av de resursmässiga effekter förändringarna kommer att medföra. *Åklagarmyndigheten* har också noterat att Riksåklagarens riktlinjer avseende förundersökning och åtalsbegränsning (RÅR 2008:2) kommer att behöva ändras som en konsekvens av förslagen samt att en generell översyn av riktlinjerna är planerad. *Ekobrottsmyndigheten* har anført att förslagen kommer att ge konsekvenser för myndigheten beträffande utrednings- och lagföringsskedet som inte berörs.

Skälen för regeringens bedömning

Försättningar för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning

Åklagaren är som huvudregel skyldig att föra talan om brott som hör under allmänt åtal (20 kap. 6 § rättegångsbalken). Möjligheterna till åtalsunderlåtelse utgör ett undantag från åklagarens absoluta åtalsplikt (20 kap. 7 § rättegångsbalken). Syftet med regleringen om åtalsunderlåtelse i rättegångsbalken är främst processekonomiskt. Att redan utredd brottslighet ges en samhällsreaktion inom rimlig tid och inte fördröjs av en utredning vars resultat endast i mindre mån kan påverka påföljdsfrågan är också av intresse ur både allmän synpunkt och för den misstänkte (prop. 1984/85:3 om åtalsunderlåtelse s. 31).

Av regleringen följer att åtalsunderlåtelse får beslutas för brott, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts och någon av de grunder som räknas upp i paragrafen är tillämplig. Åtalsunderlåtelse får enligt paragrafen bl.a. meddelas om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det aktuella brottet (20 kap. 7 § första stycket 3 rättegångsbalken), s.k. konkurrensfall. Den grunden omfattar två typer av fall, samtidigthetsfallen och successivfallen. Samtidigthetsfallen innebär att någon samtidigt misstänks för flera brott. Successivfallen rymmer två situationer. Den ena är att någon döms för ett brott och det sedan upptäcks att han eller hon har begått ytterligare brott före domen (nyupptäckt brottslighet). Det andra är när den dömda begått ett nytt brott efter det att han eller hon dömts för något annat brott (ny brottslighet).

Reglerna om åtalsunderlåtelse har betydelse för regleringen om förundersökningsbegränsning. En förundersökning får läggas ned om det kan antas att åtal för brottet inte kommer att ske till följd av bl.a. bestämmelser om åtalsunderlåtelse i 20 kap. rättegångsbalken och något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att

Prop. 2015/16:151 förundersökningen läggs ned (23 kap. 4 a § första stycket 2 rättegångsbalken). Av andra stycket i samma paragraf framgår att åklagaren i sådana fall även får besluta att förundersökning inte ska inledas.

Av förarbetena till regleringen beträffande successivfall framgår att i de fall den misstänkte undergår påföljd när ett brott upptäcks eller begås, är åklagaren obunden av de regler i 34 kap. brottsbalken som en domstol har att tillämpa vid sammanträffande av brott (prop. 1984/85:3 s. 51). En egen bedömning ska alltså göras av om det finns behov av någon ytterligare påföljd och om något allmänt eller enskilt intresse skulle åsidosättas om åtalsunderlåtelse meddelades. Bedömningen bör dock inte avvika alltför mycket från vad domstolen skulle komma fram till. När det gäller ny brottslighet uttalas att om den misstänkte t.ex. begått ett brott under prövotiden efter villkorlig frigivning från ett fängelsestraff, brukar domstolen förhållandevis sällan låta påföljden omfatta det nya brottet. Normalt bör åklagaren i detta fall väcka åtal. Om emellertid brottet kan anses ringa, det ligger i början av prövotiden och det inte finns några speciella omständigheter som talar emot det, bör åklagaren kunna underlåta åtal för brottet (samma prop. samma s.).

Frågan om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse vid ny brottslighet behandlas också i Riksåklagarens riktlinjer, Förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse (RÅR 2008:2). Av dem följer att utrymmet för att avstå från att utreda ett brott som en dömd person misstänks ha begått efter den tidigare domen är väsentligt mindre än då flera brottsmisstankar föreligger till samtidig prövning. Enligt riktlinjerna bör dock åklagaren alltid överväga förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse då det kan förutses att en domstol – i händelse av utredning och åtal – skulle förklara det nya brottet bestraffat med en tidigare utdömd påföljd. Även i fall då ett åtal för det nya brottet kan förväntas medföra något tillägg till det gamla straffet finns det skäl att överväga förundersökningsbegränsning respektive åtalsunderlåtelse. Det är då naturligt att bedömningen görs med särskild uppmärksamhet på de resursbesparingar som ett sådant beslut skulle medföra i det enskilda fallet. Man bör också sätta tillägget i relation till det gamla straffet. I förhållande till den som avtjänar ett fängelsestraff bör det således ligga närmare till hands att begränsa ett brott som kunde föranleda ett tilläggsstraff på dagsböter, än då den tidigare påföljden är böter eller en frivårdspåföljd. Med ett sådant resonemang kan det inte uteslutas att ett långvarigt fängelsestraff får utgöra grund för att inte utreda ett brott som skulle ha föranlett ett kortvarigt särskilt fängelsestraff (RÅR 2008:2 s. 21 f. och 38).

Rättegångsbalkens bestämmelser om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning gäller oberoende av den misstänktes ålder. För unga lagöverträdare under 21 år finns dock en särskild reglering i LUL, som har företräde framför rättegångsbalkens bestämmelser (se prop. 1987/88:135 om åtgärder mot unga lagöverträdare s. 39 och prop. 1994/95:12 Handläggning av ungdomsmål s. 100). Den regleringen har delvis andra syften än rättegångsbalkens och bedömningen av om en åtalsunderlåtelse ska meddelas enligt LUL görs utifrån andra grunder. Åtalsunderlåtelse enligt LUL har genom en lagändring som trätt i kraft

den 1 juli 2015 bytt namn till straffvarning. Någon ändring av Prop. 2015/16:151 tillämpningsområdet har inte skett.

Regleringen om åtalsunderlåtelse i konkurrensfall bör inte ändras

Regeringen föreslår att konsumtionsdom enligt 34 kap. brottsbalken som huvudregel inte längre ska kunna meddelas vid ny brottslighet. Enligt förslaget ska en konsumtionsdom som utgångspunkt kunna meddelas endast då det är fråga om nyupptäckt brottslighet som är utan nämnvärd betydelse med hänsyn till påföljden i den första domen. Vid ny brottslighet kommer domstolarna att kunna meddela konsumtionsdom endast under förutsättning att den tidigare domen avsåg sluten ungdomsvård och det föreligger särskilda skäl. (Beträffande övriga påföljder för unga lagöverträdare se avsnitt 6.)

I promemorian görs bedömningen att de ändringar som föreslås i 34 kap. brottsbalken innebär en viss minskning av utrymmet för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Enligt promemorian innebär de föreslagna ändringarna att förutsättningarna för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning – på den grunden att konsumtionsdom kan förutses – minskar i motsvarande mån. Det påpekas dock att åklagaren i undantagsfall bör kunna göra bedömningen att det inte krävs någon påföljd med anledning av det nya brottet och att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts om åtalsunderlåtelse meddelas, även om en konsumtionsdom inte kan förutses. Ett sådant beslut bör enligt promemorian kunna motiveras av processekonomiska skäl särskilt om den påföljd som kan förutses för den nya brottsligheten är av begränsat slag i förhållande till den tidigare utdömda påföljden.

Regeringen delar bedömningen som görs i promemorian. Som redogjorts för är syftet med reglerna om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning främst processekonomiskt. Regleringen ska ge åklagarna stöd för att överväga om utredningsresurserna kan koncentreras. Bedömningen ska leda till att en tillräcklig och adekvat reaktion på den samlade brottsligheten uppnås. För de succesivfall som avser ny brottslighet innebär reglerna att åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning bör övervägas om en konsumtionsdom kan förutses men också i fall då det nya brottet kan förväntas medföra något tillägg till det gamla straffet. Det är endast möjligheterna att meddela åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning om en konsumtionsdom kan förutses som begränsas av regeringens förslag. Bestämmelsen ger alltså fortfarande stöd för åklagaren att besluta om åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning för ny brottslighet, som i och för sig skulle kunna förväntas leda till viss ny påföljd, under förutsättning att brottet kan anses ringa, ligger i början av provotiden och att det inte finns några speciella omständigheter som talar emot det (se prop. 1984/85:3 s. 51 och RåR 2008:2 s. 21 f. och 38). De föreslagna förändringarna av förutsättningarna för att meddela konsumtionsdom vid ny brottslighet torde därmed endast i begränsad omfattning påverka möjligheten till åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Regeringen delar mot den bakgrunden promemorians bedömning att det alltså finns tillräckligt utrymme för att beakta processekonomiska

5.7 Gemensam straffmätning endast vid nyupptäckt brottslighet

Regeringens förslag: Regleringen om gemensam straffmätning i 34 kap. 3 § andra stycket och 7 § andra stycket brottsbalken flyttas till en särskild bestämmelse i 34 kap. 2 § brottsbalken. Bestämmelsen ska vara tillämplig även på andra påföljder än fängelse och slutet ungdomsvård men tillämpningsområdet inskränks till att enbart avse nyupptäckt brottslighet.

Bestämmelsen i 34 kap. 8 § brottsbalken om straffmätning av ungdomstjänst som påföljd för brott som begåtts innan en tidigare dom på ungdomstjänst har börjat verkställas avskaffas eftersom den inte längre behövs.

Regeringens bedömning: Någon annan ändring av den nuvarande ordningen avseende straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet föreslås inte.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt utredningens förslag placeras regeln om gemensam straffmätning i 29 kap. brottsbalken. Det innebär att regleringen är tillämplig även på böter.

Remissinstanserna: *Justitiekanslern* har tillstyrkt förslaget om gemensam straffmätning. Övriga remissinstanser som har yttrat sig över förslaget har inte haft några invändningar mot det. *Åklagarmyndigheten* har avstyrkt förslaget att slopa bestämmelsen om straffmätning av ungdomstjänst som påföljd för brott som begåtts innan en tidigare dom på ungdomstjänst har börjat verkställas. Enligt myndigheten behövs även fortsatt en särskild reglering för att inte riskera att verkställighetstiden av flera ungdomstjänster sammantaget blir för lång. De remissinstanser som har yttrat sig över utredningens bedömning har instämt i den, däribland *Malmö tingsrätt*.

Förslagen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer i huvudsak med regeringens. Placeringen av regeln om gemensam straffmätning överensstämmer med utredningens förslag. Det innebär att regleringen är tillämplig även på böter. Vidare har inte i utkastet till lagrådsremiss tagits uttrycklig ställning till behovet av andra ändringar av ordningen avseende straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft några synpunkter på förslaget. *Stockholms tingsrätt* har påpekat att förslaget som det utformats endast träffar böter och fängelse vilket inte synes var avsikten. Bestämmelsen måste därför ses över språkligt. Tingsrätten önskar också ett förtydligande av hur bestämmelsen är avsedd att tillämpas på villkorlig dom och skyddstillsyn. Slutligen innebär enligt tingsrätten det utvidgade tillämpningsområdet ett behov av att klargöra hur det ska hanteras att olika påföljder väljs vid de två domstillfällena. *Helsingborgs tingsrätt* har anfört att regleringen avser tillämpning av

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Gemensam straffmätning endast vid nyupptäckt brottslighet

Som regeringen tidigare har framhållit finns det skäl att tydligt skilja på ny brottslighet, som alltså ska bedömas som återfall i brott, och nyupptäckt brottslighet. Regeringens förslag innebär bl.a. att det ska vara möjligt att i vissa fall låta en tidigare utdömd påföljd omfatta även ett nyupptäckt brott medan samma möjlighet inte föreslås gälla för ny brottslighet. Som angetts ovan talar rättviseskäl för en sådan ordning. Samma skäl talar enligt regeringens mening för att nyupptäckt brottslighet alltid bör straffmätas tillsammans med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen.

Ett nyupptäckt brott hade tidsmässigt sett kunnat omfattas av den tidigare domen. Det hade då beaktats som en del i den samlade brottsligheten och bedömts enligt principerna för flerfaldig brottslighet. Eftersom det kan bero på tillfälligheter att all brottslighet inte har prövats i ett sammanhang, och omfattats av en gemensam påföljd, är det rimligt att det nyupptäckta brottet bör bedömas på samma sätt även om det prövas i en senare rättegång. Den tilltalade bör således inte hamna i ett sämre läge på grund av att prövningen sker uppdelat i olika rättegångar. Det innebär att principerna om flerfaldig brottslighet, liksom för närvarande, bör tillämpas även i ett sådant fall och att all brottslighet ska straffmätas inom ramen för en gemensam straffskala.

Enligt den nuvarande regleringen ska emellertid även ny brottslighet i vissa fall bli föremål för en sådan gemensam straffmätning. I lagrådsremissen gjordes bedömningen att ny brottslighet, som återfall, bör beaktas i skärpande riktning vid påföljdsbestämningen. Ett sådant resultat uppnås inte om ny brottslighet i vissa fall bedöms tillsammans med brott som omfattats av den tidigare domen enligt principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet. Det ansågs därför finnas skäl att, som utredningen föreslår, ändra lagstiftningen så att en möjlighet till sådan tillämpning föreskrivs endast när det är fråga om nyupptäckt brottslighet. I lagrådsremissen föreslogs därför att regeln om gemensam straffmätning begränsas på detta sätt. *Lagrådet* har i sitt yttrande redogjort för situationer där det framstår som oklart hur regeln ska tillämpas och anført att den föreslagna regeln begränsar domstolarnas handlingsutrymme jämfört med dagens reglering. Vidare har *Lagrådet* ifrågasatt om det är ändamålsenligt att ändring efter omprövning ska kunna ske enligt 34 kap. 6 § brottsbalken.

När det gäller den förstnämnda frågan gör regeringen följande överväganden. Den föreslagna förändringen begränsar regelns tillämpningsområde till att endast omfatta nyupptäckt brottslighet. Samtidigt utökas tillämpningen till att omfatta andra påföljder än fängelse och slutna ungdomsvård. Härutöver kan förslaget inte sägas medföra några generella begränsningar av domstolarnas handlingsutrymme. *Lagrådet* har bl.a. nämnt perdurerande brott som en situation där tillämpningssvårigheter kan uppkomma vid bedömningen av om en gärning är att betrakta som ny eller nyupptäckt i förhållande till

Prop. 2015/16:151 ett tidigare avgörande. Den frågan får enligt regeringen avgöras i det enskilda fallet genom en bedömning av bl.a. vid vilken tidpunkt brottet kan anses fullbordat. Om osäkerhet uppkommer kring huruvida ett visst brott är att betrakta som nyupptäckt eller nytt bör utgångspunkten vara att regeln ska tolkas till den tilltalades fördel. Vad Lagrådet har anfört i den delen bör mot den bakgrunden inte medföra någon ändring av regelns utformning i förhållande till lagrådsremissens förslag. Vad gäller Lagrådets synpunkt om möjligheten att korrigera en dom när regeln om gemensam straffmätning tillämpats och förutsättningarna för det sedan ändrats följer redan i dag av gällande rätt och utgör inte heller skäl mot den ändring som föreslogs i remissen.

Den angivna regeln om gemensam straffmätning omfattar i dag endast de frihetsberövande påföljderna fängelse och sluten ungdomsvård (34 kap. 3 § andra stycket och 7 § andra stycket brottsbalken). Utredningen föreslår att regeln bör göras generellt tillämplig vid nyupptäckt brottslighet och flyttas från 34 kap. brottsbalken till 29 kap. brottsbalken, vilket är det kapitel som innehåller allmänna bestämmelser om straffmätning. *Lagrådet* har i sitt yttrande också förordat den placeringen av bestämmelsen bl.a. mot bakgrund av att den då kommer att innefatta även böter. Att låta regeln vara tillämplig på andra påföljder än fängelse och sluten ungdomsvård framstår enligt regeringen som ändamålsenligt och främjar möjligheterna till en proportionerlig straffmätning vid konkurrenssituationer. Hur de frivårdande påföljderna och de olika föreskrifter som kan förekomma ska bedömas får avgöras i det enskilda fallet. Det gäller även då olika påföljder väljs i de olika domarna. Som *Stockholms tingsrätt* påpekat innebär den förändringen att regeln ska vara tillämplig även på andra påföljder än fängelse att regeln språkligt bör utformas så att den inte framstår vara begränsad till straff i brottsbalkens mening. När det gäller placeringen av bestämmelsen gör sig olika hänsyn gällande. I lagrådsremissen gjordes, i likhet med Helsingborgs tingsrätt, bedömningen att regeln skulle placeras i 34 kap. brottsbalken. Även om det som utredningen och Lagrådet framfört är fråga om en regel om straffmätning bör regelns tillämpningsområde liksom i dag vara begränsat till de situationer som omfattas av 34 kap. brottsbalken. I likhet med vad som föreslagits i lagrådsremissen anser regeringen därför att övervägande skäl talar för att regeln ska placeras i det kapitlet.

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att gemensam straffmätning endast ska ske vid nyupptäckt brottslighet. Regleringen ska vara tillämplig även på andra påföljder än fängelse och sluten ungdomsvård och placeras i 34 kap. brottsbalken.

Den särskilda regleringen för ungdomstjänst avskaffas

I dagens reglering finns en särskild bestämmelse om hur domstolen ska förhålla sig till en tidigare dom på ungdomstjänst när påföljden också i den senare domen ska bestämmas till den påföljden (34 kap. 8 § brottsbalken). I ett sådant fall ska domstolen så långt som det är möjligt iakttä att antalet timmar ungdomstjänst inte, tillsammans med det antal timmar som tidigare dömts ut, överstiger det antal timmar som skulle ha bestämts som gemensam påföljd för brotten.

Med regeringens förslag om en ny bestämmelse om gemensam straffmätning som ska vara generellt tillämplig fyller bestämmelsen i 34 kap. 8 § inte någon särskild funktion för straffmätningen vid nyupptäckt brottslighet. Har den dömda begått ytterligare brott före den tidigare domen på ungdomstjänst och bestäms påföljden till ungdomstjänst även i den senare domen följer av den föreslagna bestämmelsen att gemensam straffmätning ska göras. Antalet timmar ungdomstjänst ska alltså sammantaget motsvara vad som hade dömts ut som gemensam påföljd för brotten. I ett sådant fall kan maximalt 150 timmar ungdomstjänst dömas ut för den samlade brottsligheten.

Skulle den unge begå ett nytt brott efter den tidigare domen på ungdomstjänst men innan den har börjat verkställas utgör den tillkommande brottsligheten återfall. Även om påföljden på nytt skulle bestämmas till ungdomstjänst finns det enligt regeringen inga bärande skäl att behålla den nuvarande särregleringen om att domstolen så långt möjligt ska iakttä att det totala antalet timmar ungdomstjänst skulle överstiga vad som får dömas ut vid ett och samma tillfälle. Någon sådan begränsning finns för övrigt inte i dag om den unge begått ett nytt brott efter att den tidigare domen på ungdomstjänst har börjat verkställas.

Mot denna bakgrund anser regeringen liksom utredningen att bestämmelsen om straffmätning av ungdomstjänst efter en tidigare dom på samma påföljd bör slopas.

Nuvarande ordning för straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet framstår i övrigt som väl avvägd

Med regeringens förslag ska den nuvarande ordningen avseende gemensam straffmätning ändras på så sätt att ny brottslighet, som alltså utgör återfall, inte längre ska omfattas av regleringen om gemensam straffmätning. Ny brottslighet bör i stället, som återfall, beaktas i skärpande riktning vid påföljdsbestämningen. Utredningen har gjort bedömningen att regleringen om straffvärdebedömningen av flerfaldig brottslighet i övrigt har goda skäl för sig och är väl förankrad i rättssystemet. Den bedömningen delas av de remissinstanser som yttrat sig över den. Även regeringen delar den bedömningen och lämnar därför inte några ytterligare förslag till förändringar av den ordningen.

5.8 Undantag från regeln om gemensam påföljd i högre rätt

Regeringens förslag: När högre rätt dömer för brott som har prövats i flera domar i lägre rätt ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag i denna del har inte haft några invändningar mot det. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har angett att den är mycket positiv till att varje underrättsdom ska föranleda en särskild påföljd när högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar från lägre rätt.

Bedömningen i utkast till lagrådsremiss motsvarar inte utredningens förslag. I utkastet till lagrådsremiss har gjorts bedömningen att utredningens förslag till undantag från principen om gemensam påföljd i överrätt inte ska genomföras.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig över frågan har ansett att förslaget bör genomföras. *Göta hovrätt* har anfört att det är angeläget att lagförslaget kompletteras med bestämmelser som modifierar principen om gemensam påföljd i högre rätt. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har framfört att det framstår som ytterst angeläget att utredningens förslag om undantag från principen om gemensam påföljd genomförs. Hovrätten kan inte heller se att ett genomförande av utredningens förslag skulle innebära några praktiska komplikationer. *Hovrätten för Västra Sverige* har anfört att utredningens förslag i denna del har goda skäl för sig och förordat att det genomförs. Hovrätten har svårt att se att konsekvenserna för påföljdsbestämningen i överrätt som förslaget för med sig skulle bli så omfattande och svåra att överblicka som det befaras i remissutkastet. *Göteborgs tingsrätt* har anfört att argumenten för att inte genomföra förslaget om undantag från principen om gemensam påföljd i överrätt inte är övertygande. Tingsrätten har svårt att fullt ut ta till sig de argument som förs fram och det vore önskvärt att förslaget genomfördes. Tingsrätten vill här särskilt peka på att inte någon remissinstans har haft några invändningar mot förslaget i denna del. *Östersunds tingsrätt* har anfört att skälen, som framförts av utredningen, för ett undantag från regeln om gemensam påföljd i högre rätt väger tyngre än de skäl som anförts i utkastet till lagrådsremiss mot det förslaget. Enligt tingsrättens mening bör det vara fullt möjligt för hovrätten att göra en sådan påföljdsbestämning. *Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Nedre Norrland* och *Domstolsverket* har framhållit att det är angeläget att så snart som möjligt ytterligare utreda förutsättningarna för att åstadkomma en reglering som innebär att reformen får genomslag i samtliga instanser. *Malmö tingsrätt* och *Domstolsverket* har gett uttryck för att en konsekvens av utkastet till lagrådsremiss är att den som genom olika domar dömts för ny brottslighet i tingsrätten regelmässigt kan räkna med ett sammanlagt lägre straff om han eller hon överklagar domarna till hovrätten. En sådan ordning riskerar att öka andelen överklaganden till hovrätt i syfte att i hovrätten få det lägre straff som en tillämpning av 30 kap. 3 § brottsbalken innebär. *Attunda tingsrätt* har inte haft något att invända mot bedömningen, men anser att det är mycket angeläget att en ändring i någon form genomförs så att inte det övergripande ändamålet med den nu föreslagna reformen, att ny brottslighet konsekvent ska behandlas som återfall, kan gå om intet vid ett överklagande till högre rätt.

Skälen för regeringens förslag

Som tidigare redovisats ska rätten, när någon döms för flera brott enligt huvudregeln i 30 kap. 3 § första stycket brottsbalken döma till gemensam påföljd (avsnitt 4.1). Principen om gemensam påföljd gäller även i högre rätt och innebär att en hovrätt vid överprövning av två olika tingsrättsdomar inte kan döma ut separata påföljder för brotten i de olika domarna. I stället ska hovrätten döma ut en gemensam påföljd för den

samlade brottsligheten (NJA 1975 s. 691). Detta anses gälla oavsett om brotten i den andra tingsrättsdomen är begångna efter den första domen och därmed utgör återfall i brott. Ordningen innebär alltså att återfall inte fullt ut medför ett skärpt ingripande. Tvärtom kan den tilltalade uppnå en fördel genom att överklaga de olika tingsrättsdomarna eftersom straffmätningen då kommer att avse den samlade brottsligheten i enlighet med principen om straffmätning vid flerfaldig brottslighet.

Utredningen föreslår mot den bakgrunden att det i regleringen i 30 kap. 3 § brottsbalken införs ett undantag från nämnda princip när högre rätt ska meddela en dom avseende brott som har prövats i flera domar från lägre rätt. I högre rätt ska i sådant fall en särskild påföljd beslutas för brottsligheten i varje underrättsdom. Det skulle innebära att den högre instansen först har att överpröva den först meddelade domen och ta ställning till den däri utdömda påföljden och därefter göra detsamma med den senare meddelande domen. En sådan ordning skulle också ligga i linje med tanken att processen i hovrätten ska utgöra en överprövning och inte en omprövning av tingsrättens avgöranden.

Enligt regeringen har utredningens förslag goda skäl för sig. Det bör som utgångspunkt göras en åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet vid en tillämpning av 34 kap. brottsbalken. Ny brottslighet bör mer konsekvent behandlas som återfall i brott och därmed ges en straffskärpande betydelse. Mycket talar för att den ordningen också bör få genomslag i högre rätt.

Mot förslaget talar dock, som utredningen konstaterar, att ett frångående av principen om gemensam påföljd i de nu angivna fallen skulle innebära en stor förändring när det gäller påföljdsbestämningen i högre rätt. I det remitterade utkastet till lagsrådsremiss gjordes bedömningen att det inte går att bortse från att de konsekvenser som förslaget skulle få för påföljdsbestämningen i överrätt kan bli både omfattande och svåra att överblicka. En sådan förändring skulle därför ställa krav på noggranna överväganden. Vidare bedömdes att det befintliga underlaget inte i alla delar tillräckligt belyste de konsekvenser som förslaget skulle kunna leda till. Något förslag i den delen lämnades därför inte. Av remissinstansernas yttranden har framkommit att ett stort antal av dem inte delar bedömningen som gjordes i remissen. Många av instanserna har framhållit det angelägna i att förslaget genomförs även i denna del.

Regeringen delar som ovan framkommit bedömningen av det angelägna i att genomföra förslaget. Det bör som utgångspunkt göras en åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet. Liksom flera av remissinstanserna påpekat kan effekten av de övriga förslag regeringen lämnar motverkas om inte ett avsteg från principen om gemensam påföljd i högre rätt införs eftersom den tilltalade kan räkna med ett sammantaget lägre straff om han eller hon överklagar domarna till hovrätten. Det skulle i sin tur kunna få till följd att en tilltalad i större utsträckning överklagar tingsrättsdomar till hovrätt enbart i syfte att i hovrätten få det lägre straff som en tillämpning av 30 kap. 3 § första stycket brottsbalken innebär.

Den bedömning som gjordes i det remitterade utkastet, att inte gå vidare med förslaget i denna del, baserades på att de praktiska konsekvenserna inte ansågs tillräckligt belysta. I sak gjordes i utkastet till

lagrådsremiss emellertid samma bedömning som utredningen. När det gäller konsekvenserna av förslagen för handläggningen i högre rätt gjordes följande överväganden i lagrådsremissen. Enligt utredningen skulle den förändrade ordningen inte innebära något hinder mot att överinstansen handlägger de överklagade domarna gemensamt och meddelar en gemensam dom. Ändringen innebär endast att de brott som omfattas av respektive underrättsdom ska föranleda separata påföljder. För domstolarnas hantering innebär det att något avsteg från regleringen om gemensam handläggning av de överklagade domarna eller möjligheterna att meddela en gemensam dom inte behöver göras (se 30 kap. 4 § rättegångsbalken). Någon ändring av det processrättsliga regelverket skulle därför inte behövas. Härtill kommer att det redan i dag finns möjlighet att i vissa fall döma till böter eller fängelse för ett eller flera brott samtidigt som en annan påföljd döms ut för brottsligheten i övrigt (30 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). *Lagrådet* har anfört att det är oklart om paragrafen utesluter en tillämpning av 34 kap. 3 och 4 §§ i förslaget när den anger att varje överklagad dom ska leda till en särskild påföljd. *Lagrådet* har vidare, eftersom det ansetts svårt att överblicka förslagets konsekvenser, förordat att bestämmelsen görs fakultativ. När det gäller den förstnämnda frågan gör regeringen följande överväganden. Som tidigare redovisats innebär förslaget att den högre instansen först har att överpröva den först meddelade domen och ta ställning till den däri utdömda påföljden och därefter göra detsamma med den senare meddelade domen. Rätten har då möjlighet att tillämpa 34 kap. 3 och 4 §§ brottsbalken på motsvarande sätt som underrätten i den dom som prövats i respektive fall. För att undanröjande ska komma ifråga enligt 4 § krävs således t.ex. att den tidigare domen fått laga kraft.

Vad därefter gäller frågan om en fakultativ reglering gör regeringen följande överväganden. Som *Lagrådet* framfört hindrar inte bestämmelsen hovrätten att besluta två villkorliga domar i samma dom även om förutsättningar för ett sådant påföljdsval i och för sig mer sällan torde föreligga. En av utgångspunkterna för förslagen i 34 kap. brottsbalken är som tidigare redovisats att varje påföljd ska verkställas på det sätt som förutsattes vid domstillfället. Det är enligt regeringen en god ordning. Den bedömningen omfattar också prövningen i högre rätt. En generell effekt av förslagen är att den dömde kan komma att verkställa flera påföljder parallellt. Det är inte något som bedömts utgöra skäl mot den föreslagna ordningen (se avsnitt 5.3). *Lagrådet* har vidare framfört att förslaget innebär att hovrätten kan behöva meddela en påföljd och sedan i nästa överklagade mål undanröja den. Ett undanröjande enligt 34 kap. 4 § brottsbalken förutsätter emellertid, liksom nuvarande ordning, att den tidigare domen fått laga kraft. Att undanröja en påföljd i den situationen som nu nämns torde därmed inte vara möjligt. *Lagrådets* synpunkter föranleder sammantaget inte regeringen att vidare överväga möjligheterna att förse regeln med ett undantag.

Som redovisats i lagrådsremissen har ett stort antal remissinstanser ställt sig bakom ett genomförande av utredningens förslag. Flera av instanserna har påpekat att de övriga förslag som regeringen lämnar riskerar att få minskad effekt om inte också detta förslag genomförs. Ett flertal instanser, däribland *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Hovrätten för Västra Sverige* och *Östersunds tingsrätt*, har vidare gett uttryck för att

förslaget varken skulle få omfattande konsekvenser eller innebära praktiska komplikationer. De praktiska konsekvenserna som förslaget medför för domstolarna bör alltså kunna hanteras inom befintligt processuellt regelverk. Övervägande skäl talar mot den bakgrunden för att förslaget bör genomföras. Förslaget bör, till skillnad mot vad *Lagrådet* förordat, utformas utan något fakultativt inslag. Regeringen föreslår därför att när högre rätt dömer för brott som har prövats i flera domar i lägre rätt ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

5.9 Ändrade förhållanden m.m.

Regeringens bedömning: Tillämpningsområdet för korrigeringsreglerna i nuvarande 34 kap. 10 § första stycket brottsbalken kommer att ändras till följd av de ändringar som görs i reglerna om konsumtionsdom och gemensam straffmätning.

Regeringens förslag: Om en påföljd avseende fängelse, skyddstillsyn, villkorlig dom eller sluten ungdomsvård har bestämts med beaktande av att det varit fråga om nyupptäckt brottslighet och den tidigare påföljden därefter ändras ska påföljdsfrågan prövas på nytt efter anmälan av åklagare.

Om det inte framgår av en dom avseende fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård att rätten beaktat att det varit fråga om nyupptäckt brottslighet ska rätten, när domarna fått laga kraft, efter anmälan av åklagare bestämma vad den dömde ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas.

Utredningens bedömning och förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit en något annorlunda utformning av lagtexten.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot bedömningen eller förslagen.

Bedömningen och förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer i huvudsak med regeringens. I utkastet till lagrådsremiss har dock föreslagits en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har motsatt sig bedömningen eller förslaget. *Örebro tingsrätt* har anförut att en dom som inte vunnit laga kraft med förslaget kan utgöra grund för att behandla tillkommande brottslighet som återfall vid straffmätningen enligt 29 kap. 4 § brottsbalken. Det torde innebära att det kan visa sig att rätten dömt ut en alltför sträng påföljd för tillkommande brottslighet om den tilltalade senare frikänns i högre rätt för brottsligheten i den tidigare domen. Om domen med den alltför stränga påföljden vunnit laga kraft saknas möjlighet att med stöd av den föreslagna regeln åstadkomma en korrigering av missförhållandet. Det är inte en rimlig ordning. *Kriminalvården* har lyft frågan om regleringen med nödvändighet måste utgöra hinder mot verkställighet. Kriminalvården har också ifrågasatt kravet i 38 kap. 8 § första stycket brottsbalken att den dömde ska få yttra sig i ett ärende rörande 34 kap. 10 § brottsbalken.

Den tidigare domen ändras efter konsumtionsdom

Möjligheten att meddela konsumtionsdom förutsätter inte att den tidigare domen fått laga kraft. För det fall den tidigare domen skulle ändras av högre rätt efter överklagande kan det innebära att förutsättningarna för beslutet att meddela konsumtionsdom har ändrats. Frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten bör därför i en sådan situation kunna prövas på nytt. En regel om detta finns i 34 kap. 10 § första stycket första meningen brottsbalken. Mot bakgrund av att förutsättningarna för att meddela konsumtionsdom föreslås minska kommer också tillämpningsområdet för den aktuella regeln att minska.

En tidigare dom ändras efter det att den har beaktats vid ny påföljdsbestämning

Regeringen föreslår ändringar i fråga om vad som bör gälla vid påföljdsbestämningen när det i en senare process prövas ansvar för brott som begåtts innan en tidigare dom har börjat verkställas. Enligt nuvarande bestämmelser om detta ska det i möjligaste mån iakttas att fängelsestraffet i den tidigare och den senare domen inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten om brotten hade prövats samtidigt (34 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). Motsvarande gäller när påföljden bestäms till sluten ungdomsvård (34 kap. 7 § andra stycket). I förhållande till nuvarande regler ska ett sådant hänsynstagande bara göras vid nyupptäckt brottslighet.

Domstolen måste därmed ta hänsyn till att påföljden i den senare rättegången inte blir strängare än om all brottslighet hade prövats i ett sammanhang när det är fråga om nyupptäckt brottslighet. Detta ska gälla för samtliga påföljder som omfattas av 34 kap. brottsbalken. Ett sådant hänsynstagande måste göras även om den första domen inte fått laga kraft. Skulle en ändring av den första domen ske efter överklagande kan dock följden bli att påföljden i den andra domen framstår som relativt sett för lindrig. För dessa fall finns enligt nuvarande reglering en möjlighet till omprövning efter anmälan av åklagare när påföljden i den senare domen bestämts till fängelse eller sluten ungdomsvård (34 kap. 10 § första stycket andra meningen). I likhet med utredningen anser regeringen att möjligheten att pröva frågan om påföljd med anledning av ändrade förhållanden ska gälla även om den tidigare påföljden motsvarar villkorlig dom eller skyddstillsyn. Regeringens förslag om att regleringen om gemensam straffmätning endast ska tillämpas vid nyupptäckt brottslighet innebär att omprövningsmöjligheten fortsatt endast bör omfatta sådan brottslighet. *Örebro tingsrätt* har ifrågasatt om det är en rimlig ordning. Förslaget motsvarar dock vad som gäller i dag och omfattar endast de situationer där reglerna om gemensam straffmätning är tillämpliga.

Omprövning efter särskild talan

Om det när en dom på fängelse eller sluten ungdomsvård ska verkställas visar sig att den tilltalade begått brottet innan en påföljd som dömts ut för något annat brott har börjat verkställas, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats finns en särskild möjlighet till

omprövning (34 kap. 10 § andra stycket). Domstolen ska då, efter anmälan från åklagare sedan båda domarna fått laga kraft, bestämma vad den dömde ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas. I nuvarande reglering hänvisas till bestämmelserna om gemensam straffmätning i 34 kap. 3 § andra stycket och 7 § andra stycket brottsbalken. På sätt som ovan beskrivits föreslår regeringen bl.a. att denna regel begränsas till att gälla endast nyupptäckt brottslighet. I konsekvens med det föreslogs i lagrådsremissen att även tillämpningsområdet för omprövning ska begränsas till fall då den senare domen avser nyupptäckt brottslighet. *Lagrådet* har föreslagit att andra stycket i förtydligande syfte ges en något annan lydelse än den som föreslagits i remissen. Som anförts har regeln ändrats till att endast omfatta nyupptäckt brottslighet. Det kommer till uttryck genom att brottet ska vara begånget före det att en tidigare påföljd har *dömts ut* för att regeln ska bli tillämplig. Detta bör tydligt framgå av lagtexten. Den utformning som Lagrådet förordar av bestämmelsen innebär bl.a. att det momentet slopas. Enligt regeringen bör regeln mot den bakgrunden utformas enligt förslaget i lagrådsremissen. *Lagrådet* har vidare framfört att det bör belysas hur bestämmelsen ska uppfattas i det fall båda domarna är verkställbara men inte någon av dem har börjat verkställas. De ändringar av bestämmelsen som regeringen föreslår är en anpassning till det nya tillämpningsområdet för regleringen om gemensam straffmätning. Någon förändring av hur bestämmelsen ska tillämpas i övrigt är sålunda inte avsedd.

De synpunkter som *Kriminalvården* lämnat avseende hinder mot verkställighet eller den dömdes rätt att yttra sig i ett ärende angående 34 kap. 6 § brottsbalken rör inte frågor som Påföljdsutredningen hanterat. Det saknas därför förutsättningar för att behandla dem i detta sammanhang. Regeringen har emellertid gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av strafftidslagen (dir. 2014:132). I uppdraget ingår bl.a. att analysera behovet av förändringar när det gäller verkställighetshinder i samband med prövning enligt 34 kap. 10 § andra stycket brottsbalken.

5.10 När ska återfall i brott beaktas?

Regeringens bedömning: Den ändring av bestämmelserna om vilken betydelse tidigare brottslighet ska tillmätas vid påföljdsbestämningen respektive förverkande av villkorligt medgiven frihet som utredningen föreslagit genomförs inte.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen har föreslagit att det i bestämmelserna om vilken betydelse som tidigare brottslighet ska tillmätas vid påföljdsbestämningen respektive förverkande av villkorligt medgiven frihet ska anges att rätten särskilt ska beakta hur lång tid som har förflutit mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten i stället för som i dag, den tid som har förflutit mellan brotten.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig över utredningens förslag, däribland *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, har instämt i det. *Göteborgs tingsrätt* har påpekat att även tiden mellan brotten bör beaktas vid bedömningen av återfallets betydelse. Enligt tingsrätten kan i annat fall faktorer som tingsrättens, och eventuellt hovrättens, handläggningstid få betydelse.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer inte med regeringens bedömning. I det remitterade utkastet har lämnats förslag som i sak överensstämmer med utredningens.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört att det bör klargöras om avsikten med förslaget är att en period om fyra år även i framtiden ska vara huvudregel med den skillnaden att tiden räknas från den tidigare domen. Vidare bör klargöras vad som gäller för det fall den tilltalade har frikänts av tingsrätten men döms av hovrätten. Hovrättens uppfattning är att ordningen inte bör vara den att ett tidigare brott ska beaktas under längre tid bara för att tingsrättens dom har varit friande. *Stockholms tingsrätt* har inte haft något att invända mot utgångspunkten för regeringens bedömning men har lämnat vissa synpunkter på bestämmelsens utformning. *Örebro tingsrätt* har påpekat att uttrycket det tidigare avgörandet är något ottydligt. *Malmö tingsrätt* har inte haft någon invändning mot bedömningen men efterfrågat vad som gäller om den första domen har överklagats. Tingsrätten har vidare ifrågasatt om det inte bör finnas en möjlighet att i vissa särskilda fall ta hänsyn till att den tidigare domen kan avse brottslighet som har begåtts lång tid innan den domen meddelades.

Skälen för regeringens bedömning

Betydelsen av återfall i brott

Det förhållandet att den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott har betydelse vid såväl påföljdsbestämningen som förverkande av villkorligt medgiven frihet. För det första får det beaktas vid påföljdsvalet som ett skäl för fängelse (30 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). För det andra utgör det ett skäl för förverkande av villkorligt medgiven frihet från ett tidigare fängelsestraff (34 kap. 4 § brottsbalken). För det tredje ska det, om det inte beaktats genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet, tillmätas betydelse vid straffmätningen av det nya brottet (29 kap. 4 § brottsbalken).

Återfallet kan, som redovisats i avsnitt 4.1, vara av större eller mindre betydelse för påföljdsbestämningen och förverkande av villkorligt medgiven frihet beroende på dess karaktär. I regleringen av återfallets betydelse i dessa avseenden anges flera kriterier för när ett återfall ska ha relevans. Av betydelse är främst tiden mellan brotten, om den tidigare och den nya brottsligheten är likartad och brottslighetens allvar (29 kap. 4 § och 34 kap. 4 § andra stycket brottsbalken). När det gäller tidsfaktorn gäller normalt att ju längre tillbaka i tiden den tidigare brottsligheten ligger, desto mindre betydelse får den för påföljdsbestämningen.

Tidsfaktorn har sin grund i principen att den som begått ett brott och därefter avhåller sig från brott under en längre tid till sist bör behandlas som ostraffad. I regel gäller att tidigare brottslighet inte påverkar påföljdsbestämningen för det nya brottet om den ligger så långt som fyra år eller mer tillbaka i tiden. Har den dömd varit frihetsberövad under större delen av tiden efter det tidigare avgörandet anses emellertid även brottslighet som ligger längre tillbaka i tiden än så vara relevant. I dag räknas tiden vanligen från den dag då det tidigare brottet begicks. Utredningen föreslår att den tidsrymd som ska ha betydelse för påföljdsbestämningen och förverkande av villkorligt medgiven frihet i stället ska vara tiden mellan det tidigare avgörandet och det aktuella brottet. Förslaget innebär således att den tidpunkt som det nya brottet (återfallet) ska förhålla sig till ändras från tidpunkten för den tidigare brottsligheten till tidpunkten för det tidigare avgörandet. Bakgrunden till utredningens förslag är den principiella betydelse som kan fästas vid avgörandet.

Enligt regeringen finns i och för sig skäl för utredningens förslag. Som angetts ovan föreslås att det i bl.a. regleringen om påföljdsbestämning efter tidigare dom (34 kap. brottsbalken) ska göras en åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet. I det avseendet bör meddelandet av domen vara avgörande, på så sätt att det är genom den som den tilltalade fått del av samhällets syn på brottsligheten. I lagrådsremissen gjordes bedömningen att motsvarande argument kan göras gällande i fråga om utgångspunkten för bedömningen av under vilken tid tidigare brottslighet anses ha relevans samt att det framstår som rimligt att tiden mellan meddelandet av det tidigare avgörandet och det nya brottet ges betydelse även vid den bedömningen. Det föreslogs alltså att det i bestämmelserna om vilken betydelse som tidigare brottslighet har vid påföljdsbestämningen respektive förverkande av villkorligt medgiven frihet, ska anges att rätten särskilt ska beakta tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten istället för tiden mellan brotten. *Lagrådet* har anført att en sådan ordning skulle kunna ge upphov till vissa svårlösta situationer och har bl.a. lyft fram att ordningen inte förutsätter att den tidigare domen ska ha vunnit laga kraft. Det innebär enligt *Lagrådet* att frågan om ett relevant återfall föreligger eller inte kan ändras på grund av prövningen i högre rätt. Om en person döms i tingsrätten och därefter begår ytterligare brott betraktas de senare brotten som återfall. Om personen sedan frikänns i hovrätten avseende den första lagföringen föreligger inte längre någon återfallssituation, vilket borde ha påverkat påföljdsbestämningen i den andra domen. Det kan också enligt *Lagrådet* sättas i fråga om det alltid är mest relevant att utgå från tiden mellan avgörandet och de nya brotten. Det kan t.ex. röra sig om brott som begåtts långt tillbaka i tiden men som på grund av omständigheter helt utanför den tilltaldes kontroll inte blivit prövade.

Regeringen gör följande överväganden. Avsikten med de förslag som lämnades i lagrådsremissen är inte att förändra synen på återfall i brott generellt utan att skapa en huvudregel vid bedömningen av återfallets relevans, som i linje med förslagen i 34 kap. brottsbalken, utgår från tidpunkten för domens meddelande. En förändrad huvudregel skulle, som

Prop. 2015/16:151 uttrycks i lagrådsremissen, i och för sig inte anses hindra domstolarna från att även beakta tiden mellan brotten om omständigheterna i det enskilda fallet ger anledning till det. För det fall mycket lång tid har förflutit mellan det tidigare brottet och det tidigare avgörandet och det inte beror på omständigheter som den dömde kunnat påverka som t.ex. om handläggningen efter ett överklagande har varit exceptionellt lång borde hänsyn kunna tas till det. Den oro *Göteborgs tingsrätt* liksom *Lagrådet* gett uttryck för i den frågan kan därför inte utgöra tillräckligt skäl mot den föreslagna förändringen. Lagrådets yttrande ger dock sammantaget skäl att ifrågasätta om inte den i lagrådsremissen föreslagna huvudregeln, för att hantera praktiska situationer, skulle behöva förses med undantag i en sådan omfattning att tillämpningen snabbt skulle bli svåröverskådlig. En sådan ordning kan inte anses förenlig med regeringens utgångspunkt för de förslag som lämnas som innebär att regleringen ska vara lätt att tillämpa. Vidare kan inte uteslutas att konsekvenserna av en sådan ordning blir svåra att överblicka. Vid en samlad bedömning finns därför inte tillräckliga skäl för att genomföra den förändring som förslogs i lagrådsremissen. Mot den bakgrunden lämnar regeringen inte något förslag till ändringar i 29 kap. 4 § brottsbalken eller 34 kap. 4 § andra stycket brottsbalken avseende den tidsperiod som är relevant vid bedömningen av ett återfalls betydelse.

6 En ny reglering för ungdomsvård och ungdomstjänst

6.1 Ny påföljd efter tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst

Regeringens bedömning: När den som dömts till ungdomsvård eller ungdomstjänst ska dömas för ytterligare brott som begåtts innan den tidigare påföljden helt har verkställts eller annars upphört finns det i vissa fall ett behov av att kunna besluta om den tidigare utdömda påföljden.

Regeringens förslag: Som huvudregel ska rätten bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

Utredningens bedömning och förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig över bedömningen och förslaget har instämt i dem, däribland *Helsingborgs tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Östersunds tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*. *Akademikerförbundet SSR* har uttalat sig kritiskt till utredningens förslag att en tidigare meddelad ungdomspåföljd även ska kunna innefatta ett nytt brott.

Bedömningen och förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft någon invändning mot bedömningen eller förslaget. Prop. 2015/16:151

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Det behövs en särskild reglering om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom även om den tidigare domen är ungdomsvård eller ungdomstjänst

Regleringen i 34 kap. brottsbalken om bestämmande av ny påföljd efter tidigare dom är, som utgångspunkt, inte tillämplig om den tidigare domen är ungdomsvård eller ungdomstjänst. När en ung person har dömts för brott till en sådan påföljd och därefter ska dömas för ytterligare brott som begåtts innan den tidigare påföljden har verkställts eller annars upphört är i dag det enda alternativet att döma särskilt till påföljd för dessa.

En anledning till varför ungdomspåföljderna lämnats utanför regleringen i 34 kap. brottsbalken synes, som tidigare redovisats, ha varit att undvika kompetenskonflikter mellan det straffrättsliga regelsystemet och vårdlagstiftningen (se avsnitt 4.2). I förarbetena framhölls att en pågående vård som beslutas och genomförs enligt sistnämnda lagstiftning inte skulle upphöra till följd av att den straffrättsliga påföljden undanröjdes. Inte heller ansågs att det borde komma i fråga att låta domstol besluta om att sådan vård skulle upphöra. Verktällighetsinnehållet i överlämnandepåföljden bestämdes under genomförandet utifrån en individuell behovsbedömning oberoende av brottets allvar. Det fanns inte heller någon formell slutpunkt för hur länge vården skulle pågå. Det stod alltså inte klart för domstolen vad påföljden skulle innebära. Mot den bakgrunden fanns det inte förutsättningar att besluta att den skulle omfatta annan brottslighet, dvs. meddela konsumtionsdom eftersom det inte var möjligt att avgöra en rimlig ingripandegrad utifrån den samlade brottsligheten. Inte heller torde det ha funnits något uppenbart praktiskt behov att undanröja eller ändra ett överlämnande till särskild vård som påföljd för brott (se NJA II 1962 s. 522 f. och 534).

I dag är emellertid ungdomspåföljderna i flera avseenden annorlunda utformade. Såväl vad gäller ungdomsvård som ungdomstjänst går det att värdera hur ingripande påföljden är och på vilket sätt den ger uttryck för brottslighetens allvar. Detta innebär att det går att värdera när en konsumtionsdom kan vara en tillräcklig och rimlig reaktion för den tillkommande brottsligheten. Att det går att avgöra vad påföljden ska innehålla, om den är helt verkställd eller vad som återstår att verkställa, innebär vidare att det är möjligt att undanröja en ungdomspåföljd och döma till en gemensam påföljd samt att åstadkomma ett sammantaget rättvist resultat om så sker.

Dessa förändringar i påföljdernas utformning har alltså medfört att det finns förutsättningar att beakta konkurrensen med en tidigare utdömd påföljd när påföljdsbestämningen görs för annan brottslighet. Att det i dag finns flera tillämpliga påföljdsalternativ för unga lagöverträdare kan vidare öka behovet av att göra förordnanden för att kunna lösa olika praktiska problem.

I likhet med vad utredningen konstaterar finns det situationer när det är tydligt att den nuvarande regleringen begränsar möjligheterna till ett

Prop. 2015/16:151 tillfredsställande resultat i enskilda fall. Med hänsyn till de korta tidsfrister som gäller vid åtal och rättegång mot unga lagöverträdare kan ett åtal för vissa gärningar behöva väckas och domstolen pröva åtalet även om det finns ytterligare brottsmisstankar mot den unge. Även om den ytterligare brottsligheten inte eller enbart marginellt skulle ha påverkat påföljdsbestämningen enligt den tidigare domen, måste domstolen döma till en särskild påföljd för den tillkommande brottsligheten. Detta kan begränsa domstolens möjligheter att komma till det mest lämpliga och rättvisa resultatet och kan också leda till att reaktionen sammantaget blir mer ingripande än om brottsligheten hade prövats vid ett och samma tillfälle. I likhet med vad utredningen anför talar alltså lämplighets- och rättviseskäl för att det i vissa fall bör kunna vara möjligt att besluta om att tidigare påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst ska omfatta även det ytterligare brottet. Flera remissinstanser, bl.a. *Helsingborgs tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Östersunds tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*, delar den bedömningen.

Det kan vidare finnas behov av att på annat sätt besluta om den tidigare utdömda påföljden. Som utredningen lyfter fram innebär avsaknaden av en möjlighet att undanröja en tidigare ungdomspåföljd att den tidigare påföljden måste stå fast även om den unge därefter döms till en så ingripande påföljd av annat slag, exempelvis en längre tids sluten ungdomsvård, att den tidigare påföljden inte kan antas bli verkställd. Visserligen har åklagaren möjlighet att i sådana fall föra en särskild talan om undanröjande vid sidan av den nya rättegången. Även vid en sådan särskild talan om undanröjande måste dock en ny påföljd bestämmas för den tidigare brottsligheten. Om den unge samtidigt står under åtal för ytterligare brott är det inte möjligt för domstolen att med nuvarande regler bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Den möjligheten saknas också i de fall när det finns förutsättningar för åklagaren att ansöka om undanröjande av den tidigare påföljden på grund av att den unge misskött verkställigheten, samtidigt som den unge står under åtal för ytterligare brott. Detta talar för att domstolen borde kunna undanröja en tidigare utdömd ungdomspåföljd vid prövningen av ett åtal för ytterligare brott och bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Därmed skulle också en särskild process om undanröjande av den tidigare påföljden kunna undvikas.

De skäl i fråga om kompetenskonflikter mellan det straffrättsliga regelsystemet och vårdlagstiftningen som tidigare åberopats mot en särskild reglering i dessa fall gör sig dessutom inte särskilt starkt gällande numera. Insatser enligt såväl socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, som LVU, kan beslutas även om den unge inte har dömts för brott. Motsatsvis innebär ett beslut att undanröja den tidigare domen inte i sig att de insatser som socialtjänsten vidtar mot den unge måste upphöra. Att det förhåller sig så medför emellertid inte att det skulle sakna betydelse att kunna undanröja en ungdomsvård som brottspåföljd, exempelvis om det visat sig utsiktslöst att genomföra insatserna. Tvärtom framstår det som rimligt att domstolen har den möjligheten när den unge har underlåtit att följa vad som föreskrivits som reaktion på brottet. Redan i dag kan dessutom frågan bli föremål för domstolens prövning efter särskild talan om detta från åklagaren. Regeringen bedömer därför

sammanfattningsvis, liksom utredningen, att det finns ett behov av att kunna besluta om en tidigare utdömd ungdomspåföljd i vissa fall.

Utredningen föreslår att en sådan reglering ska tas in i 32 kap. brottsbalken, där påföljderna för unga regleras. Förslaget är framför allt motiverat av att utredningen lämnar förslag om nya påföljder för unga som innebär att det alltid ska finnas en tillämplig ungdomspåföljd. Utredningen föreslår vidare att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn avskaffas vid införandet av ett system med villkorligt fängelse. De förslagen behandlas inte av regeringen. Framför allt villkorlig dom och skyddstillsyn kommer därför fortfarande att behöva tillämpas för personer under 18 år. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att bestämmelserna om beslut om tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst ska finnas i 34 kap. brottsbalken.

Ny påföljd ska vara huvudregel

I enlighet med vad regeringen redan konstaterat i fråga om de påföljder som i dag omfattas av regleringen i 34 kap. brottsbalken har en huvudregel där en ny påföljd bestäms för tillkommande brottslighet flera fördelar.

Som utredningen anför får det i allmänhet anses finnas ett värde i att en utdömd påföljd inte ändras till följd av lagföring för ytterligare brott och att den utdömda påföljden verkställs på det sätt som förutsattes vid domstillfället. Med en sådan ordning blir det tydligt för den unge att påföljden är en konsekvens av och en reaktion på det begångna brottet. Dessutom har den domstol som meddelat den tidigare domen i allmänhet bäst förutsättningar att bedöma straffvärdet av den brottslighet som omfattas av domen och vilket straff som kan anses proportionerligt.

Vidare finns det ofta inte något behov av att ändra den tidigare ungdomspåföljden, vare sig genom att låta den omfatta tillkommande brottslighet eller genom att undanröja den och för den samlade brottsligheten döma till påföljd av annan art. På motsvarande sätt som för de påföljder som i dag omfattas av regleringen i 34 kap. brottsbalken finns det inte något generellt hinder mot att efter en dom på ungdomstjänst eller ungdomsvård på nytt döma till sådan påföljd eller att sådana påföljder verkställs parallellt.

Regeringen föreslår därför att domstolen som huvudregel ska bestämma ny påföljd för brottslighet som begåtts innan den tidigare påföljden avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst helt har verkställts eller annars upphört.

6.2 Möjligheter att avvika från huvudregeln

Regeringens förslag: Rätten ska kunna besluta att en tidigare utdömd påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst ska avse också tillkommande brottslighet om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd

betydelse. Det ska dessutom vara möjligt att även i andra fall besluta om konsumtionsdom om det finns särskilda skäl för det.

Om den tidigare domen fått laga kraft får rätten undanröja den tidigare påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om det finns särskilda skäl och om domen meddelas innan påföljden helt har verkställts. Det krävs inte att den nya påföljden är av annan art än den som undanröjs. Rätten ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen.

När fängelse eller sluten ungdomsvård döms ut som gemensam påföljd efter undanröjande av en tidigare påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst enligt reglerna i 34 kap. brottsbalken ska tiden för ett frihetsberövande som föregått den tidigare domen anses som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att konsumtionsdom ska vara möjligt i samma utsträckning vid ny och nyupptäckt brottslighet. Utredningen har vidare föreslagit att annan påföljd än särskild ungdomspåföljd ska få dömas ut endast om den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård samt föreslagit en annan lagteknisk lösning. Utredningen har inte lämnat något förslag om avräkning av frihetsberövanden.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig över förslagen har ställt sig positiva till dem, däribland *Malmö tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten. Helsingborgs tingsrätt* har uttryckt tveksamhet till utredningens bedömning att det vid konsumtionsdom inte bör finnas någon möjlighet att förena en tidigare utdömd ungdomspåföljd med en förstärkningspåföljd. *Akademikerförbundet SSR* har uttalat sig kritiskt till utredningens förslag att konsumtionsdom ska kunna meddelas både vid nyupptäckt och ny brottslighet då den tidigare domen var ungdomsvård eller ungdomstjänst.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens utom vad gäller avräkning av frihetsberövanden. I utkastet till lagrådsremiss har inte lämnats något sådant förslag.

Remissinstanserna: *Helsingborgs tingsrätt* har anfört att det finns en risk för att, med den exemplifiering som gjorts vad gäller särskilda skäl, bestämmelsen om att konsumtionsdom ska vara möjligt vid särskilda skäl inte kan tillämpas på ett tillfredsställande sätt då den tidigare domen var ungdomsvård. *Kriminalvården* har anfört att avräkning inte kan ske för frihetsberövande som föregått undanrörd ungdomstjänst eller ungdomsvård. Om avsikten är att sådan tid ska kunna avräknas behöver detta regleras. Detsamma gäller ett sådant frihetsberövande som föregått en sluten ungdomsvård, om påföljden undanröjs och ett fängelsestraff döms ut.

Konsumtionsdom ska vara möjligt i vissa fall

Enligt den bedömning regeringen gör bör det konsekvent göras en åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet. I linje med det föreslås att domstolen som regel ska bestämma ny påföljd för tillkommande brottslighet. Vidare föreslås att möjligheten till konsumtionsdom när den tidigare påföljden är fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård som utgångspunkt ska begränsas till nyupptäckt brottslighet. I likhet med utredningen anser regeringen att en sådan distinktion även bör gälla för de fall då påföljden bestäms till ungdomsvård eller ungdomstjänst. Även för dessa ska huvudregeln vara särskild dom.

När den unge ska dömas för ytterligare brott som begåtts före den tidigare domen, dvs. nyupptäckt brottslighet, kan det dock finnas ett behov av andra lösningar än särskild dom. För unga kan särskilt pekas på de snäva tidsfrister som gäller vid förundersökning och åtal när brottet begåtts av en ung person under 18 år. Det kan också finnas andra anledningar till att den första rättegången inte omfattade all den brottslighet som den unge begått. Den unge bör inte komma i ett sämre läge än om brotten hade prövats i ett sammanhang. Regeringen anser därför i likhet med utredningen att det bör införas en möjlighet att låta en tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst avse även nyupptäckta brott.

En sådan möjlighet bör liksom för vuxna lagöverträdare vara begränsad till situationer när den nyupptäckta brottsligheten inte, eller bara i begränsad utsträckning, skulle ha påverkat den tidigare påföljden. Det handlar alltså i första hand om fall där påföljden skulle ha blivit densamma i den första domen även om även det nyupptäckta brottet hade prövats då. Så kan vara fallet om det nyupptäckta brottet skulle ha lett till böter och brottsligheten i den första domen föranlett ett stort antal timmars ungdomstjänst. Möjligheten till konsumtionsdom bör också omfatta den situation då det nyupptäckta brottet skulle haft en viss, men marginell, påverkan på den tidigare domen. Så kan vara fallet om det tillkommande brottet skulle ha föranlett ytterligare ett begränsat antal timmar ungdomstjänst.

Regeringen anser sammanfattningsvis att en tidigare utdömd påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst ska få avse också tillkommande brottslighet om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Möjlighet till konsumtionsdom vid särskilda skäl

Utredningen föreslår att möjligheten till konsumtionsdom när den tidigare påföljden är ungdomsvård eller ungdomstjänst även ska omfatta ny brottslighet i motsvarande utsträckning som när det gäller nyupptäckt brottslighet. Regeringen gör i avsnitt 5.4 bedömningen att en sådan möjlighet till konsumtionsdom inte bör finnas när påföljden är sluten ungdomsvård. Regeringen är inte heller beredd att utsträcka möjligheten till konsumtionsdom så långt för ungdomsvård eller ungdomstjänst. Som tidigare anförts bör ny brottslighet behandlas som återfall. Som skäl för

sitt förslag för utredningen bl.a. fram vikten av minskad bötesanvändning för unga och att återfall i tillräcklig grad kommer att kunna beaktas genom de nya påföljdsinslag för unga som föreslås. Dessa skäl kan inte på motsvarande sätt läggas till grund för regeringens ställningstaganden bl.a. då de nya påföljdsinslagen för unga inte genomförs nu. Även när det gäller unga lagöverträdare är det av stor vikt att reaktionen på ett nytt brott efter en tidigare dom är tydlig och att den unge ser att återfallet leder till konsekvenser. Regeringen anser därför, till skillnad mot utredningen, att möjligheten att meddela konsumtionsdom efter en tidigare ungdomsvård eller ungdomstjänst som regel inte bör finnas vid ny brottslighet.

Trots den bedömningen finns det anledning att överväga om ungdomsvård och ungdomstjänst bör omfattas av den undantagsregel som i dag gäller för sluten ungdomsvård och som regeringen, i enlighet med utredningens förslag, föreslår ska finnas kvar. Enligt den regeln kan en konsumtionsdom meddelas vid såväl ny som nyupptäckt brottslighet om det finns särskilda skäl för det (avsnitt 5.4). Den regeln syftar till att undvika klart oskäligen resultat (prop. 1997/98:96 s. 203).

Utredningen föreslår att motsvarande möjlighet till konsumtionsdom bör finnas även i de fall den tidigare påföljden är ungdomsvård eller ungdomstjänst. Enligt regeringen finns det skäl för en sådan ordning. Även i dessa fall kan en ny påföljd för tillkommande brott komma att spolia en redan pågående verkställighet, t.ex. vid en ingripande ungdomsvård. I de allra flesta situationer när den unge begår brott efter den tidigare domen är det visserligen nödvändigt att reagera på den nya brottsligheten genom att döma ut en ny påföljd. Enligt regeringen bör det dock finnas en viss begränsad möjlighet att låta den tidigare påföljden avse det nya brottet för att undvika klart oskäligen resultat. Ungdomsvård bör därför också omfattas av undantagsregleringen vid särskilda skäl. *Helsingborgs tingsrätt* har gett uttryck för att förslaget om att konsumtionsdom ska vara möjligt vid särskilda skäl lämpar sig mindre väl då den tidigare domen var ungdomsvård. Som angetts ovan syftar regeln till att undvika klart oskäligen resultat. Det kan vara frågan om en situation då en särskild dom skulle inverka negativt på verkställigheten som pågår eller är planerad. Så kan enligt regeringens mening även vara fallet när den tidigare domen avsåg ungdomsvård. Också ungdomstjänst bör omfattas, även om det praktiska behovet vid den påföljden framstår som begränsat. Regeringen föreslår därför att en konsumtionsdom efter en tidigare dom på ungdomsvård och ungdomstjänst ska få meddelas vid tillkommande brottslighet om det föreligger särskilda skäl. Bestämmelsen har i huvudsak utformats enligt *Lagrådets* förslag.

Övriga förutsättningar för konsumtionsdom

Den yttersta gränsen för att meddela en konsumtionsdom enligt nuvarande reglering i 34 kap. 1 § brottsbalken är att brottet ska ha begåtts innan den tidigare påföljden är helt verkställd. Någon ändring av den ordningen föreslås inte för de påföljder som i dag omfattas av regleringen. För dessa påföljder är det tydligt och förutsebart när de är helt verkställda.

Utredningen föreslår att motsvarande reglering ska gälla när den tidigare påföljden är ungdomsvård eller ungdomstjänst. För andra ungdomspåföljder än slutna ungdomsvård är tidpunkten när en påföljd är helt verkställd inte alltid lika tydlig. För ungdomsvård ska det finnas ett ungdomskontrakt eller en vårdplan som bl.a. ska ange varaktigheten av planerade åtgärder. Det behöver dock inte anges någon bestämd slutdag och slutdagen bör kunna variera beroende på hur de olika momenten fungerar för den unge. För ungdomstjänst anges i domslutet hur många timmar som ska avtjänas. När dessa timmar har avtjänats är påföljden helt verkställd. Avtjänandetakten och därmed slutpunkten på verkställigheten kan dock variera, även i de fall antalet timmar är desamma. Även om detta innebär att möjligheten till konsumtionsdom påverkas av avtjänandetakten i det enskilda fallet gör emellertid regeringen bedömningen att den av utredningen föreslagna regleringen blir mest tydligt avgränsad och därmed den lämpligaste lösningen.

En konsumtionsdom avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst bör därför kunna meddelas om det tillkommande brottet begåtts innan den tidigare påföljden är helt verkställd. Det bör påpekas att konsumtionsdom enligt regeringens förslag enligt huvudregeln bara ska få meddelas vid nyupptäckt brottslighet dvs. sådan brottslighet som begåtts före den tidigare domen. Det kommer därför i flertalet fall inte att råda några tveksamheter kring om brottet begåtts innan den tidigare påföljden är helt verkställd. Bedömningen kommer dock att ha betydelse för det fall domstolen meddelar en konsumtionsdom på grund av att det föreligger särskilda skäl och det är fråga om ny brottslighet.

Liksom vid konsumtionsdom efter fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn och slutna ungdomsvård bör det inte krävas att den tidigare domen fått laga kraft mot den dömda för att det ska vara möjligt att besluta att påföljden i den domen ska omfatta även brotten i den senare domen. Ett sådant krav skulle nämligen innebära att en konsumtionsdom skulle vara utesluten – eller att domstolen skulle behöva avvakta att den tidigare domen skulle vinna laga kraft – redan av det skälet att den tidigare domen överklagats, oberoende av vilken ändring som yrkats. Att detta dock förutsätter en möjlighet till omprövning för det fall att den tidigare domen skulle ändras i högre rätt återkommer regeringen till nedan.

Helsingborgs tingsrätt har förespråkat att det vid konsumtionsdom borde vara möjligt att förena den tidigare utdömda ungdomspåföljden med en tilläggsåtgärd. I praktiken skulle det endast kunna bli aktuellt om den tidigare påföljden var ungdomsvård och denna skulle förenas med ungdomstjänst eller böter med hänsyn till den samlade brottslighetens allvar. Möjligheten att meddela konsumtionsdom ska enligt regeringens förslag vara begränsad till nyupptäckt brottslighet som med hänsyn till påföljden är av ringa betydelse jämfört med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen eller om det annars finns särskilda skäl. Om den tidigare utdömda påföljden i sig inte kan anses vara tillräckligt ingripande för att en konsumtionsdom ska komma i fråga är den tillkommande brottsligheten inte utan nämnvärd betydelse med hänsyn till påföljden. Motsvarande bedömning görs i avsnitt 5.4 där regeringen föreslår att den möjlighet som i dag finns att förstärka en tidigare dom avseende villkorlig dom eller skyddstillsyn med t.ex. böter

Prop. 2015/16:151 eller samhällstjänst ska slopas. I de fall brottsligheten är så pass allvarlig att det inte kan anses möjligt att besluta att den ska omfattas av en tidigare utdömd påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst bör enligt huvudregeln dömas ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen därför att en möjlighet till konsumtionsdom för en tidigare dom på ungdomsvård och ungdomstjänst införs och att en sådan ska få meddelas endast om det tillkommande brottet begåtts före den tidigare domen och i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse eller i andra fall om det finns särskilda skäl för det.

Det ska vara möjligt att undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till ny gemensam påföljd i vissa fall

Ny påföljd ska enligt regeringens förslag vara huvudregel när domstolen ska bestämma påföljd efter en tidigare dom på fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn och sluten ungdomsvård dvs. de påföljder som i dag omfattas av den särskilda regleringen i 34 kap. brottsbalken. Enligt förslaget i avsnitt 6.1 bör så också gälla om den tidigare domen avser ungdomsvård eller ungdomstjänst. Även för unga lagöverträdare bör utgångspunkten alltså vara att den utdömda påföljden ska verkställas som förutsattes vid domen. I många fall finns det inte heller något behov av att kunna ändra den tidigare ungdomspåföljden.

Liksom för de påföljder som i dag omfattas av regleringen i 34 kap. brottsbalken talar praktiska hänsyn för att en möjlighet att undanröja en tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst och döma till ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten bör införas. Även med utgångspunkt i att en utdömd påföljd ska verkställas fullt ut finns det situationer där den tidigare påföljden behöver ändras för att kunna få till stånd en fungerande verkställighet. Detta kan vara fallet om det saknas möjligheter att verkställa den tidigare påföljden.

Det finns redan en möjlighet att på särskild talan av åklagaren undanröja en tidigare ungdomsvård eller ungdomstjänst och bestämma en ny påföljd för den tidigare brottsligheten med stöd av regleringen i 32 kap. 4 § brottsbalken. Någon möjlighet för domstolen att vid åtal för ytterligare brottslighet undanröja den tidigare påföljden och bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten finns dock inte. Enligt regeringen vore det en fördel om domstolen gavs en sådan möjlighet när det står klart att det inte finns förutsättningar för vidare verkställighet. Därigenom skulle också en mer rationell hantering kunna uppnås genom att parallella processer om undanröjande respektive prövning av nytt åtal kan undvikas. Det bör därför som utredningen föreslår införas en möjlighet till undanröjande av tidigare utdömd påföljd på ungdomsvård eller ungdomstjänst och att döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Övriga förutsättningar för undanröjande

Liksom när det gäller undanröjande av villkorlig dom, skyddstillsyn, fängelse och sluten ungdomsvård bör krävas att den tidigare domen fått

laga kraft. Ett undanröjande bör också såsom för dessa fall förutsätta att den tidigare påföljden inte helt har verkställts. I annat fall finns inte någon anledning att undanröja den.

Som utredningen föreslår bör föreskrivas att ett undanröjande får ske om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl för att undanröja kan föreligga om det behövs för att få till stånd en fungerande verkställighet, exempelvis för att det framstår som klart att den först utdömda påföljden inte kommer att verkställas på grund av den unges personliga förhållanden eller på grund av att han eller hon i den senare processen ska dömas till en påföljd som omöjliggör sådan verkställighet eller andra sådana praktiska skäl. Det bör alltså inte vara möjligt att undanröja den enbart på grund av att den unge ska dömas för ytterligare brottslighet efter en tidigare dom. Domstolen bör dock ha ett utrymme att ta hänsyn till omständigheterna sammantaget.

Efter ett undanröjande ska en gemensam påföljd bestämmas för den samlade brottsligheten. Det innebär att den nya påföljdsbestämningen ska ske med hänsyn till den samlade brottslighetens allvar och med beaktande av övriga för straffmätningen relevanta omständigheter såsom den tilltalades ålder.

I likhet med vad regeringen föreslår i anslutning till regleringen om undanröjande av fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn och sluten ungdomsvård bör domstolen kunna välja den påföljd som i det enskilda fallet sammantaget utgör den lämpligaste påföljden för den samlade brottsligheten. Sålunda bör en tidigare ungdomsvård med visst innehåll kunna undanröjas och ersättas av en ny ungdomsvård med annat innehåll. Om det finns anledning att på nytt döma till en påföljd som motsvarar den tidigare bör domstolen i stället i enlighet med huvudregeln döma särskilt för den nya brottsligheten.

Utredningen föreslår att det efter ett undanröjande av en ungdomspåföljd inte ska få väljas annan påföljd än just en ungdomspåföljd, utom för det fallet att den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård. Det förslaget förutsätter att det alltid finns en tillämplig ungdomspåföljd. Eftersom regeringen inte nu behandlar utredningens förslag om ett heltäckande påföljdssystem för unga kan någon sådan begränsning inte ställas upp. Inte heller i övrigt bör någon begränsning ställas upp i fråga om den nya påföljdens art.

På motsvarande sätt som när den undanröjda påföljden avser fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård ska domstolen ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått med anledning av den tidigare domen.

Regeringen föreslår därför sammanfattningsvis att rätten får undanröja en tidigare ungdomsvård eller ungdomstjänst och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om den tidigare domen fått laga kraft. Ett sådant beslut får endast meddelas om det finns särskilda skäl och om domen meddelas innan påföljden helt har verkställts. Domstolen ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen.

Kriminalvården har i sitt remissyttrande uppmärksammat frågan om avräkning bör ske för frihetsberövanden som föregått en undanröjd ungdomstjänst eller ungdomsvård samt anfört att om avsikten är att sådan tid ska kunna avräknas bör detta regleras. Utredningen har inte tagit ställning till frågan om sådana frihetsberövanden bör omfattas av regleringen om obligatorisk avräkning.

Antalet domar i vilka domstolen kommer att undanröja en ungdomsvård eller ungdomstjänst och i stället välja fängelse som gemensam påföljd enligt de nya reglerna får antas komma att bli relativt få. Möjligheten kommer dock att finnas och det kan inte uteslutas att det kan förekomma. Det praktiska tillämpningsområdet kan antas bli något större i anledning av förslaget om att en ungdomsvård eller ungdomstjänst ska kunna undanröjas och slutna ungdomsvård i stället väljas som gemensam påföljd.

Enligt regeringens mening finns det inte skäl att bedöma frihetsberövanden som kan föregå ungdomsvård och ungdomstjänst annorlunda än sådana som föregått skyddstillsyn eller villkorlig dom och som kan bli föremål för undanröjande enligt 34 kap. brottsbalken. För dessa påföljder gäller att avräkning ska ske då påföljden undanröjs och ersätts av ett fängelsestraff eller en slutna ungdomsvård (19 a § andra stycket strafftidslagen och 10 a § lagen [1998:603] om verkställighet av slutna ungdomsvård). Någon motsvarande reglering finns som *Kriminalvården* påpekat inte för ungdomsvård och ungdomstjänst. Mot den bakgrunden föreslår regeringen att om en ungdomsvård eller ungdomstjänst undanröjs och rätten i stället dömer ut ett fängelsestraff eller en slutna ungdomsvård för den samlade brottsligheten ska ett frihetsberövande som föregått ungdomsvården eller ungdomstjänsten anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställes i anstalt. Ungdomsvård och ungdomstjänst ska därför läggas till i 19 a § andra stycket strafftidslagen. Motsvarande tillägg bör göras i 33 kap. 6 § andra stycket brottsbalken.

Kriminalvården har också framfört att regleringen om beräkning av strafftid bör kompletteras när det gäller förutsättningarna för avräkning av frihetsberövande som föregått en undanröjd slutna ungdomsvård. Hur de befintliga reglerna för beräkning av strafftid i en sådan situation ska tillämpas har varit föremål för diskussion sedan lång tid tillbaka. Den frågan får anses omfattas av det uppdrag avseende en översyn av strafftidslagen som regeringen beslutat (dir. 2014:132). I uppdraget ingår bl.a. att föreslå hur bestämmelserna om beräkning av den tid verkställigheten ska pågå kan utformas på ett mer ändamålsenligt och rättsäkert sätt och med utgångspunkt i bestämmelsernas syfte ta ställning till när tid för frihetsberövande bör få avräknas. Regeringen lämnar mot den bakgrunden inte något förslag i detta lagstiftningsärende i fråga om förutsättningarna för avräkning av frihetsberövanden som föregått slutna ungdomsvård.

Regeringens förslag: Om rätten beslutat att en tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst ska avse även tillkommande brott och den tidigare domen därefter ändras av högre rätt ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare prövas på nytt i domstol om konsumtionsdomen fått laga kraft.

Regeringens bedömning: Ungdomsvård och ungdomstjänst bör inte omfattas av möjligheten till omprövning då en tidigare dom ändras efter det att påföljden i den domen har beaktats vid ny påföljdsbestämning.

Ungdomsvård och ungdomstjänst bör inte omfattas av möjligheten till omprövning i de fall rätten har underlåtit att beakta en tidigare utdömd påföljd när det tillkommande brottet har skett i tiden före den tidigare domen.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Endast en remissinstans har särskilt kommenterat förslaget eller bedömningen. *Domstolsverket* har ifrågasatt om inte också ungdomstjänst bör omfattas av möjligheten till omprövning i de fall en tidigare dom ändras efter det att påföljden i den domen har beaktats vid ny påföljdsbestämning.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig över förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den tidigare domen ändras efter konsumtionsdom

Den föreslagna möjligheten att meddela konsumtionsdom efter en tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst förutsätter inte att den tidigare domen fått laga kraft. Det kommer alltså att vara möjligt att besluta att en tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst ska omfatta ytterligare brott, även om den tidigare domen ännu inte fått laga kraft. Detta motsvarar också vad som gäller vid en konsumtionsdom efter en tidigare dom på fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård. Om den tidigare domen skulle ändras av högre rätt efter överklagande innebär detta dock att förutsättningarna för beslutet att meddela konsumtionsdom har ändrats. Om exempelvis åtalet enligt den första domen skulle ogillas och någon påföljd inte döms ut kommer inte heller någon påföljd att finnas för den senare brottsligheten. I likhet med vad som gäller när den tidigare domen är fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bör frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten därför kunna prövas på nytt om den tidigare domen ändras av högre rätt (34 kap. 10 § första stycket första meningen brottsbalken). På motsvarande sätt som i dessa fall bör detta ske efter anmälan av åklagare. Vidare bör krävas att den dom, i vilken det beslutats att tidigare påföljd ska avse även den tillkommande

Prop. 2015/16:151 brottsligheten, har fått laga kraft. I annat fall har åklagaren fortfarande möjlighet att uppnå samma resultat genom att överklaga den domen.

Regeringen föreslår därför att om domstolen beslutat att en tidigare utdömd påföljd avseende ungdomstjänst eller ungdomsvård ska avse även tillkommande brott och den tidigare domen därefter ändras av högre rätt får frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten prövas på nytt i domstol efter anmälan av åklagare, dock endast om konsumtionsdomen fått laga kraft.

Den tidigare domen ändras efter det att den har beaktats vid ny påföljdsbestämning

Regeringen föreslår ändringar i fråga om vad som bör gälla vid påföljdsbestämningen när det i en senare process behandlas brott som begåtts innan en tidigare dom har börjat verkställas (34 kap. 3 § andra stycket och 34 kap. 7 § andra stycket brottsbalken), se avsnitt 5.7. Enligt nuvarande bestämmelser om detta ska det i möjligaste mån iakttas att fängelsestraffet i den tidigare och den senare domen inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten om brotten hade prövats samtidigt (34 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). Motsvarande gäller när påföljden bestäms till sluten ungdomsvård (34 kap. 7 § andra stycket). Bestämmelserna ska tillämpas även om den första domen inte fått laga kraft. Skulle en ändring ske av den första domen efter ett överklagande kan följden bli att påföljden i den andra domen framstår som för lindrig. För dessa fall finns sedan tidigare en möjlighet till omprövning efter anmälan av åklagare när påföljden i den senare domen bestämts till fängelse eller sluten ungdomsvård (34 kap. 10 § första stycket andra meningen). I enlighet med regeringens förslag (avsnitt 5.9) kommer omprövningsmöjligheten att gälla i de fall den tidigare domen avser fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård men begränsas till att endast omfatta nyupptäckt brottslighet.

Utredningen anser att övriga ungdomspåföljder bör lämnas utanför omprövningsmöjligheten. Som skäl för det anförs att det – särskilt vad gäller ungdomsvård – kan vara förenat med betydande svårigheter att värdera i vilken omfattning domstolen har tagit hänsyn till mängdreduktionen. Som *Domstolsverket* framhållit skulle dock kunna övervägas att också låta ungdomstjänst omfattas eftersom ingripandenivån även i det fallet bestäms utifrån brottslighetens allvar. I likhet med utredningen anser regeringen emellertid att behovet av en sådan omprövningsmöjlighet vid ungdomstjänst inte framstår som så påtagligt att det uppväger de olägenheter som en ny process innebär. Särskilt i de fall valet av påföljd gjorts utifrån en behovsprövning skulle det kunna vara olämpligt att riva upp påföljdsvalet. En senare dom på ungdomstjänst eller ungdomsvård bör därför inte kunna omprövas på denna grund.

Omprövning efter särskild talan

Om den tilltalade dömts till fängelse eller sluten ungdomsvård för ett brott som begåtts innan en påföljd som dömts ut för något annat brott har börjat verkställas, och det inte framgår att domstolen har beaktat den tidigare domen vid den senare påföljdsbestämningen finns en särskild

möjlighet till omprövning (34 kap. 10 § andra stycket brottsbalken). Domstolen ska då, efter anmälan från åklagare sedan båda domarna fått laga kraft, bestämma vad den dömda ska undergå till följd av den senare domen.

Prop. 2015/16:151

Regeln om gemensam straffmätning vid flerfaldig brottslighet ska enligt regeringens förslag tillämpas även på ungdomsvård och ungdomstjänst. Det framstår dock som mindre angeläget att i efterhand kunna korrigera en underlåtenhet att beakta principen om gemensam straffmätning vid dessa påföljder jämfört om det är fråga om en frihetsberövande påföljd. Det skulle innebära ett nytt påföljdsval och medföra särskilda överväganden hänförliga till detta i samband med en omprövning. Regeringen instämmer mot den bakgrunden i utredningens bedömning att ungdomsvård och ungdomstjänst inte bör omfattas av omprövningsregeln.

6.4 Undanröjande efter särskild talan

Regeringens förslag: Om rätten undanröjer mer än en ungdomspåföljd får en ny gemensam påföljd bestämmas för den samlade brottsligheten. Talan om undanröjande får, utöver vad som gäller i dag, tas upp av den rätt där en talan om undanröjande av en ungdomspåföljd redan är anhängiggjord.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna har inte särskilt kommenterat förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Attunda tingsrätt* har anfört att det borde införas en ordning som möjliggör för domstolen att ta ställning till en fråga om undanröjande av en tidigare ungdomspåföljd på grund av misskötsamhet eller ändrade förhållanden inte bara genom ett särskilt beslut utan även i en dom där frågan om ansvar för nytt eller nya brott prövas.

En gemensam påföljd ska få dömas ut om domstolen undanröjer mer än en ungdomspåföljd

Med regeringens förslag ges rätten en möjlighet att vid tillkommande brottslighet i vissa fall undanröja en tidigare dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst och döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Ett sådant undanröjande kan avse antingen en påföljd i en dom eller flera tidigare ungdomspåföljder som dömts ut vid olika tillfällen. Möjligheten till undanröjande efter särskild talan kan inte undvaras eftersom frågan kan bli aktuell även när den unge inte står under åtal för ytterligare brott. Utredningen föreslår i det avseendet inte några förändringar. Inte heller regeringen ser något behov av detta. Möjligheten bör därför finnas för de fall när den unge i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård, dvs. när det är den unges misskötsamhet som ger anledning till ett undanröjande. Möjligheten att undanröja en ungdomsvård bör också finnas kvar om den planerade vården eller de

Prop. 2015/16:151 planerade åtgärderna inte kommer till stånd eller i väsentlig grad kommit att avvika från vad som planerats. Detsamma bör gälla om en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid. Liksom i dag bör det vid undanröjande efter särskild talan vara möjligt att döma också till annat än en ungdomspåföljd.

Utredningen pekar emellertid på att det med nuvarande lagstiftning inte synes vara möjligt att döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om det är fråga om undanröjande av flera tidigare ungdomspåföljder efter särskild talan. I lagrådsremissen gjordes, i likhet med utredningen, bedömningen att det finns skäl för att i sådant fall kunna samordna handläggningen. Om prövningen leder till att det finns anledning att undanröja flera tidigare påföljder, exempelvis om den unge dömts först till ungdomstjänst och därefter till ungdomsvård och det visar sig omöjligt att verkställa någon av dessa, bör det vara möjligt för domstolen att bestämma en ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Det bör, som utredningen framhåller, vara möjligt att som ny påföljd välja annan än en ungdomspåföljd, om övriga förutsättningar för ett sådant påföljdsval är uppfyllda. Den påföljd som ersätter de undanröjda påföljderna ska dock vara tillräckligt ingripande för den samlade brottsligheten. Domstolen måste vidare beakta vad den unge redan undergått till följd av den undanröjda påföljden. Någon motsvarande bestämmelse finns, som *Lagrådet* konstaterat, inte i dag när det gäller undanröjande på grund av misskötsamhet av villkorlig dom eller skyddstillsyn. Utredningen har inte lämnat något sådant förslag och något behov av en sådan ordning har inte heller framkommit.

Regeringen föreslår därför att om mer än en ungdomsvård eller ungdomstjänst undanröjs ska rätten få bestämma en ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

En rationell hantering av frågan om undanröjande bör vara möjlig

Ett mål om undanröjande av en dom på ungdomsvård eller ungdomstjänst får tas upp av den domstol som först avgjort det mål där påföljden dömts ut (38 kap. 3 § första stycket brottsbalken). Ett sådant mål får också tas upp av en domstol, där ett brottmål mot den dömde är anhängigt, eller av domstolen i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om domstolen med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt (tredje stycket). Bestämmelserna gör det möjligt att väcka särskild talan om undanröjande vid den domstol där den unge står under åtal för nytt brott. Det kan i så fall vara lämpligt att domstolen först prövar det nya åtalet och för det fall den tidigare påföljden undanröjs i brottmålet kan den särskilda talan om undanröjande återkallas. I annat fall kan frågan prövas i omedelbar anslutning till brottmålet. Det praktiska behovet av en sådan ordning som *Attunda tingsrätt* förordar framstår mot den bakgrunden som relativt litet.

Om det skulle vara fråga om undanröjande efter särskild talan av flera ungdomspåföljder som dömts ut vid olika tillfällen och en sådan talan redan anhängiggjorts när fråga uppkommer om undanröjande av en annan av påföljderna finns också skäl att samordna processen. Detta torde vara en ovanlig situation och normalt kan antas att redan nuvarande regler gör det möjligt med en prövning i samma domstol. Som

utredningen menar bör dock den domstol, där den första talan väckts, också vara behörig att ta upp en senare väckt talan om undanröjande av en påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst redan på den grunden att det redan finns ett mål om undanröjande anhängiggjort där. En sådan möjlighet bör därför införas.

Regeringen föreslår därför att en särskild talan om undanröjande av en påföljd avseende ungdomsvård eller ungdomstjänst, utöver vad som gäller i dag, ska få tas upp av den rätt där en annan sådan talan är anhängiggjord.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2016.

Regeringens bedömning: Bestämmelserna i brottsbalken ska tillämpas i sin äldre lydelse för gärningar som begåtts innan ändringarna trätt i kraft, om det leder till lindrigare påföljd. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens utom vad gäller det föreslagna datumet för ikraftträdande.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot utredningens förslag och bedömning.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss överensstämmer med regeringens utom vad gäller det föreslagna datumet för ikraftträdande.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte haft någon synpunkt på bedömningen och förslaget i utkastet till lagrådsremiss. *Stockholms tingsrätt* har påpekat att det i många fall kommer att bli svårt att avgöra vilket regelverk, det föreslagna eller det befintliga, som ska tillämpas. *Göteborgs tingsrätt* har invänt att det föreslagna regelsystemet under en övergångsperiod kommer att medföra inte obetydliga tillämpningsproblem ifråga om när nya eller gamla regler ska tillämpas. *Kriminalvården* har anført att förslagen kommer att ge upphov till behov av ändringar i myndighetens klientadministrativa system. För att hinna göra dessa ändringar bedömer Kriminalvården att det behövs cirka sex månader från det att lagen är framtagen till dess att den träder i kraft.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår att så sker den 1 juli 2016.

Svårare brottspåföljd får inte åläggas för en gärning än den som var föreskriven när gärningen begicks, 2 kap. 10 § första stycket regeringsformen. En motsvarande bestämmelse finns i artikel 7 i den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skyddet för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Vidare gäller att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs men att, om en annan lag gäller när dom meddelas, den lagen ska

Prop. 2015/16:151 tillämpas om den leder till frihet från straff eller till lindrigare straff, 5 § andra stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken, förkortad BrP.

Enligt regeringens bedömning bör ny brottslighet mer konsekvent behandlas som återfall i brott. Den bedömningen återspeglas i regeringens förslag om hur domstolen ska bestämma påföljd för brott som en tidigare dömd person har gjort sig skyldig till, när brottet är begånget före den tidigare domen eller efter domen men innan den tidigare påföljden helt har verkställts eller annars upphört. Enligt förslaget ska domstolen när det är fråga om ny brottslighet som huvudregel döma ut en ny påföljd. Vidare begränsas möjligheterna för domstolen att välja en konsumtionsdom eller att undanröja en tidigare påföljd och döma till gemensam påföljd. På samma sätt kommer enligt regeringens förslag gemensam straffmätning inte längre omfatta ny brottslighet. Det medför att ny brottslighet kan ges en, jämfört med dagens system, mer ingripande reaktion. Detsamma gäller för regeringens förslag om hur regleringen vid ändrade förhållanden ska tillämpas. Regeringens förslag kan också i någon mån medföra effekter för möjligheten för åklagare att meddela åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Även regeringens förslag avseende ungdomstjänst och ungdomsvård kan i något fall komma att ge upphov till ett mer ingripande resultat. I något fall kan dock förslagen om ungdomsvård och ungdomstjänst ge ett omvänt resultat, t.ex. genom att en konsumtionsdom beslutas.

Förslagen kan alltså medföra en mer ingripande straffrättslig reaktion än vad som hade varit fallet enligt nu gällande reglering. Att på ett mer uttömmande sätt ge anvisningar om hur domstolarna ska bedöma en given situation låter sig inte göras. Av regleringen i regeringsformen och BrP följer att de föreslagna bestämmelserna, om de leder till mer ingripande resultat, inte ska tillämpas på gärningar som begåtts före de nya reglerna trätt i kraft. Någon särskild regel om detta behövs därför inte.

8 Konsekvenser

Regeringen gör bedömningen att det bör göras skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet där ny brottslighet konsekvent ska behandlas som återfall. Mot bl.a. den bakgrunden föreslår regeringen ett flertal förändringar i 34 kap. brottsbalken.

Ny påföljd ska enligt regeringen vara huvudregeln vid tillkommande brottslighet. Förslagen innebär därför minskade möjligheter för domstolarna att besluta konsumtionsdom och att besluta att undanröja en tidigare påföljd och besluta en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Regeringen föreslår också att åtskillnaden mellan ny och nyupptäckt brottslighet ska få genomslag i regleringen om gemensam straffmätning. Förslaget innebär ett minskat tillämpningsområde för den regleringen. Vidare föreslår regeringen bl.a. att ungdomsvård och ungdomstjänst ska omfattas av regleringen 34 kap. brottsbalken vilket

ökar förutsättningarna för en ändamålsenlig påföljdsbestämning för unga lagöverträdare. Unga som begår brott ska liksom i dag i första hand hanteras inom socialtjänsten.

Konsekvenserna av förslagen kommer i vissa fall att bli mer ingripande straffrättsliga reaktioner och fler lagföringar. De minskade möjligheterna att meddela konsumtionsdom kan i någon mån medföra konsekvenser för åklagarnas möjligheter att besluta om åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. Det kan inte uteslutas bl.a. en ökad arbetsbelastning för Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, i den mån fler ärenden kommer att leda till åtal. En något ökad ärendetillströmning för domstolarna kan också uppkomma och möjligen en ökad belastning för Kriminalvården. Till följd av det kan kostnader uppkomma för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Sveriges domstolar och Kriminalvården. Den kostnaden som kan uppkomma får anses rymmas inom respektive myndighets ram.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

27 kap.

6 § Om den dömde inte iakttar vad som åligger honom *eller henne* enligt den villkorliga domen, får *rätten*, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång *väcker* talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömde,
2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,
3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Om den villkorliga domen *undanröjs*, *ska rätten, när den nya påföljden bestäms, ta* skälig hänsyn till böter som dömts ut enligt 2 § och till vad den dömde undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. *I ett sådant fall får rätten döma* till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen, *ska rätten, om den dömer till fängelse, beakta* detta när straffets längd bestäms.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att *rätten*, på talan av åklagare, kan besluta vissa åtgärder när den dömde åsidosätter sina skyldigheter med anledning av en villkorlig dom. Paragrafen har ändrats genom att en hänvisning i *tredje stycket* till 34 kap. 5 § utgått. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. som innebär att möjligheterna att i en konsumtionsdom förena en tidigare utdömd villkorlig dom med förstärkande inslag har slopats (se avsnitt 5.4). Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

28 kap.

7 § Om den dömde inte iakttar vad som åligger honom *eller henne* till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, *utöver* att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömde, eller
2. besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prøvotiden har förflutit, dock längst till prøvotidens utgång.

Om övervakningsnämnden bedömer att övervakning som beslutats enligt första stycket 2 inte längre är påkallad, får nämnden besluta att övervakningen ska upphöra.

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prøvotidens utgång.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att en övervakningsnämnd kan besluta vissa åtgärder när den dömde åsidosätter sina skyldigheter med anledning av en dom på skyddstillsyn. Paragrafen har ändrats genom att en tidigare hänvisning i *andra stycket* till 34 kap. 6 § har utgått. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. som innebär att möjligheterna att i en konsumtionsdom förena en tidigare meddelad dom på skyddstillsyn med förstärkande inslag har slopats (se avsnitt 5.4). Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

9 § *Om skyddstillsynen undanröjs, ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet och då ta skäligen hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I ett sådant fall får rätten döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen ska rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.*

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. En sådan åtgärd får inte beslutas efter prøvotidens utgång.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som gäller när en tidigare skyddstillsyn undanröjs efter särskild talan av åklagaren. I ett sådant fall ska rätten bestämma en annan påföljd för brottet. Tidigare fanns en hänvisning till 34 kap. 6 § i *första stycket*. Den har utgått som en följd av ändringarna i 34 kap. som innebär att möjligheterna att i en konsumtionsdom förena en tidigare dom på skyddstillsyn med vissa förstärkande inslag har slopats (se avsnitt 5.4). Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

30 kap.

3 § När någon döms för flera brott, *ska* rätten döma till en gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl, får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

När högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om gemensam påföljd. Paragrafen har ändrats genom att ett nytt *tredje stycke* har tillförts som innehåller bestämmelser om påföljd i högre rätt när domstolen dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt. Ändringen behandlas i avsnitt 5.8. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Enligt den nya bestämmelsen i tredje stycket ska högre rätt vid samtidig överprövning av flera underrättsdomar döma ut en påföljd för brottsligheten i varje dom. Om en person av tingsrätten först döms till villkorlig dom och dagsböter för viss brottslighet och därefter för ny brottslighet till exempelvis villkorlig dom och samhällstjänst, ska alltså hovrätten – även om båda tingsrättsdomarna överklagas – inte döma ut en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. I stället ska rätten döma ut en påföljd för brotten i den första tingsrättsdomen och en påföljd för brotten i den andra tingsrättsdomen. Rätten har då möjlighet att tillämpa 34 kap. 3 och 4 §§ brottsbalken på motsvarande sätt som underrätten i den dom som prövats i respektive fall. Förslaget innebär inte att något avsteg görs från det gällande processrättsliga regelverket och domarna kan alltså prövas i en rättegång.

32 kap.

4 § Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *ska* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skäligen tid.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skäligen hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

Paragrafen innehåller bestämmelser om reaktioner på misskötsamhet av ungdomsvård och ungdomstjänst. Paragrafen har ändrats genom att ett nytt *tredje stycke* har tillförts som innehåller bestämmelser om gemensam påföljd efter undanröjande enligt denna paragraf. Ändringen behandlas i avsnitt 6.4. Det tidigare tredje stycket återfinns som ett nytt fjärde stycke. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Genom ändringen införs en möjlighet för rätten att bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om mer än en påföljd undanröjs. Den påföljd som ersätter de undanröjda påföljderna måste vara tillräckligt ingripande för den samlade brottsligheten. Rätten ska vidare enligt *fjärde stycket* beakta vad den unge redan undergått till följd av den undanröjda påföljden. Enligt en ny bestämmelse i 38 kap. 3 § kan ett mål om undanröjande av ungdomsvård eller ungdomstjänst tas upp av en domstol på den grunden att det redan pågår ett annat sådant mål mot den unge där.

6 § Om någon döms till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 3 § *beslutar* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *beslut* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom, en skyddstillsyn *en ungdomsvård eller en ungdomstjänst* och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillgodoräknande av tid som den tilltalade har varit frihetsberövad. Paragrafen har ändrats genom att den tidigare hänvisningen i *första stycket* till 34 kap. 1 § 1 har ersatts med en hänvisning till 34 kap. 3 §. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. Vidare har påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst förts in i paragrafens *andra stycke*. Den ändringen behandlas i avsnitt 6.2. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Genom ändringen i paragrafens andra stycke uppnås enhetlighet med den bestämmelse i strafftidslagen som rör beräkning av strafftid då en ungdomsvård eller ungdomstjänst undanröjs (se vidare i författningskommentaren till 19 a § strafftidslagen i avsnitt 9.3).

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

Kapitlet innehåller bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd. Det har i stora delar skrivits om och har en ny rubrik. Genom ändringarna har innehållet förenklats och förtydligats. Ändringarna innebär i sak bl.a. att en åtskillnad har gjorts mellan ny och nyupptäckt brottslighet. Det innebär också att ny påföljd ska vara huvudregel vid ny påföljdsbestämning efter tidigare dom samt att möjligheterna att meddela konsumtionsdom samt att undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till ny gemensam påföljd har begränsats. Vidare har bestämmelserna i kapitlet gjorts tillämpliga också på påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst.

Vissa bestämmelser som tidigare fanns i kapitlet som inte reglerade en konkurrenssituation har flyttats och språket har moderniserats.

1 § Om den som *har* dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, slutn ungdomsvård, *ungdomsvård eller ungdomstjänst har begått ett annat brott före domen (nyupptäckt brott) eller om den dömde begår ett nytt brott efter domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (nytt brott)*, ska rätten *bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten*.

I stället för att bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten får rätten, i de fall som avses i 3 och 4 §§, besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den brottsligheten, eller undanröja den utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Ungergår den dömda fängelse på livstid får rätten endast besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.1–4 och avsnitt 6.1. Paragrafen innehåller också en bestämmelse som begränsar de möjligheter som domstolen har om den dömda ungergår fängelse på livstid. Den bestämmelsen fanns tidigare i 2 §.

I paragrafens *första stycke* definieras begreppen nyupptäckt brott och nytt brott i lagtexten. Med *nyupptäckt brott* avses ett brott som är begånget före en redan meddelad fällande dom. Även om brottet i språklig mening var ”upptäckt” innan den tidigare rättegången på så sätt att det redan var känt, är det att anse som nyupptäckt om det av någon anledning inte blev föremål för åtal tillsammans med den övriga brottsligheten. Med *nytt brott* avses ett brott som är begånget efter en tidigare dom men innan den utdömda påföljden helt har verkställts eller annars upphört. Det nya brottet är därmed att betrakta som återfall i brott. Vidare har paragrafen ändrats så att det inte längre är möjligt för domstolen att fritt välja mellan att besluta att den tidigare påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten (s.k. konsumtionsdom), att döma särskilt till påföljd för den tillkommande brottsligheten eller att undanröja den tidigare påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. I stället ska domstolen som huvudregel, oavsett om det är fråga om ett nytt eller nyupptäckt brott, döma ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Påföljdsvalet avgörs såsom tidigare genom en tillämpning av bestämmelserna i 30 respektive 32 kap. När domstolen tillämpar bestämmelsen och dömer ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten kvarstår den tidigare utdömda påföljden oförändrad. Det innebär att den dömda ska verkställa båda de utdömda påföljderna parallellt. Bestämmelserna i kapitlet har också gjorts tillämpliga på ungdomsvård och ungdomstjänst. Det ska liksom tidigare vara fråga om en påföljd som *dömts* ut.

I paragrafens *andra stycke* ges en upplysning om att det i 3 och 4 §§ finns bestämmelser om på vilka sätt domstolen kan avvika från huvudregeln om ny påföljd för tillkommande brottslighet. Endast i den omfattning som följer av 3 eller 4 § får domstolen välja ett annat alternativ än huvudregeln om ny påföljd som gäller enligt 1 § första stycket. De alternativ som då kan komma i fråga är att besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten s.k. konsumtionsdom (3 §) eller att undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten (4 §). De närmare förutsättningarna för när de två alternativen kan väljas följer av 3 och 4 §§.

Enligt *tredje stycket* får rätten då den tidigare påföljden var livstids fängelse endast besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också

Prop. 2015/16:151 den tillkommande brottsligheten. Den bestämmelsen fanns tidigare i 2 §. Flytten av bestämmelsen behandlas, i anslutning till en synpunkt från Lagrådet, i avsnitt 5.5.

2 § När rätten dömer till en ny påföljd för ett nyupptäckt brott ska den när påföljden bestäms iakttas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Bestämmelsen är ny. Den innehåller bestämmelser om straffmätning vid nyupptäckt brottslighet och ersätter den reglering som tidigare fanns i 3 § andra stycket och 7 § andra stycket. Tidigare föreskrevs i paragrafen att domstolen, när den tidigare påföljden är fängelse på livstid, ska besluta att påföljden även ska omfatta den tillkommande brottsligheten. Den bestämmelsen har flyttats till 1 § tredje stycket. Ändringarna behandlas i avsnitt 5.5 och 5.7.

Om den tilltalade tidigare har dömts för brott och den tillkommande brottsligheten har begåtts före den tidigare domen är det fråga om nyupptäckt brottslighet. I ett sådant fall ska domstolen i den senare rättegången, om den genom en tillämpning av 1 § första stycket dömer till en ny påföljd för den nyupptäckta brottsligheten, vid straffmätningen beakta brotten i den tidigare domen och se till att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut om all brottslighet hade prövats i en och samma rättegång. Straffvärdebedömningen ska i en sådan situation avse den samlade brottsligheten och ske i enlighet med vad som anges i 29 kap. 1 § och principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet.

För att bestämmelsen ska vara tillämplig krävs att brottsligheten är begången före en tidigare dom. Om tingsrätten först har ogillat ett åtal och hovrätten därefter meddelar en fällande dom, räknas tiden från meddelandet av hovrättens dom. Brott begångna *efter* det att en fällande dom har meddelats utgör ny brottslighet dvs. återfall i brott och omfattas inte av regeln.

I likhet med vad som tidigare följde av regleringen i 3 § andra stycket och 7 § andra stycket innehåller bestämmelsen en möjlighet för domstolen att underskrida minimum i straffskalan för det nyupptäckta brottet.

Bestämmelsen gäller oavsett vilken av de påföljder som omfattas av regleringen i 34 kap. som har dömts ut genom den tidigare domen.

3 § Rätten får besluta att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brottslighet. Ett sådant beslut får meddelas endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst, får rätten, om det finns särskilda skäl för det, även i andra fall besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar rätten får besluta att en tidigare utdömd påföljd får omfatta även tillkommande brottslighet. Tidigare innehöll paragrafen bestämmelser om domstolens

alternativ när den tidigare påföljden var fängelse på viss tid. Ändringarna Prop. 2015/16:151 behandlas i avsnitt 5.4 och 6.2.

Paragrafen är tillämplig när den påföljd som dömts ut i den tidigare domen var fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, slutna ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst. I *första stycket* anges att ett beslut om att den tidigare utdömda påföljden ska avse också tillkommande brottslighet (konsumtionsdom), får meddelas endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet.

Ytterligare en förutsättning för att domstolen ska kunna meddela en konsumtionsdom är att brottsligheten, vid en jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden, är *utan nämnvärd betydelse*. Det överensstämmer i princip med vad som tidigare har gällt enligt paragrafen med den skillnaden att det inte längre anges att det ska vara ”uppenbart” att den tillkommande brottsligheten saknar sådan betydelse. Uppenbarhetskravet har utgått eftersom möjligheten att besluta om konsumtionsdom har begränsats till att avse endast nyupptäckt brottslighet.

Endast om det kan konstateras att påföljden i den första processen hade blivit lika ingripande eller endast obetydligt mer ingripande även om det tillkommande brottet hade ingått i bedömningen av det samlade straffvärdet kan det sägas vara utan nämnvärd betydelse i paragrafens mening. Om den tidigare påföljden är ett fängelsestraff på flera år bör ett nyupptäckt brott kunna anses vara utan nämnvärd betydelse om straffvärdet uppgår till någon eller ett par månader. Om däremot det tidigare fängelsestraffet understiger ett år kan inte samma bedömning göras. I sådant fall bör endast brott vars straffvärde understiger fängelse en månad eller ligger på bötesnivå kunna anses vara utan nämnvärd betydelse (se NJA 1994 s. 143). När den tidigare påföljden är villkorlig dom eller skyddstillsyn fordras att domstolen – om den även haft att ta ställning till den tillkommande brottsligheten – inte hade valt en annan påföljd eller ansett det nödvändigt att förena påföljden med t.ex. böter eller samhällstjänst enligt bestämmelserna i 27 och 28 kap. Avgörande är alltså om den utdömda påföljden hade ansetts tillräckligt ingripande även om det tillkommande brottet hade ingått i bedömningen.

Av *andra stycket*, som utformats i huvudsak enligt *Lagrådets* förslag, följer att en konsumtionsdom kan komma i fråga även i andra fall än de som omfattas av första stycket om den tidigare påföljden är slutna ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst och det finns särskilda skäl för att meddela en sådan dom. Om särskilda skäl föreligger kan enligt bestämmelsen en konsumtionsdom meddelas även vid ny brottslighet eller vid nyupptäckt brottslighet som inte är utan nämnvärd betydelse med hänsyn till påföljden. Regeln syftar till att undvika klart oskäligen resultat. Särskilda skäl kan, såsom sedan tidigare gäller för slutna ungdomsvård, bestå i att gärningsmannens sociala situation har förändrats på så sätt att det skulle äventyra den positiva utvecklingen att döma ut en ny påföljd. Så kan till exempel vara fallet om den unge har begått ett brott under verkställigheten av den slutna ungdomsvården men efter det att han eller hon har fyllt 18 år och brottets straffvärde motsvarar ett kortare fängelsestraff. I ett sådant fall saknas det med hänsyn till den tilltalades ålder förutsättningar att på nytt döma till slutna ungdomsvård. Verkställighet av ett fängelsestraff skulle i en sådan

Prop. 2015/16:151 situation kunna radera de insatser eller utslussningsåtgärder som pågår eller är planerade i syfte att begränsa risken för återfall och ge den unge förutsättningar för ett liv i frihet utan kriminalitet. Motsvarande situation kan uppkomma då påföljden är en ingripande ungdomsvård.

Den möjlighet som tidigare fanns i paragrafens första stycke och som gjorde det möjligt för domstolen att meddela en konsumtionsdom om den tidigare utdömda påföljden var fängelse på viss tid och det fanns synnerliga skäl för det har upphävts. Den bestämmelse som tidigare fanns i paragrafens andra stycke, som tog sikte på straffmätningen i en konkurrenssituation, har flyttats till 2 §. Bestämmelsen som tidigare danns i paragrafens tredje stycke, som angav att ett undanröjande av en tidigare utdömd fängelsedom endast kan ske innan straffet helt har verkställts, har flyttats till 4 § första stycket.

4 § *Rätten får undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns särskilda skäl för det samt den tidigare domen har fått laga kraft och dom meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.*

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms, ska rätten ta skälig hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den tidigare domen. Rätten får då döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet.

Om fängelse döms ut och en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket, 28 kap. 2 a § andra stycket eller 28 kap. 6 a § första stycket har lämnats, ska detta beaktas när straffets längd bestäms.

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar rätten får undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Ändringen behandlas i avsnitt 5.4 och 6.2. Tidigare innehöll paragrafen bestämmelser om förverkande av villkorligt medgiven frihet. De har flyttats till 5 §. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Av *första stycket* framgår att beslut om att undanröja den utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten får meddelas endast om det finns särskilda skäl för det samt den tidigare domen har fått laga kraft och domen meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts. Detta gäller oavsett vilken av de påföljder som räknas upp i 1 § första stycket som den tidigare domen avser.

Särskilda skäl avser i första hand situationer när den senare domen innebär att påföljden i den första domen inte kan verkställas. Om ett undanröjande av den tidigare påföljden inte sker i en sådan situation kommer den dömden i praktiken att undgå påföljd för den brottslighet som omfattas av den tidigare domen. Så kan vara fallet om den dömden i den första domen erhållit en skyddstillsyn med samhällstjänst alternativt s.k. kontraktsvård och för den senare brottsligheten döms till ett längre fängelsestraff. För en ung lagöverträdare kan en senare dom på en längre tids slutna ungdomsvård medföra att en tidigare påföljd på t.ex. ungdomstjänst inte kan antas bli verkställd. I mer sällsynta fall kan även praktiska skäl eller humanitära skäl hänförliga till den dömden motivera ett undanröjande av den tidigare domen. Så kan till exempel vara fallet om den tidigare påföljden är fängelse och det först i den senare rättegången finns förutsättningar att döma till skyddstillsyn med

kontraktsvård och denna kan anses tillräckligt ingripande för att omfatta Prop. 2015/16:151
brottsligheten i båda domarna.

För ungdomsvård ska det finnas ett ungdomskontrakt eller en vårdplan som bl.a. ska ange varaktigheten av planerade åtgärder. När de planerade åtgärderna är genomförda bör som regel påföljden kunna anses vara helt verkställd. För ungdomstjänst anges i domslutet hur många timmar som ska avtjänas. När timmarna har avtjänats är påföljden helt verkställd.

I *andra stycket* anges att domstolen ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen när ett undanröjande sker enligt bestämmelsen. Innehållet i paragrafen motsvarar vad som tidigare har gällt vid ett undanröjande av en villkorlig dom, en sluten ungdomsvård eller en skyddstillsyn enligt hittillsvarande 5 § femte stycket, 6 § femte stycket och 7 § tredje stycket. Bestämmelsen omfattar således såväl vad den dömde undergått på grund av en tidigare frihetsberövande påföljd liksom en icke-frihetsberövande påföljd. Ett undanröjande innebär inte en eftergift av reaktionen för det först lagförda brottet. Den gemensamma påföljden måste därför vara tillräckligt ingripande med hänsyn till straffvärdet av den samlade brottsligheten i de domar som den avser. Om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som behandlas i den andra processen ska det samlade straffvärdet bestämmas som om det hade bedömts vid ett tillfälle enligt principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet (se 2 §).

Enligt *tredje stycket* ska rätten, om den undanröjer en tidigare utdömd villkorlig dom eller skyddstillsyn som förenats med en föreskrift om samhällstjänst eller kontraktsvård och i stället dömer till fängelse för den samlade brottsligheten, beakta en eventuell uppgift i den tidigare domen om vilken strafflängd som skulle ha dömts ut om påföljden hade bestämts till fängelse. Det överensstämmer med vad som tidigare har gällt.

5 § *Tillämpas 1 § första stycket eller 3 § i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, ska, om brottet har begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.*

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet får rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Om rätten inte beslutar om förverkande enligt första stycket, får den besluta om åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om frågan tas upp i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Bestämmelserna överensstämmer med den reglering som tidigare fanns i 4 § med den skillnaden att de hänvisningar som tidigare gjordes till 1 § 1 och 2 har ändrats till 1 § första stycket och 3 §. Det är en följd av de ändringar som gjorts i de paragraferna. Tidigare

Prop. 2015/16:151 innehöll paragrafen bestämmelser om rättens alternativ när den tidigare påföljden var villkorlig dom. De bestämmelserna har i huvudsak slopats. Vad som tidigare följde av paragrafens femte och sjätte stycke har ersatts av bestämmelser i 4 § (se kommentaren ovan).

6 § Om rätten med tillämpning av 3 § genom dom som fått laga kraft har beslutat att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och om den tidigare påföljden ändras av högre rätt genom dom som får laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare prövas på nytt. Detsamma ska gälla, när påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bestämts med tillämpning av 2 § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård verkställas, att den dömda begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott har dömts ut, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, ska, sedan domarna fått laga kraft, rätten efter anmälan av åklagare med tillämpning av 2 § bestämma vad den dömda ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas.

I paragrafen finns bestämmelser om ändrade förhållanden. Innehållet motsvarar i huvudsak den reglering som tidigare fanns i 10 §. Tidigare innehöll paragrafen bestämmelser om rättens alternativ när den tidigare påföljden var skyddstillsyn. Dessa har i huvudsak slopats. Paragrafens femte och sjätte stycke har ersatts av bestämmelser i 4 § (se kommentaren till den paragrafen). Ändringen behandlas i avsnitt 5.9 och 6.3. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

I *första stycket första meningen* regleras hur en konsumtionsdom ska hanteras om den ursprungliga domen ändras av högre rätt. I ett sådant fall ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten prövas på nytt av domstol efter en anmälan av åklagare. Det är i enlighet med den hittillsvarande ordningen. I stället för en hänvisning till 1 § 1 hänvisas till 3 § eftersom det numera är där bestämmelser om konsumtionsdom återfinns. Eftersom tillämpningsområdet för konsumtionsdom enligt den paragrafen minskat begränsas också tillämpningsområdet för denna bestämmelse. Bestämmelsen omfattar också, till skillnad från den tidigare regleringen i 10 § första stycket första meningen ungdomsvård och ungdomstjänst. Bestämmelsen har utformats enligt *Lagrådets förslag*.

I *första stycket andra meningen* regleras vad som gäller om en dom på fängelse, skyddstillsyn, villkorlig dom eller sluten ungdomsvård för nyupptäckt brottslighet har bestämts med beaktande av att påföljden tillsammans med en tidigare utdömd påföljd inte ska överstiga vad som hade kunnat dömas ut om den sammanlagda brottsligheten hade prövats i en rättegång (2 §), för det fall att den ursprungliga domen ändras. Bestämmelsen har, som en följd av övriga ändringar i kapitlet, ändrats på så sätt att hänvisningarna till 3 § andra stycket och 7 § andra stycket har ersatts av en hänvisning till 2 §. Bestämmelsen gällde sedan tidigare fängelse och sluten ungdomsvård men omfattar genom ändringen också villkorlig dom och skyddstillsyn. Eftersom gemensam straffmätning enligt 2 § ska tillämpas vid alla påföljder som omfattas av 34 kap. kan även en dom på villkorlig dom och skyddstillsyn behöva korrigeras om

en tidigare dom ändras. Liksom för regeln i första stycket första meningen gäller att tillämpningsområdet har minskat till följd av att regeln i 2 § endast ska tillämpas på nyupptäckt brottslighet.

I paragrafens *andra stycke* regleras vad som gäller när det vid verkställigheten av en dom på fängelse på viss tid eller på sluten ungdomsvård visar sig att brottet är begånget före det att en tidigare påföljd har dömts ut och det inte framgår av domarna att den andra påföljden har beaktats. Enligt bestämmelsen ska i ett sådant fall domstolen efter anmälan av åklagare bestämma vad den dömd ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas. Bestämmelsen har, som en följd av övriga ändringar i kapitlet, ändrats på så sätt att hänvisningarna till 3 § andra stycket och 7 § andra stycket har ersatts av en hänvisning till 2 §. Tillämpningsområdet för bestämmelsen har liksom för bestämmelserna i paragrafens första stycke begränsats till följd av att regeln i 2 § endast ska tillämpas på nyupptäckt brottslighet.

7 § Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, ska den utdömda fängelsepåföljden vid tillämpningen av detta kapitel anses som en del av skyddstillsynen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att ett fängelsestraff som dömts ut i förening med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 §, anses utgöra en del av skyddstillsynen vid tillämpning av 34 kap. Den bestämmelsen fanns tidigare i 1 § andra stycket. Vissa språkliga ändringar har också gjorts. Tidigare innehöll paragrafen bestämmelser om rättens alternativ när den ursprungliga påföljden var slutn ungdomsvård. De bestämmelserna har flyttats till andra paragrafer i kapitlet. Det tidigare andra stycket motsvaras av bestämmelsen i 2 §. Den ändringen behandlas i avsnitt 5.7.

8 § Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av en dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den andra statens lagstiftning inte ske för alla brotten, ska rätten, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt utdömda påföljden och döma till påföljd för den brottslighet för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som föreskrivs i första stycket ska även gälla då fråga uppkommer om att en svensk brottmålsdom som avser två eller flera brott ska verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, men det finns hinder mot verkställighet enligt den andra statens lagstiftning i fråga om något eller några av brotten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom och verkställighet av svensk brottmålsdom utomlands. Paragrafen motsvarar den bestämmelse som tidigare har funnits i 18 § utan sakliga ändringar. Vissa språkliga ändringar har gjorts.

Tidigare innehöll paragrafen en bestämmelse om straffmätning av ungdomstjänst som påföljd för brott som begåtts innan en tidigare dom

Prop. 2015/16:151 på ungdomstjänst har börjat verkställas. Den bestämmelsen har slopats. Den ändringen behandlas i avsnitt 5.7.

38 kap.

3 § Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av *den rätt*, där brottmål mot den dömden är väckt eller där mål om åtgärd mot den dömden enligt 32 kap. 4 § redan tagits upp, eller av rätten i den ort där den dömden mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om forum i vissa fall. Genom ändringen har paragrafen tillförts en ny bestämmelse i *tredje stycket*. Ändringen behandlas i avsnitt 6.4. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Ändringen gör det möjligt att väcka särskild talan om undanröjande vid den domstol där talan avseende undanröjande av en annan ungdomspåföljd redan är anhängig. Liksom tidigare är det också möjligt att väcka sådan talan om undanröjande vid den rätt där den unge står under åtal för nytt brott. Det kan i så fall vara lämpligt att rätten först prövar det nya åtalet. Skulle den tidigare påföljden undanröjas i brottmålet kan den särskilda talan om undanröjande återkallas. I annat fall kan frågan prövas i omedelbar anslutning till brottmålet.

4 § Anmälan enligt 34 kap. 6 § görs hos den rätt som först dömt i något av målen.

Anmälan enligt 34 kap. 8 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

Paragrafen innehåller forumregler för handläggning av vissa frågor som ska hänskjutas till domstol. Paragrafen har ändrats genom att en hänvisning i *första stycket* ändrats till 34 kap. 6 § i stället för 10 § och i *andra stycket* till 8 § i stället för 18 §. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

6 § Nämndemän ska delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 §. Detsamma ska gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domförfarande med en lagfaren domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domförhet. Paragrafen har ändrats genom att två av hänvisningarna i *första stycket* har ändrats. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. Vidare har tidigare hänvisningar till dåvarande 34 kap. 4 och 6 §§ i *första stycket* utgått eftersom det inte

längre är möjligt att vidta sådana åtgärder som angavs i dessa Prop. 2015/16:151 bestämmelser. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

8 § I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket ska tingsrätten ge den dömda tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, ska han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 8 § ska den dömda ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att den dömda ges tillfälle att yttra sig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet vid undanröjande eller ändring av påföljd. Paragrafen har ändrats genom att en hänvisning i första stycket har ändrats till 34 kap. 6 § andra stycket i stället för 10 § andra stycket och till 8 § i stället för till 18 §. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

9 § Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 8 § gäller omedelbart, om inte något annat *beslutas*. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka beslut som ska gälla omedelbart. Som en följd av de ändringar som har gjorts i 34 kap. har den tidigare hänvisningen till vissa bestämmelser i 34 kap. ersatts. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

9.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

46 kap.

15 a § Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *beslut* enligt 34 kap. 3 § brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avgörande av mål vid huvudförhandling utan att den tilltalade är personligen närvarande. Som en följd av de ändringar som har gjorts i 34 kap. brottsbalken har den

Prop. 2015/16:151 tidigare hänvisningen i *andra stycket* till 1 § första stycket 1 ersatts med en hänvisning till 34 kap. 3 § brottsbalken. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

48 kap.

4 § Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap. 1 § första stycket brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom straffföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt *arton* år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Företagsbot får föreläggas genom straffföreläggande i fall då boten inte överstiger 500 000 kr.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffföreläggande. Paragrafen har ändrats genom att en hänvisning i *första stycket*, till 34 kap. 1 § första stycket 2 brottsbalken har ändrats till 34 kap. 1 § första stycket brottsbalken. Det är en följd av ändringarna i 34 kap. brottsbalken. En språklig ändring har också gjorts.

51 kap.

13 § Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Om saken kan utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,
2. om endast den tilltalade har överklagat och hans eller hennes ändringsyrkande godtas av motparten,
3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller döma ut påföljd eller döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,
4. om parterna har begärt att målet ska avgöras utan huvudförhandling, eller
5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Om en part har begärt huvudförhandling i fall som avses i andra stycket 1–3, ska sådan hållas, om det inte är obehövligt.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, beslut enligt 34 kap. 3 § brottsbalken. Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

Om överklagandet avser även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att avgöra ett brottmål på handlingarna i hovrätten. Som en följd av ändringarna i

34 kap. brottsbalken har hänvisningen i *fjärde stycket* ändrats till 34 kap. 3 § brottsbalken i stället för 1 § första stycket 1. Vissa språkliga ändringar har också gjorts. Prop. 2015/16:151

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

19 a § Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om *rätten*, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del *det* inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om *rätten* har undanröjt en villkorlig dom, skyddstillsyn, *ungdomsvård eller ungdomstjänst* och i stället dömt till fängelse på viss tid, *ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgödoräkning inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen, *skyddstillsynen, ungdomsvården eller ungdomstjänsten*,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *rätten beslutat* att den villkorliga domen, skyddstillsynen, *ungdomsvården eller ungdomstjänsten ska* avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

Paragrafen reglerar avräkning av tid som den dömda varit frihetsberövad med anledning av misstanke om brott. Paragrafen har ändrats genom att hänvisningen i *första stycket* till 34 kap. 1 § 1 brottsbalken har ersatts av en hänvisning till 34 kap. 3 § brottsbalken. Ändringen är en följd av de ändringar som har skett i 34 kap. brottsbalken. Vidare har ungdomsvård och ungdomstjänst lagts till bestämmelsen i paragrafens *andra stycke*. Den ändringen behandlas i avsnitt 6.2. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

Att ungdomsvård och ungdomstjänst finns med i uppräkningslistan i andra stycket innebär att när en sådan påföljd undanröjs enligt 34 kap. brottsbalken och ersätts av ett gemensamt fängelsestraff är även sådana frihetsberövanden som föregått den ursprungliga domen på ungdomsvård eller ungdomstjänst avräkningsbara vid verkställigheten. Genom en hänvisning i 10 a § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård gäller motsvarande om den nya gemensamma påföljden efter ett sådant undanröjande bestäms till sluten ungdomsvård.

19 d § *Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsvård, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.*

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har

Prop. 2015/16:151 *meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse. Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar i sak den bestämmelse som tidigare fanns i 34 kap. 11 § första stycket brottsbalken med den skillnaden att ungdomsvård har lagts till. Ändringen behandlas i avsnitt 5.5.

Regleringen har flyttats eftersom den avser verkställighet av fängelsestraff. Ett livstidsstraff konsumerar på verkställighetsstadiet samtliga andra påföljder som den livstidsdömda har dömts till. Den som dömts till livstids fängelse behöver inte verkställa någon annan påföljd, om inte han eller hon döms för brottet efter det att livstidsstraffet tidsbestämts. Om livstidsstraffet har omvandlats till fängelse på viss tid, ska det fortsättningsvis betraktas som ett tidsbestämt fängelsestraff.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar i sak den bestämmelse som tidigare fanns i 34 kap. 11 § andra stycket brottsbalken till den del den bestämmelsen behandlar fängelse och har flyttats eftersom att den avser verkställighet av fängelsestraff. Ändringen behandlas i avsnitt 5.5.

9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

14 § Beslutet om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *ska* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas om den dömda

1. åsidosätter vad som åligger honom *eller henne* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom *eller henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *ska* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *ska* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser, eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han *eller hon ska* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

Paragrafen innehåller bestämmelser om i vilka fall ett beslut om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas. Som en följd av de ändringar som har gjorts i 34 kap. brottsbalken har den tidigare hänvisningen i *andra stycket fjärde punkten* till 34 kap. 4 § brottsbalken ersatts med en hänvisning till 5 § i samma kapitel. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

9.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) Prop. 2015/16:151 om verkställighet av sluten ungdomsvård

10 a § Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a–c §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som föregått en dom på sluten ungdomsvård. Som en följd av de ändringar som har gjorts i 34 kap. brottsbalken har den tidigare hänvisningen till 34 kap. 1 § 1 brottsbalken ersatts med en hänvisning till 34 kap. 3 § brottsbalken. En språklig ändring har också gjorts.

Bestämmelsen hänvisar till bl.a. 19 a § strafftidslagen. I den paragrafen har ungdomsvård och ungdomstjänst lagts till den uppräknings av påföljder som finns i andra stycket. Det innebär att när en sådan påföljd undanröjs enligt 34 kap. brottsbalken och ersätts av ett gemensamt fängelsestraff är även sådana frihetsberövanden som föregått den ursprungliga domen på ungdomsvård eller ungdomstjänst avräkningsbara vid verkställigheten. Genom hänvisningen gäller motsvarande om den nya gemensamma påföljden efter ett sådant undanröjande bestäms till sluten ungdomsvård.

10 b § *Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om verkställighet av sluten ungdomsvård. Regleringen motsvarar i sak den bestämmelse som tidigare fanns i 34 kap. 11 § andra stycket brottsbalken i de delar som avsåg sluten ungdomsvård. Ändringen behandlas i avsnitt 5.5.

Utdrag ur sammanfattning av betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34)

Vårt uppdrag

Vår övergripande uppgift har varit att göra en översyn av påföljdssystemet för såväl vuxna som unga lagöverträdare. Inom ramen för denna översyn har vi bl.a. haft i uppdrag att

- analysera och föreslå hur användningen av fängelse, i första hand de korta straffen, kan minska samtidigt som trovärdigheten i systemet kan upprätthållas
- analysera och föreslå hur det kan undvikas att små skillnader i straffvärde leder till stora skillnader i påföljdsval
- analysera och föreslå hur betydelsen av brottslighetens art kan begränsas och dess innebörd klart avgränsas
- ta ställning till och föreslå vilka kriterier som ska gälla för tidigare brottslighet och vilken betydelse sådan brottslighet ska tillmätas vid påföljdsvalet och straffmätningen samt i fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet
- analysera och föreslå hur valet av ingripanden som inte utgör fängelse i anstalt ska ske, vilket innehåll och vilken utformning i övrigt ingripandena ska ha samt hur de ska följas upp och hur reaktionerna vid återfall i brott och annan misskötsamhet ska utformas – när det gäller valet av ingripande ska bl.a. undersökas bättre möjligheter att anpassa ingripandena efter brottsligheten och i vilken utsträckning den tilltalades personliga förhållanden ska tillmätas betydelse
- analysera och föreslå hur användningen av dagsböter kan öka, hur dagsbotens belopp ska beräknas, hur verkställigheten av dagsböter kan effektiviseras och hur reaktionen ska se ut vid utebliven betalning, se över förhållandet mellan dagsböter och penningböter samt utreda andra frågor om böter som kan uppkomma
- ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller något av dessa avseenden samt analysera hur ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall straffnedsättning ska ske
- utvärdera om syftet med 2007 års reform av påföljderna ungdomsvård och ungdomstjänst har uppnåtts, med inriktning på domstolarnas påföljdsval och innehållet i påföljderna
- se över var och en av påföljderna sluten ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst såvitt avser påföljdens ställning, huvudmannaskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet
- utreda om det bör utvecklas nya inslag som kan vara särskilt lämpliga för unga lagöverträdare
- lämna förslag till en slopad eller mer begränsad användning av böter för lagöverträdare som har begått brott före 18 års ålder

- se över regleringen om sammanträffande av brott och förändring av påföljd och därvid särskilt beakta intresset av att regleringen förenklas och utformas på ett principiellt mer sammanhängande sätt.

En övergripande fråga har varit att överväga om det bör införas ett system med villkorligt fängelse. För det fall att ett sådant system inte föreslås har vi haft i uppdrag att föreslå hur den i direktiven eftersträlvade utvecklingen av påföljdssystemet kan ske inom ramen för den befintliga strukturen.

Påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare

Påföljdssystemets problem och brister

Under utredningsarbetet har vi identifierat ett antal problem och brister i nuvarande påföljdssystem. De kan sammanfattas enligt följande.

Påföljdssystemet är komplext och svåröverskådligt. Påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn kan båda väljas som alternativ till fängelse. Valet mellan dem grundas inte huvudsakligen på brottets allvar, utan på prognostiska kriterier kopplade till den dömdes person och risken för att han eller hon ska återfalla i brott. Det har lett till svårigheter att rangordna påföljderna i ingripandegrad och att förutse vilken påföljd ett visst brott kommer att leda till.

Det finns begränsade möjligheter att straffmäta villkorlig dom och skyddstillsyn. Det innebär att dessa påföljder inte alltid upplevs som proportionella i förhållande till brottslighetens allvar. Ett brott med lågt straffvärde kan föranleda en mer ingripande påföljd än ett brott med högre straffvärde. Dessutom uppstår det omotiverade trösklar i övergången mellan en icke frihetsberövande påföljd och fängelse. En liten skillnad i straffvärde kan innebära en betydligt mer ingripande påföljd.

När villkorlig dom eller skyddstillsyn döms ut anges inte hur långt straff som skulle ha dömts ut om fängelse hade valts som påföljd. Det framgår därför inte tydligt för den dömda vad han eller hon riskerar om påföljden inte sköts. Avsaknaden av ett utmätt fängelsestraff leder också till svårigheter för den domstol som undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn att avgöra hur långt fängelsestraff påföljden ska ersättas av.

Allt fler brott har kommit att behandlas strängare till följd av dess art. Rättstillämpningen saknar i denna del tydliga riktlinjer och principer och kan uppfattas som inkonsekvent och godtycklig. Särbehandlingen till följd av brottslighetens art har också lett till en stor användning av korta fängelsestraff och andra ingripande påföljder.

Innehållet i de icke frihetsberövande påföljderna är ibland otydligt och tunt. Det kan därför ifrågasättas om de alltid är tillräckligt ingripande för de brott de används för.

Sammantaget innebär detta att påföljdssystemet inte är tillräckligt tydligt och konsekvent och att möjligheterna till normbildande verkan genom påföljdsvalet minskar. Bristerna kan också innebära att det försitts möjligheter att välja den påföljd som kan vara den mest humana, den typiskt sett mest brottsavhållande och den minst kostnadskrävande.

Allmänna utgångspunkter för en reform

Enligt vår bedömning bör följande utgångspunkter ligga till grund för en reform av påföljdssystemet för vuxna lagöverträdare.

- Kriminalisering förutsätter påföljder som ger uttryck för allvaret i regelöverträdelser.
 - Utifrån kravet på humanitet får samtidigt inte mer ingripande sanktioner väljas än vad som är nödvändigt för att uppnå målen med straffsystemet.
 - Det bör finnas goda förutsättningar att välja en icke frihetsberövande påföljd.
 - De icke frihetsberövande alternativen till fängelse i anstalt bör ha ett tydligt och förutsebart innehåll, kunna straffmätas och trappas upp vid återfall.
 - Påföljdsvalet i det enskilda fallet bör i största möjliga mån vara brottsavhållande.
 - Påföljdsregleringen måste svara mot högt ställda krav på rätts-säkerhet.
 - Påföljdssystemet måste vara flexibelt och ge utrymme för kriminal-politiskt motiverade förändringar utan att själva strukturen behöver förändras.
 - Så långt möjligt bör inga brott särbehandlas pga. att de tillhör en viss brottstyp.
 - Rangordningen mellan olika slag av straffrättsliga ingripanden bör bli tydligare och mer realistisk.
 - Konsekvenserna för den som inte följer de åligganden som en utdömd påföljd innebär bör bli tydligare.
-

Betydelsen av återfall i brott

Allmänt om återfall

En av de grundläggande utgångspunkterna för våra överväganden har varit att den som återfaller i brott ska dömas till en mer ingripande påföljd än den som är tidigare ostraffad.

En förutsättning för att tidigare brottslighet ska beaktas i skärpande riktning ska dock vara att det är fråga om ett relevant återfall. Vi har gjort bedömningen att återfall som sker under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff alltid ska tillmätas relevans vid påföljdsbestämningen för den nya brottsligheten, om inte påföljden kan stanna vid böter. Även återfall efter utgången av prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff eller efter ett ovillkorligt fängelsestraff kan anses relevanta. Vid bedömningen av återfallets relevans i sådana fall ska – på i huvudsak samma sätt som i dag – beaktas hur lång tid som förflutit sedan den tidigare domen, likheten mellan den gamla och den nya brottsligheten samt brottslighetens allvar.

Det ska finnas möjlighet att döma någon till villkorligt fängelse flera gånger. Det förhållandet att ett brott utgör ett relevant återfall ska alltså inte alltid hindra att ett nytt villkorligt fängelsestraff döms ut. Ett system som innebär att villkorligt fängelse endast kan användas en gång innan ett ovillkorligt fängelsestraff är oundvikligt skulle enligt vår bedömning leda till oacceptabla konsekvenser. Antalet intagna i anstalt skulle öka kraftigt och den humanitetsprincip som vi har ansett bör ligga till grund för ett nytt påföljdssystem skulle åsidosättas.

Återfall under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff

Om den dömda återfaller i brott under prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff åsidosätts ett av villkoren för det villkorliga fängelsestraffet. Detta är något som måste leda till konsekvenser. Återfall under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff ska därför i och för sig vara ett skäl mot att besluta att ett fängelsestraff för den nya brottsligheten ska vara villkorligt.

Det ska emellertid finnas möjlighet att döma till villkorligt fängelse på nytt, om återfallet kan beaktas tillräckligt genom att det villkorliga fängelsestraffet förenas med en tilläggssanktion av mer ingripande slag än vad som annars hade kommit i fråga. Det innebär t.ex. att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med dagsböter får förenas med samhällstjänst eller en övervaknings- och kontrollsanktion eller att ett villkorligt fängelsestraff som annars skulle ha förenats med samhällstjänst får förenas med hemarrest. Även en vård- eller påverkanssanktion ska kunna användas som tilläggssanktion vid återfall, under förutsättning att sanktionen är tillräckligt ingripande med hänsyn till både fängelsestraffets längd och den tidigare brottsligheten.

Återfall efter utgången av prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff

Om det nya brottet är begånget efter det att prövotiden för ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff har löpt ut, är skälen mot att på nytt döma till villkorligt fängelse inte lika starka.

Även om återfallet är relevant, ska det i sådan situation kunna beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt, om den tidigare brottsligheten kan beaktas tillräckligt genom ingripandegraden i den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenas med. Rätten kan då antingen välja en tilläggssanktion av mer ingripande slag eller t.ex. fler dagsböter, fler timmar samhällstjänst eller en mer ingripande vård- eller påverkanssanktion än vad som annars hade kommit i fråga.

Ovillkorligt fängelse när det inte finns någon tillräckligt ingripande tilläggssanktion att ta till

Om den tilltalades tidigare brottslighet inte kan beaktas tillräckligt genom valet av tilläggssanktion, ska det som utgångspunkt dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff.

Det ska dock finnas möjlighet att besluta att fängelsestraffet ska vara villkorligt om verkställighet av ett ovillkorligt fängelsestraff framstår

som uppenbart oskäligt på grund av den tilltalades personliga förhållanden eller andra tungt vägande skäl.

Återfallets betydelse för straffmätningen

Återfall i brott ska på i huvudsak samma grunder som i dag kunna beaktas vid straffmätningen, på så sätt att det döms ut ett kraftigare bötesstraff eller ett längre fängelsestraff än vad som annars hade blivit aktuellt. Såvitt avser fängelse ska den möjligheten dock begränsas till att avse endast ovillkorliga fängelsestraff.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet

Det ska finnas möjlighet att besluta om förverkande av villkorligt medgiven frihet från ett tidigare utdömt ovillkorligt fängelsestraff endast om den tilltalade döms till ovillkorligt fängelse för den nya brottsligheten. I övrigt innebär inte våra förslag att regleringen om förverkande av villkorligt medgiven frihet på grund av återfall i brott ändras i något avgörande avseende.

Hanteringen av tidigare utdömda fängelsestraff som inte är helt verkställda när den dömde på nytt döms för brott

Det ska göras skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet

Om den som dömts för brott på nytt gör sig skyldig till brott innan påföljden är helt verkställd, måste domstolen när den bestämmer påföljd för det nya brottet förhålla sig till den tidigare påföljden. Samma sak gäller om det visar sig att den dömde gjort sig skyldig till annan brottslighet före domen och den brottsligheten prövas i en senare dom (s.k. nyupptäckt brottslighet). I dag behandlas dessa båda situationer i princip lika i lagstiftningen. Oavsett om det är fråga om ett nytt brott eller ett nyupptäckt brott kan rätten välja mellan att låta den tidigare påföljden omfatta även den tillkommande brottsligheten, att döma ut en särskild påföljd för den tillkommande brottsligheten eller att undanröja den tidigare påföljden och döma ut en gemensam påföljd för brottsligheten i båda domarna.

Det ska enligt vår bedömning göras en principiell skillnad mellan ny brottslighet och nyupptäckt brottslighet. Ett nytt brott är, till skillnad från ett nyupptäckt brott, ett återfall och ska därmed alltid leda till en mer ingripande påföljd än om den tilltalade är tidigare ostraffad.

Försättningsarna för att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff ska omfatta ytterligare brottslighet

Det ska finnas möjlighet att besluta att ett tidigare utdömt fängelsestraff (villkorligt eller ovillkorligt) ska omfatta även brottslighet som prövas i en senare dom endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet. Dessutom ska gälla att den nyupptäckta brottsligheten ska vara utan nämnvärd betydelse jämfört med den brottslighet som omfattas av den ursprungliga domen.

Om det inte blir aktuellt att låta det tidigare utdömda fängelsestraffet omfatta även den tillkommande brottsligheten, ska rätten i princip alltid döma ut en särskild påföljd för den brottsligheten. Det innebär att den tidigare utdömda påföljden står kvar och ska verkställas i enlighet med vad som bestämdes i den ursprungliga domen. Endast i undantagsfall ska det finnas möjlighet att undanröja en tidigare utdömd påföljd.

Beslut om att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt

Återfall i brott under prövotiden för ett villkorligt fängelsestraff ska inte automatiskt leda till att fängelsestraffet måste verkställas i kriminalvårdsanstalt. I stället ska återfallet i första hand beaktas genom att det döms ut en strängare påföljd för den nya brottsligheten, antingen villkorligt fängelse med en mer ingripande tilläggsanktion eller – om inte det är tillräckligt – ett ovillkorligt fängelsestraff.

Om återfallet inte kan anses tillräckligt beaktat genom att det döms ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten, ska rätten dock kunna besluta att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Vid ett sådant beslut ska det göras en avräkning för vad den dömda har undergått till följd av det villkorliga fängelsestraffet genom att fullgöra hela eller delar av tilläggsanktionen.

Om det beslutas att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt, ska den dömda inte längre vara skyldig att fullgöra den tilläggsanktion som det villkorliga fängelsestraffet var förenad med. Om det inte beslutas att det villkorliga fängelsestraffet ska verkställas i anstalt, kvarstår skyldigheten att fullgöra tilläggsanktionen trots att det döms ut en ny påföljd för den nya brottsligheten.

Straffnivåerna i vissa särskilda fall och flerfaldig brottslighet

I uppdraget har ingått att se över reglerna om straffmätning vid flerfaldig brottslighet samt straffnivåerna för narkotikabrott och andra mängdrelaterade brott. Vi lämnar inga förslag gällande straffnivåerna. Vad gäller flerfaldig brottslighet har vi gjort bedömningen att dagens ordning är rimligt väl avvägd och att det inte finns skäl att föreslå några större förändringar. Vi lämnar, som anges ovan, förslag som innebär att det ska göras en skillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet när brott lagförs innan en tidigare dom är helt verkställt. Brott som begåtts efter den tidigare domen men innan den är helt verkställd ska enligt denna åtskillnad alltid anses som återfall i brott och inte bedömas tillsammans med tidigare lagförda brott enligt principerna om straffmätning vid flerfaldig brottslighet.

Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd

Om den som dömts till ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller sluten ungdomsvård begår annat brott innan påföljden helt har verkställts, ska rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten under vissa förutsättningar kunna besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet (s.k. konsumtionsdom). Ett sådant beslut ska kunna meddelas endast om det tillkommande brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse eller det annars finns särskilda skäl.

Rätten ska också under vissa förutsättningar kunna undanröja den tidigare utdömda ungdomspåföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Som huvudregel ska då endast en ny ungdomspåföljd kunna dömas ut. Ett sådant beslut ska kunna meddelas endast om det finns särskilda skäl och om dom meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.

Ekonomiska konsekvenser av våra förslag

Våra förslag kommer att påverka framför allt Kriminalvården i relativt stor omfattning.

Förslagen innebär att det inte ska göras någon särbehandling av vissa brott eller brottstyper till följd av att de är av viss art. Som utgångspunkt ska gälla att fängelsestraff som understiger ett år ska dömas ut villkorligt, om inte den tilltalade tidigare har gjort sig skyldig till brott i sådan omfattning att ett villkorligt fängelsestraff är uteslutet. En följd av detta bör bli en förhållandevis kraftig minskning av antalet utdömda ovillkorliga fängelsestraff som understiger ett år.

Våra förslag innebär vidare att de icke frihetsberövande påföljderna för vuxna lagöverträdare, dvs. villkorligt fängelse med olika tilläggs-sanktioner, kommer att få ett tydligare och i många fall mer ingripande innehåll. Behovet av insatser från frivården kommer därmed att öka påtagligt.

Våra förslag innebär dessutom att ett villkorligt fängelsestraff alltid ska verkställas. Om verkställighet inte kan ske genom att den dömde fullgör den tilläggssanktion som det villkorliga fängelsestraffet förenats med, måste tilläggssanktionen bytas ut eller – i sista hand – det villkorliga fängelsestraffet verkställas i anstalt.

Våra förslag angående påföljder för unga lagöverträdare innebär nya och utvidgade åtaganden för socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse. Antalet ungdomar som döms till de nya påföljderna

kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning kan dock antas bli förhållandevis begränsat, några hundra per år.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 1

Den omställning som förslagen innebär för Kriminalvården kommer att leda till omställningskostnader för myndigheten. Initialt kan dessa kostnader antas medföra att myndigheten får ökade kostnader jämfört med i dag. På sikt gör vi dock bedömningen att kostnaden för Kriminalvårdens nya åtaganden uppvägs av minskningen av antalet intagna i anstalt.

Kostnaderna för verkställighet av ungdomspåföljder kan antas öka något, framför allt till följd av införandet av påföljden ungdomsövervakning. Även de föreslagna förändringarna när det gäller ungdomsvård och ungdomstjänst samt införandet av påföljden kontaktskyldighet för unga kan förväntas bidra till att verkställigheten av påföljderna för unga blir något dyrare än i dag.

Förutom för Kriminalvården kan våra förslag förväntas leda till utbildnings- och omställningskostnader för andra myndigheter som har att tillämpa de nya bestämmelserna, som t.ex. de allmänna domstolarna, Åklagarmyndigheten, SiS, polismyndigheterna och Kronofogdemyndigheten. Förslagen kommer också att få processrättsliga konsekvenser, vilka kommer att utredas i ett annat sammanhang.

Ett genomförande av våra förslag till förändringar av bötesstraffet skulle leda till en betydande intäktsökning för staten.

Vi gör bedömningen att våra förslag sammantaget inte kommer att öka det allmännas utgifter. Det bör dock betonas att effekterna av våra förslag i hög utsträckning är beroende av andra förändringar som sker inom kriminalpolitiken.

Utdrag ur betänkandets författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 1 kap. 3–5 §§, 25 kap. 1–3 och 8 §§, 26 kap. 1, 5, 6 och 8 §§, 27 kap. 1–2 och 3–7 §§, 29 kap. 4, 5 och 7 §§, 30 kap. 1, 3 och 5 §§, 31 kap. 2 och 3 §§, 32 kap. 1–5 §§, 33 kap. 6 §, 34 kap. 1–8, 10 och 11 §§, 35 kap. 7–10 §§, 36 kap. 11 §, 37 kap. 10 och 11 §§ samt 38 kap. 1, 2 a–6, 8, 9, 12, 19 och 20 §§ ska ha följande lydelse,

dels att 27 kap. 2 a §, hela 28 kap., 30 kap. 4 och 6–11 §§, 34 kap. 18 §§, 35 kap. 11 §, 37 kap. 8 § samt 38 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna till 27, 30, 31, 32 och 34 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det i 27 kap. ska införas tio nya paragrafer, 8–17 §§, att det i 29 kap. ska införas en ny paragraf, 1 a §, att det i 31 kap. ska införas tio nya paragrafer, 1 och 4–12 §§, att det i 32 kap. ska införas elva nya paragrafer, 6–16 §§, samt att det i 34 kap. ska införas två nya paragrafer, 9 och 12 §§, av följande lydelse.

27 kap.

6 §

Villkorligt fängelse får förenas med skyldighet att genomgå vård, behandling, brotts- eller missbruksrelaterad programverksamhet eller andra motsvarande åtgärder i enlighet med vad som framgår av ett av Kriminalvården avgivet yttrande (vård- eller påverkanssanktion).

29 kap.

1 a §

Vad som sägs i 1 § ska gälla även när domstolen dömer till ny påföljd för ett brott som är begånget före en tidigare dom (nyupptäckt brott). I ett sådant fall ska det när straffet bestäms beaktas att straffen tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får därvid döma till lind-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *förhållandet* beaktas genom *påföljdsvalet* eller i tillräcklig utsträckning genom *förverkande* av villkorligt medgiven frihet. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

Vid straffmätningen av böter och av fängelse som inte är villkorligt ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *den tidigare brottsligheten* kan beaktas

1. genom att det inte beslutas att fängelsestraffet ska vara villkorligt eller

2. i tillräcklig utsträckning genom att det beslutas att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt eller genom att villkorligt medgiven frihet förklaras förverkad.

Vid bedömningen av den tidigare brottslighetens betydelse för straffmätningen ska de omständigheter som anges i 31 kap. 9 § första stycket särskilt beaktas.

30 kap. Om val av påföljd

30 kap. Om bestämmande av påföljd

3 §²

När någon döms för flera brott, *skall* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. *Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott*

När någon döms för flera brott, *ska* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt.

När högre rätt dömer för brott

¹ Senaste lydelse SFS 2010:370.

² Senaste lydelse SFS 1988:942.

samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom föranleda särskild påföljd.

32 kap. Om överlämnande till särskild vård för unga

4 §³

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *skall* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

32 kap. Om ungdomspåföljder

10 §

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *ska* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

³ Senaste lydelse SFS 2006:891.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *skall* den, när den nya påföljden bestäms, ta skäligen hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skäligen hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 8 § första stycket 3.

Ny påföljdsbestämning efter tidigare ungdomspåföljd

12 §

Har den som dömts till en ungdomspåföljd enligt 3–9 eller 11 § begått annat brott innan påföljden helt har verkställts, ska rätten bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

13 §

I den omfattning det följer av 14 eller 15 § får rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten

1. besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet, eller

2. om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

14 §

Beslut enligt 13 § 1 får meddelas endast om det tillkommande brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse eller det annars finns särskilda skäl.

15 §

Beslut enligt 13 § 2 får meddelas endast om det finns särskilda skäl och om dom meddelas innan påföljden helt har verkställts.

Annan påföljd än en ungdomspåföljd får dömas ut endast om den tidigare påföljden var sluten ungdomsvård.

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms ska rätten i skälig utsträckning ta hänsyn till vad den dömda har undergått till följd av den tidigare domen.

Ändrade förhållanden m.m.

16 §

Har genom lagakraftvunnen dom beslutats, att ungdomspåföljd som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare på nytt prövas i domstol.

Vad som sägs i 34 kap. 11 § första stycket andra punkten och andra stycket om fängelse ska tillämpas på motsvarande sätt beträffande sluten ungdomsvård.

33 kap.

6 §⁴

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 förordnar att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första

Om någon döms till fängelse på viss tid *som inte är villkorligt* eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 eller 32 kap. 13 § 1 beslutar att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på

⁴ Senaste lydelse SFS 2006:891.

stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *förordnande* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Vissa bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd

sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *beslut* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om någon döms till böter, ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsovervakning* och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom på fängelse

Allmänna bestämmelser

1 §⁵

Har den som *för brott* dömts till fängelse, *villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård* begått annat brott före domen

Har den som dömts till fängelse begått annat brott före domen (*nyupptäckt brott*) eller begår *den dömd* nytt brott efter domen men

⁵ Senaste lydelse SFS 1998:604.

eller begår *han* nytt brott efter domen men innan påföljden *till fullo* verkställts eller annars upphört, får rätten, med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna

1. förordna att den tidigare utdömda påföljden skall avse också det andra brottet,

2. döma särskilt till påföljd för detta brott, eller

3. om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den utdömda påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, skall vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel den utdömda fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen.

innan påföljden *helt* har verkställts eller annars upphört (*nytt brott*), ska rätten *bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten*.

2 §

Undergår den dömda fängelse på livstid, må allenast meddelas förordnande enligt 1 § 1.

Om det finns särskilda skäl får rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten

1. om det är fråga om nyupptäckt brottslighet, besluta att det tidigare utdömda fängelsestraffet ska avse också det nyupptäckta brottet, eller

2. om den tidigare domen har vunnit laga kraft, undanröja det utdömda fängelsestraffet och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

3 §

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts

Beslut enligt 2 § 1 får meddelas endast om det nyupptäckta brottet i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

innan den tidigare domen börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhoppa icke överstiga vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

Den tidigare påföljden är fängelse på viss tid som inte är villkorligt

4 §

Beslut om undanröjande enligt 2 § 2 får endast meddelas om dom meddelas innan straffet helt har verkställts.

4 §⁶

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prøvotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prøvotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

5 §

Döms någon som villkorligt frigivits från fängelse till nytt fängelsestraff som inte är villkorligt, ska, om brottet har begåtts under prøvotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

⁶ Senaste lydelse SFS 1998:604.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

5 §⁷

Är den tidigare påföljden villkorlig dom, får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast för brott som begåtts före prövotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, får rätten, om den nya brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja den villkorliga domen enligt 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 7 § andra stycket, besluta att den villkorliga domen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 27 kap. 2 a § andra stycket.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd enligt 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller förlänga prövotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

Undanröjs en villkorlig dom med stöd av 1 § 3 skall rätten, när den bestämmer ny påföljd, ta skälig hänsyn till böter som har dömts ut enligt andra stycket eller 27 kap. 2 § samt till vad den dömda undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har

⁷ Senaste lydelse SFS 1998:604.

en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket lämnats skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

En villkorlig dom får undanröjas enligt 1 § 3 endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

Den tidigare påföljden är
villkorligt fängelse

6 §⁸

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn, får rätten vid tillämpning av 1 § 1, om den nya brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet kräver det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter är föreskrivet för brottet eller inte.

Beslut om undanröjande enligt 2 § 2 får inte meddelas.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja skyddstillsynen med stöd av 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 9 § andra stycket 4, besluta att skyddstillsynen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 28 kap. 2 a § andra stycket.

Är fängelse föreskrivet för det nya brottet och kan, med hänsyn till omständigheter som i 30 kap. 11 § sägs, 1 § 1 inte tillämpas utan att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter enligt första stycket döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap.

⁸ Senaste lydelse SFS 1998:604.

9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år. Har den dömden åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse dömas ut på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt tredje stycket får inte dömas ut och beslut om föreskrift enligt andra stycket, beslut enligt fjärde stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn får inte meddelas, i annat fall än när fråga därom uppkommer i mål vari den dömden häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

7 §⁹

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller det annars finns särskilda skäl för det.

Döms med tillämpning av 1 § 2 till påföljd för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat

Om det döms ut ett fängelsestraff som inte är villkorligt för ett brott som har begåtts efter en tidigare dom till villkorligt fängelse men före prövotidens utgång och den tidigare brottsligheten inte kan anses tillräckligt beaktad genom att det döms ut ett fängelsestraff som inte är villkorligt för den nya brottsligheten, ska rätten besluta att det villkorliga fängelsestraffet

⁹ Senaste lydelse SFS 1998:604.

verkställas, skall vid påföljdens bestämmande iaktas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för båda brotten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på sluten ungdomsvård. Beslut om undanröjande av sluten ungdomsvård får ske endast om dom meddelas innan den fastställda verkställighetstiden har löpt ut.

ska verkställas i kriminalvårdsanstalt.

Beslut enligt första stycket får även meddelas om det med hänsyn till verkställigheten av det nya fängelsestraffet kan antas att den tilltalade inte inom föreskriven prøvotid kommer att fullgöra en sanktion enligt 27 kap. 3–7 §§ som det villkorliga fängelsestraffet har förenats med.

Beslut enligt denna paragraf får meddelas endast om den tidigare domen har vunnit laga kraft.

8 §¹⁰

Har den som dömts till ungdomstjänst begått annat brott innan påföljden börjat verkställas, skall rätten, om påföljden även för detta brott bestäms till ungdomstjänst, vid bestämmande av antalet timmar ungdomstjänst, så långt möjligt, iaktta att detta antal tillsammans med det antal timmar som tidigare dömts ut inte överstiger det antal timmar som skulle ha bestämts som gemensam påföljd för brotten.

Om 7 § kan tillämpas beträffande flera tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff, får rätten besluta att annat än det sist utdömda straffet ska verkställas i kriminalvårdsanstalt endast om det är uppenbart att den tidigare brottsligheten annars inte beaktas tillräckligt eller om det finns särskilda skäl.

9 §

Om det döms ut ett nytt villkorligt fängelsestraff och det kan antas att den dömden inte inom föreskriven prøvotid kommer att fullgöra en sanktion enligt 27 kap. 3–7 §§ som ett tidigare villkorligt fängelsestraff har förenats med, får rätten, om den tidigare domen har vunnit laga kraft, undanröja den tidigare beslutade sanktionen och besluta om en gemensam sanktion för båda straffen.

Beslut enligt första stycket får

¹⁰ Senaste lydelse SFS 2006:891.

meddelas även om det pågår ett ärende om åtgärder enligt 27 kap. 9 eller 10 §.

Avräkning av tidigare verkställighet

10 §

Vid beslut om förändring av en tidigare utdömd påföljd enligt 2 § 2, 7 § eller 9 §, ska rätten i skälighet utsträckning ta hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen.

Ändrade förhållanden m.m.

10 §¹¹

Har med tillämpning av 1 § 1 genom lagakraftvunnen dom *förordnats*, att fängelse, *villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård* som dömts ut i tidigare mål *skall* avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, *skall* frågan om påföljd för *sagda brott* efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma *skall* gälla, när påföljd bestämts med tillämpning av 3 § *andra stycket* eller 7 § *andra stycket* och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid *eller på sluten ungdomsvård skall* verkställas, att den dömde begått brottet *innan* en påföljd som han dömts till för något annat brott *börjat verkställas*, och framgår det inte av *domarna* att den *andra* påföljden har beaktats, *skall*, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 3 § *andra stycket* eller 7 § *andra stycket* bestämma

11 §

Har med tillämpning av 2 § 1 genom lagakraftvunnen dom *beslutats*, att fängelse som dömts ut i tidigare mål *ska* avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, *ska* frågan om påföljd för *den tillkommande brottsligheten* efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma *ska* gälla, när påföljd bestämts med tillämpning av 29 kap. 1 a § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid *som inte är villkorligt ska* verkställas, att den dömde begått brottet *före det att* en påföljd som han *eller hon* dömts till för något annat brott *har dömts ut*, och framgår det inte av *den senare domen* att den *först utdömda* påföljden har beaktats, *ska*, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 29 kap. 1 a § bestämma vad den

¹¹ Senaste lydelse SFS 1998:604.

vad den dömd *skall* undergå till följd av den *dom som sist skall verkställas*.

dömd *ska* undergå till följd av den sist *meddelade domen*.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 2

11 §¹²

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år eller sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan de förstnämnda påföljderna har börjat verkställas, skall fängelsestraffet eller utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

18 §¹³

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning *ej* ske för alla brotten, *skall* domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt *ådömda* påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som *föreskrives* i första stycket *skall* även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera

12 §

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning *inte* ske för alla brotten, *ska* domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt *utdömda* påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som *föreskrivs* i första stycket *ska* även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera

¹² Senaste lydelse SFS 2006:891.

¹³ Senaste lydelse SFS 2003:1157.

brott, *skall* verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

brott, *ska* verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

38 kap.

3 §¹⁴

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § *tredje stycket*, 5 § *tredje stycket* eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 10 § tas upp av rätten i den ort där den övervakningsnämnd som har att pröva frågor enligt 27 kap. 9 § är belägen.

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 11 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där det villkorliga fängelsestraffet dömts ut.

Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 10 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård, ungdomstjänst, *kontaktskyldighet för unga eller ungdomsövervakning* dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt *eller där mål om åtgärd mot den dömde enligt 32 kap. 10 § redan tagits upp*, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter

¹⁴ Senaste lydelse SFS 2006:891.

4 §¹⁵

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 10 § göres hos första domstol i något av målen.

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 18 § göres hos den rätt som först dömt i målet.

Anmälan *enligt* 32 kap. 16 § eller 34 kap. 11 § görs hos första domstol i något av målen.

Anmälan *enligt* 34 kap. 12 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

6 §¹⁶

Nämndemän *skall* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma *skall* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Nämndemän *ska* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 10 § eller 11 §, 32 kap. 10 § eller 34 kap. 11 § andra stycket eller 12 §. Detsamma *ska* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 2 § 2 och förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 § eller 34 kap. 7 § första eller andra stycket.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 13 § är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §¹⁷

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket *skall* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär *denne* att bli hörd muntligen, *skall* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § *skall* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 10 § eller 11 §, 32 kap. 10 § eller 34 kap. 11 § andra stycket *ska* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär *den dömde* att bli hörd muntligen, *ska* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 12 § *ska* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

¹⁵ Senaste lydelse SFS 1981:211.

¹⁶ Senaste lydelse SFS 2006:891.

¹⁷ Senaste lydelse SFS 2006:891.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 §
första och andra styckena får
beslutas utan att den dömde ges
tillfälle att yttra sig.

En åtgärd enligt 27 kap. 13 § får
beslutas utan att den dömde ges
tillfälle att yttra sig.

9 §¹⁸

Rättens beslut om åtgärd enligt
27 kap. 2 a § tredje stycket eller
5 § tredje stycket, 28 kap. 11 §
första och andra styckena eller
34 kap. 10 § andra stycket eller
18 § gäller omedelbart, om inte
något annat förordnas. Detsamma
gäller avgöranden enligt 27 kap.
6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5
eller 6 § angående föreskrifter,
övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt
27 kap. 10, 11 eller 13 § eller
34 kap. 11 § andra stycket eller
12 § gäller omedelbart, om inte
något annat förordnas. Detsamma
gäller avgöranden enligt 27 kap.
10 eller 11 § om *provotid eller
byte av sanktion* eller 34 kap. 5 §
angående föreskrifter, övervakning
eller provotid.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
 2. Bestämmelserna i 26 kap. 6 och 8 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas för påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
 3. Den upphävda bestämmelsen i 27 kap. 2 a § och bestämmelserna i 3–7 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
 4. Bestämmelserna i 27 kap., 30 kap. 1 och 3 §§ samt 31 i sina nya lydelse ska tillämpas också på gärningar som begåtts före ikraftträdandet.
 5. De upphävda bestämmelserna i 28 kap. 2 a, 4–6 och 7–11 §§ ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
 6. Bestämmelserna i 32 kap. i sina nya lydelse ska tillämpas också på gärningar som begåtts före ikraftträdandet.
 7. Bestämmelserna i 33 kap. 6 § samt 34 kap. 1–3, 5, 6, 10 och 11 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
 8. Den upphävda bestämmelsen i 37 kap. 8 § och bestämmelserna i 37 kap. 10–11 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.
 9. Bestämmelserna i 38 kap. 2 a, 3–6, 8, 9, 12 och 20 §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

¹⁸ Senaste lydelse SFS 2006:891.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid

dels att 1, 5, 9, 13, 19 och 19 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 19 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §¹⁹

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *skall* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har *undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid*, *skall* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § *tredje* stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått *den villkorliga domen eller domen*

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har *beslutat att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas i kriminalvårdsanstalt*, *ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § *andra* stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått *det villkorliga fängelsestraffet*,

¹⁹ Senaste lydelse SFS 2000:176.

på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *förordnats* att *den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall* avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *beslutats* att *det villkorliga fängelsestraffet ska* avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 27 kap. 7 § fjärde stycket eller 13 § fjärde stycket brottsbalken.

19 c §

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, ungdomsvård, ungdomstjänst, kontaktskyldighet för unga, ungdomsövervakning eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse som inte är villkorligt på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
 2. Bestämmelserna i 5, 9, 19 och 19 a §§ i sina äldre lydelse ska tillämpas beträffande påföljder som dömts ut före ikraftträdandet.

Förslag till
lag om upphävande av lagen (1994:451) om
intensivövervakning med elektronisk kontroll

Prop. 2015/16:151
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska upphöra att gälla den 1 juli 2015.

Den upphävda lagen ska tillämpas vid verkställighet av fängelsestraff som dömts ut före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

dels att 10 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 b §, av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §²⁰

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 32 kap. 13 § 1 brottsbalken, har beslutat att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 b §

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.
 2. Bestämmelsen i 10 a § ska tillämpas i sin äldre lydelse beträffande domar som meddelats före ikraftträdandet.

²⁰ Enligt den lydelse som träder i kraft den dag regeringen bestämmer (SFS 2011:1172).

Efter remiss har yttrande över betänkandet lämnats av Riksdagens ombudsmän (JO), Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Falu tingsrätt, Örebro tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Vänersborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Luleå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Övervakningsnämnden i Linköping, Övervakningsnämnden i Sundsvall, Övervakningsnämnden i Visby, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Rättsmedicinalverket, Datainspektionen, Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Statskontoret, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, Svenska ILO-kommittén, Lunds universitet (Juridiska fakultetsstyrelsen), Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen), Norrbottens läns landsting, Botkyrka kommun, Stockholms kommun, Tyresö kommun, Kalmar kommun, Olofströms kommun, Malmö kommun, Falkenbergs kommun, Göteborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Sollefteå Kommun, FoU-Södertörn, SACO (genom Jusek och Akademikerförbundet SSR), Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges Socialchefer och Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare.

Svar har inte inkommit från Södermanlands läns landsting, Kronobergs läns landsting, Uppsala kommun, Strängnäs kommun, Valdemarsviks kommun, Nässjö kommun, Sjöbo kommun, Härryda kommun, Tanums kommun, Tidaholms kommun, Forshaga kommun, Skinnskattebergs kommun, Leksands kommun, Strömsunds kommun, Bodens kommun, Svenskt Näringsliv, Nämndemännens riksförbund, Sveriges domareförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, StödCentrum för Unga Brottsoffer, Riksförbundet BRIS – Barnens Rätt I Samhället, Rädda Barnen, Fryshuset, Riksförbundet Kriminellas Revansch I Samhället, X-CONS eller Svenska fängvårdssällskapet.

Riksrevisionen, Ungdomsstyrelsen, Västernorrlands läns landsting, Örebro kommun, Vännäs kommun, TCO, LO och Arbetsgivarverket har avstått från att yttra sig över förslagen.

Yttranden har också inkommit från Nationella samordnaren mot våld i nära relationer (Ju2012:05), Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm och ECPAT.

Sammanfattning av departementspromemorian Processrättsliga konsekvenser av Påföljdsutredningens förslag (Ds 2012:54)

Inledning

Regeringskansliet gav i april 2012 hovrättspresidenten Fredrik Wersäll i uppdrag att utreda vilka processrättsliga konsekvenser Påföljdsutredningens (Ju 2009:11) förslag leder till. I denna promemoria redovisas de överväganden som gjorts inom ramen för uppdraget och lämnas förslag till författningsändringar.

Påföljdsutredningens förslag

Påföljdsutredningen hade i uppdrag att göra en översyn av påföljdssystemet för såväl vuxna som unga lagöverträdare. Utredningens överväganden och förslag har presenterats i betänkandet Nya påföljder (SOU 2012:34), som överlämnades till regeringen den 31 maj 2012.

Påföljderna för vuxna lagöverträdare

Påföljdsutredningen har föreslagit att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn utmönstras ur påföljdssystemet och att det i stället införs en möjlighet att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt.

Villkorligt fängelse innebär att domstolen mäter ut ett fängelsestraff av viss längd, men att den dömden inte behöver verkställa fängelsestraffet i anstalt om han eller hon fullgör ett eller flera villkor. Enligt Påföljdsutredningens förslag ska villkoren bestå av att den dömden under en prøvotid dels avhåller sig från fortsatt brottslighet, dels fullgör en tilläggsanktion. Tilläggsanktionen kan bestå av dagsböter, samhällstjänst, övervaknings- och kontrollanktion, hemarest, vård- eller påverkansanktion eller kontraktsvård. Sanktionen ska vara mer ingripande ju längre det villkorliga fängelsestraffet är.

Enligt utredningens förslag ska det råda en presumtion för villkorligt fängelse när fängelsestraffets längd är kortare än ett år. Presumtionen kan brytas, om det är fråga om återfall i brott eller om det saknas möjlighet att förena ett villkorligt fängelsestraff med en tillräckligt ingripande tilläggsanktion. Det förhållandet att brottet är av viss art eller karaktär ska däremot inte utgöra hinder mot villkorligt fängelse.

Om den dömden återfaller i brott, ska domstolen i första hand döma ut ett nytt villkorligt fängelsestraff och förena detta med en mer ingripande tilläggsanktion än vad som annars hade kommit ifråga. Om det inte finns någon mer ingripande tilläggsanktion att ta till, ska det dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff för den nya brottsligheten. Om inte heller detta är tillräckligt för att möta återfallet, ska det vara möjligt att besluta att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt.

Påföljdsutredningen har bl.a. föreslagit tre nya påföljder för unga lagöverträdare – varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsovervakning. Påföljderna ska – liksom övriga ungdomspåföljder – endast användas för lagöverträdare som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet.

Våra utgångspunkter

Vi har vid våra överväganden utgått från att Påföljdsutredningens förslag kommer att genomföras fullt ut. Våra förslag innebär att straffprocessrätten anpassas till det påföljdssystem som utredningen föreslår. I den mån det har behövts materiella förändringar har vi haft som utgångspunkt att de förslag som lämnas ska grundas på vad som ur ett kriminalpolitiskt och processekonomiskt perspektiv är den rimligaste och mest hållbara lösningen.

Vi har, så långt möjligt, utformat våra förslag så att de inte hindrar en utveckling i den riktning som anges i direktiven för Straffprocessutredningen (Ju 2010:10), EMR-utredningen (Ju 2011:10) och Utredningen om internationell straffverkställighet: genomförande av EU-rambeslut och översyn av internationella verkställighetslagen (Ju 2011:03).

Våra överväganden och förslag

Gripande, anhållande och häktning

I 24 kap. 1, 6 och 7 §§ RB finns bestämmelser som reglerar förutsättningarna för att gripa, anhålla och häkta den som är misstänkt för brott. Vi föreslår ingen ändring av dessa bestämmelser. Enligt vår bedömning utesluter inte nuvarande reglering att frihetsberövande beslutas, även om det kan antas att det kommer att dömas ut ett villkorligt fängelsestraff för brottsligheten.

Vi anser inte heller att bestämmelserna i 24 kap. 21 § RB, som reglerar förutsättningarna för att besluta att den som döms för brott ska vara häktad efter domen, bör ändras. Undantagsvis kan det uppstå situationer där skälen för häktning är så starka att de motiverar ett beslut om att den dömda ska vara häktad till dess att domen vinner laga kraft, trots att påföljden bestäms till ett villkorligt fängelsestraff. Enligt vår bedömning hindrar inte nuvarande reglering en sådan tillämpning.

Åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning

Åtalsunderlåtelse när det kan antas att det skulle dömas ut ett villkorligt fängelsestraff

Enligt 20 kap. 7 § första stycket 2 RB får åklagare besluta om åtalsunderlåtelse, om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom

och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse. Vi föreslår att bestämmelsen ändras, så att åtalsunderlåtelse får meddelas om det kan antas att det skulle dömas ut ett villkorligt fängelsestraff och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse. Vid återfall i brott ska åtalsunderlåtelse dock kunna meddelas endast om det finns synnerliga skäl.

Ändringarna innebär, mot bakgrund av regleringen i 23 kap. 4 a § RB, att även förundersökningsbegränsning får beslutas när det kan antas att det skulle dömas ut ett villkorligt fängelsestraff och det finns särskilda skäl – eller vid återfall i brott synnerliga skäl – för åtalsunderlåtelse.

Åtalsunderlåtelse i konkurrensfall

Enligt 20 kap. 7 § första stycket 3 RB får åtalsunderlåtelse meddelas om den misstänkte har begått annat brott och det utöver påföljden för det brottet inte krävs någon ytterligare påföljd, s.k. konkurrensfall. Vi föreslår inte någon ändring av bestämmelsen.

Påföljdsutredningen har föreslagit att det vid återfall i brott inte ska vara möjligt att besluta att en tidigare utdömd påföljd ska omfatta även den nya brottsligheten. Den förändringen innebär att utrymmet för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning i konkurrensfall begränsas något. Regleringen i 20 kap. 7 § första stycket 3 RB ger dock ett visst utrymme för åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning även i situationer där det kan antas att domstolen inte skulle besluta om en sådan s.k. konsumtionsdom. Därmed kan åklagaren undantagsvis besluta om åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning även vid återfall i brott av mindre allvarligt slag.

Betydelsen av att brottslighetens art utmönstras som skäl för ett strängare påföljdsval

En förutsättning för att åklagare ska få meddela åtalsunderlåtelse är att beslutet inte innebär att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse åsidosätts. I dag anses det förhållandet att brottet är av sådan art att det finns skäl för ett strängare påföljdsval än vad straffvärdet motiverar vara ett sådant väsentligt allmänt intresse som utgör hinder mot åtalsunderlåtelse.

Enligt Påföljdsutredningens förslag ska brottslighetens art inte längre utgöra skäl för ett strängare påföljdsval. Vid ett genomförande av utredningens förslag kan därför inte det förhållandet att brottet är av viss typ eller karaktär utgöra hinder mot åtalsunderlåtelse.

Åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare

I 17 § LUL finns bestämmelser om åtalsunderlåtelse för unga lagöverträdare. Dessa bestämmelser bör inte ändras utöver vad Påföljdsutredningen har föreslagit.

Strafföreläggande

Enligt 48 kap. 4 § andra stycket RB får villkorlig dom eller villkorlig dom i förening med böter föreläggas genom strafföreläggande, om det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Strafföreläggande

avseende villkorlig dom får dock inte utfärdas om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Dessa bestämmelser måste ändras och anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslagit. Vi föreslår att strafföreläggande ska kunna utfärdas avseende villkorligt fängelse i högst sex månader, om det villkorliga fängelsestraffet förenas med böter eller samhällstjänst och det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd.

Förordnande av offentlig försvarare

Enligt 21 kap. 3 a § andra stycket 2 RB ska offentlig försvarare förordnas för den som är misstänkt för brott, om försvarare behövs med hänsyn till att det är tveksamt vilken påföljd som ska väljas och det finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening.

Denna bestämmelse måste ändras och anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslagit. Vi föreslår att försvarare ska förordnas om det är tveksamt vilken påföljd som ska väljas och det finns anledning att döma till annan påföljd än böter. Förslaget innebär att offentlig försvarare ska förordnas om påföljdsfrågan är tveksam och det finns anledning att döma till fängelse, oavsett om det kan antas att fängelsestraffet kommer att dömas ut villkorligt eller ovillkorligt. Tveksamheten i påföljdsvalet kan avse frågan om det ska dömas ut ett bötesstraff eller ett fängelsestraff, om ett fängelsestraff ska dömas ut villkorligt eller vilken tilläggssanktion ett villkorligt fängelsestraff ska förenas med.

Rättegångsbalkens bestämmelser om rättegången i brottmål

Avgörande av efter huvudförhandling i den tilltalades utvaro

Enligt 46 kap. 15 a § första stycket 1 RB får ett brottmål avgöras trots att den tilltalade har inställt sig till huvudförhandling endast genom ombud eller har uteblivit från förhandlingen, om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst tre månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening.

Denna bestämmelse måste ändras och anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslår. Vi föreslår att det ska vara möjligt att avgöra ett brottmål efter en huvudförhandling i den tilltalades utvaro, om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller fängelse, där fängelsestraffet uppgår till högst tre månader eller döms ut villkorligt. En förutsättning för avgörande av målet ska alltså vara att saken kan utredas tillfredsställande.

Avgörande utan huvudförhandling

Enligt 45 kap. 10 a § första stycket 3 RB får tingsrätt meddela dom i brottmål utan att hålla huvudförhandling, om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter och huvudförhandling varken begärs av någon av parterna eller behövs med hänsyn till utredningen i målet. Vi föreslår att denna bestämmelse utvidgas något. Enligt vårt förslag får tingsrätten avgöra brottmål utan huvudförhandling i samma utsträckning

som åklagare får meddela strafföreläggande, dvs. om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller villkorligt fängelse i högst sex månader i förening med böter eller samhällstjänst. Som förutsättningar för att målet ska få avgöras utan huvudförhandling ska alltså gälla att ingen av parterna begär huvudförhandling och att huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet.

Enligt 51 kap. 13 § andra stycket 3 RB får hovrätt avgöra ett brottmål utan huvudförhandling, om saken kan utredas tillfredsställande och det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller döma honom eller henne till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening. Huvudförhandling ska dock hållas om en part begär det, om det inte är uppenbart obehövligt. Vi föreslår att regleringen ändras och anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslår. Enligt vårt förslag får hovrätten avgöra brottmål utan huvudförhandling i samma utsträckning som tingsrätt ges möjlighet att avgöra ett brott efter en huvudförhandling i den tilltalades utvärdering, dvs. om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller fängelse, där fängelsestraffet uppgår till högst tre månader eller döms ut villkorligt. En förutsättning för avgörande utan huvudförhandling i hovrätten ska alltså vara att saken kan utredas tillfredsställande. Vidare ska huvudförhandling hållas om en part begär det, om det inte är uppenbart obehövligt.

Liksom enligt nuvarande reglering ska det inte finnas möjlighet att avgöra ett mål utan huvudförhandling om den tilltalade inte har fyllt 18 år. Det gäller både vid tingsrätt och i hovrätt.

Dom i förenklad form

Enligt 30 kap. 6 § RB får en brottmålsdom utfärdas i förenklad form, om den tilltalade har erkänt gärningen och påföljden bestäms till annat än fängelse eller slutet ungdomsvård eller till fängelse i högst sex månader. Denna bestämmelse måste ändras och anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslår. Vi föreslår att domen ska få utfärdas i förenklad form om den tilltalade har erkänt gärningen och påföljden bestäms till annat än fängelse eller slutet ungdomsvård eller om påföljden bestäms till fängelse och fängelsestraffet uppgår till högst sex månader eller döms ut villkorligt.

Omröstning

I 29 kap. 2 och 3 §§ RB finns bestämmelser om hur omröstning i brottmål ska gå till.

Regleringen i 29 kap. 2 § RB innebär bl.a. att det ska röstas i ett sammanhang angående de flesta frågor som rör påföljd för brottet. Vi föreslår att regleringen ändras, så att det framgår att det vid bestämmandet av påföljd först ska röstas om valet av påföljd, innefattande frågan om ett fängelsestraff ska dömas ut villkorligt, och därefter om vilken sanktion ett eventuellt villkorligt fängelsestraff ska förenas med. Vidare föreslår vi att ungdomspåföljderna, som enligt nuvarande reglering i stor utsträckning undantas från omröstningsreglerna, ska omfattas av samma omröstningsregler som de påföljder som i första hand ska tillämpas för vuxna lagöverträdare.

I 29 kap. 3 § RB regleras själva omröstningsförfarandet och rösträkningen. Vi föreslår att bestämmelserna ändras endast på så sätt att det nuvarande undantaget för bl.a. ungdomspåföljder upphävs.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 4

Förbudet mot reformatio in pejus

I 51 kap. 25 § första stycket RB regleras förbudet mot s.k. reformatio in pejus. Bestämmelserna innebär att högre rätt inte får döma ut en påföljd som är svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den påföljd som lägre rätt har dömt ut, om det endast är den tilltalade som har överklagat domen eller om åklagaren har överklagat till den tilltalades förmån. Undantag görs dock såvitt avser påföljder som innebär överlämnande till särskild vård. Högre rätt får överlämna den tilltalade till särskild vård även om lägre rätt inte har gjort det och om lägre rätt har överlämnat den tilltalade till särskild vård, får högre rätt döma till annan påföljd.

Vi föreslår förändringar som innebär att förbudet mot reformatio in pejus anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen har föreslagit. Då det enligt utredningens förslag inte ska finnas möjlighet att som påföljd för brott överlämna den tilltalade till särskild vård, föreslår vi att undantaget för sådana överlämnanden upphävs. Därmed kommer förbudet mot reformatio in pejus, till skillnad från i dag, att omfatta även ung-domspåföljderna.

Bestämmelser om rättegången i LUL

Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) innehåller bestämmelser om handläggning hos polis, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt 21 år. I 25-30 a §§ LUL finns bestämmelser om rättegången i mål mot unga lagöverträdare. Till skillnad från övriga bestämmelser i lagen, som så gott som uteslutande avser mål och ärenden där den misstänkte inte har fyllt 18 år, avser flertalet av bestämmelserna om rättegången mål där den tilltalade inte har fyllt 21 år.

Påföljdsutredningen har föreslagit att lagöverträdare mellan 18 och 20 år inte längre ska särbehandlas vid påföljdsvalet. Enligt vår bedömning framstår det som rimligt att de behandlas som vuxna även under rättegången. Vi föreslår därför att samtliga bestämmelser i LUL om rättegången ska avse mål mot den som inte har fyllt 18 år.

Lagstiftning om internationell straffverkställighet

Vi föreslår vissa förändringar i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet samt lagen (1957:668) om utlämning för brott. Ändringarna innebär att regleringen i lagstiftningen om internationell straffverkställighet anpassas till det påföljdssystem som Påföljdsutredningen föreslår.

Konsekvenser av våra förslag

Ett genomförande av de förslag som lämnas i denna promemoria kommer i olika avseenden att påverka personer som misstänks, åtalas och döms för brott, polismyndigheterna, Åklagarmyndigheten, personer som anlitas som försvarsadvokater, de allmänna domstolarna och Kriminalvården.

Enligt vår bedömning kommer ett genomförande av förslagen inte att medföra några kostnadsökningar för det allmänna utöver vissa initiala omställningskostnader. Förslagen förväntas inte heller medföra några ekonomiska konsekvenser för företag eller andra enskilda.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 7 §, 21 kap. 3 a §, 29 kap. 2 och 3 §§, 30 kap. 6 §, 45 kap. 10 a §, 46 kap. 15 a §, 48 kap. 2, 4 och 10 §§, 51 kap. 13 och 25 §§ samt 59 kap. 7 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 kap.

15 a §¹

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst tre månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,	1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse, där fängelsestraffet uppgår till högst tre månader eller döms ut villkorligt,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Med de påföljder som anges i första stycket 1 skall likställas förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det gäller dock inte, om i samband med förordnandet villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff skall förklaras förverkad i fråga om en strafftid som överstiger tre månader.

Med de påföljder som anges i första stycket 1 ska likställas beslut enligt 34 kap. 2 § 1 brottsbalken. Det gäller dock inte, om i samband med beslutet villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff ska förklaras förverkad i fråga om en strafftid som överstiger tre månader.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

¹ Senaste lydelse 2001:235.

48 kap.

4 §²

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år.
Bestämmelsen i 34 kap. 1 § första stycket 2 brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom straffföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år.

Villkorligt fängelse i högst sex månader i förening med böter eller samhällstjänst får föreläggas genom straffföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd.

Bestämmelsen i 34 kap. 1 § brottsbalken är tillämplig när bötesstraff eller villkorligt fängelse föreläggs genom straffföreläggande.

Företagsbot får föreläggas genom straffföreläggande i fall då boten inte överstiger 500 000 kr.

51 kap.

13 §³

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

² Senaste lydelse 2006:284.

³ Senaste lydelse 1999:84.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,	
2. om endast den tilltalade överklagat och hans ändringsyrkande godtas av motparten,	2. om endast den tilltalade överklagat och hans <i>eller hennes</i> ändringsyrkande godtas av motparten,
3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller <i>ådöma</i> honom påföljd eller döma <i>honom</i> till annan påföljd än böter eller <i>villkorlig dom</i> eller <i>sådana påföljder i förening</i> ,	3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller <i>döma</i> honom <i>eller henne till</i> påföljd eller döma till annan påföljd än böter eller <i>fängelse, där fängelsestraffet uppgår till högst tre månader</i> eller <i>döms ut villkorligt</i> ,

4. om parterna har begärt att målet <i>skall</i> avgöras utan huvudförhandling eller	4. om parterna har begärt att målet <i>ska</i> avgöras utan huvudförhandling eller

5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Har i fall som avses i andra stycket 1-3 en part begärt huvudförhandling, <i>skall</i> sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövligt.	Har i fall som avses i andra stycket 1-3 en part begärt huvudförhandling, <i>ska</i> sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövligt.
---	---

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 1 § <i>första stycket</i> 1 brottsbalken. <i>Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.</i>	Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, förordnande enligt 34 kap. 2 § 1 brottsbalken.
--	---

Avser överklagandet även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 5

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

Förteckning över remissinstanserna (Ds 2012:54)

Prop. 2015/16:151
Bilaga 6

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Riksdagens ombudsmän, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Falu tingsrätt, Örebro tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Vänersborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Luleå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Övervakningsnämnden i Linköping, Övervakningsnämnden i Sundsvall, Övervakningsnämnden i Visby, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Rättsmedicinalverket, Datainspektionen, Kustbevakningen, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Statskontoret, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsmiljöverket, ILO-kommittén, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Tyresö kommun, Sveriges Kommuner och Landsting, Nämndemännens riksförbund, Sveriges advokatsamfund, Brottsofferjourenas Riksförbund och Rädda Barnen.

Svar har inte inkommit från Södermanlands läns landsting, Kronobergs läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Uppsala kommun, Strängnäs kommun, Valdemarsviks kommun, Nässjö kommun, Kalmar kommun, Sjöbo kommun, Göteborgs kommun, Härryda kommun, Tidaholms kommun, Forshaga kommun, Örebro kommun, Skinnskattebergs kommun, Leksands kommun, Hudiksvalls kommun, Sollefteå kommun, Strömsunds kommun, Vännäs kommun, Bodens kommun, FoU-Södertörn, Svenskt Näringsliv, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges Socialchefer, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, StödCentrum för Unga Brottsoffer, Fryshuset (Stiftelsen KFUM Söder), Riksförbundet Kriminellas Revansch I Samhället, X-CONS eller Svenska Fångvårdssällskapet.

Riksrevisionen, Ungdomsstyrelsen, Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen), Botkyrka kommun, Stockholms kommun, Olofströms kommun, Malmö kommun, Falkenbergs kommun, Tanums kommun, TCO, SACO, LO, Arbetsgivarverket och Riksförbundet BRIS – Barnens Rätt I Samhället har avstått från att yttra sig över förslagen.

Lagförslagen i utkastet till lagrådsremiss

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Häri genom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 34 kap. 8, 10, 11 och 18 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 27 kap. 6 §, 28 kap. 7, 9 och 10 §§, 29 kap. 4 §, 32 kap. 4 §, 33 kap. 6 §, 34 kap. 1–7 §§ och 38 kap. 3, 4, 6, 8 och 9 §§ samt rubriken till 34 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 29 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

6 §¹

Om den dömden inte iakttagit vad som åligger honom enligt den villkorliga domen, får domstolen, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång anhängiggör talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömden,

2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,

3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Undanröjs den villkorliga domen, *skall* vid påföljdens bestämmande skäligen hänsyn tas till böter som dömts ut enligt 2 § och 34 kap. 5 § *samt* till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *skall*, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

Om den dömden inte iakttagit vad som åligger honom *eller henne* enligt den villkorliga domen, får domstolen, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång anhängiggör talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömden,

2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,

3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Undanröjs den villkorliga domen, *ska* vid påföljdens bestämmande skäligen hänsyn tas till böter som dömts ut enligt 2 § och till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *ska*, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

¹ Senaste lydelse 1998:604.

28 kap.
7 §²

Iakttar den dömde inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömde, eller

2. besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 men bedöms denna inte längre vara påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen *skall* upphöra. *Samma gäller om rätten med stöd av 34 kap. 6 § beslutat om övervakning och denna pågått i ett år.*

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prövotidens utgång.

9 §³

Undanröjs skyddstillsynen, *skall* rätten bestämma annan påföljd för brottet. Därvid *skall* skälig hänsyn tas till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 § eller 34 kap. 6 §. I fall som här avses får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *skall* rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. En sådan åtgärd får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Iakttar den dömde inte vad som åligger honom *eller henne* till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömde, eller

2. besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 men bedöms denna inte längre vara påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen *ska* upphöra.

Undanröjs skyddstillsynen, *ska* rätten bestämma annan påföljd för brottet. Därvid *ska* skälig hänsyn tas till vad den dömde har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I fall som här avses får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *ska* rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

² Senaste lydelse 1988:942.

³ Senaste lydelse 1998:604.

Om undanröjande av skyddstillsyn och om vissa andra åtgärder, när den dömda *finnes* *hava* begått annat brott, *stadgas* i 34 kap.

10 §

Om undanröjande av skyddstillsyn och om vissa andra åtgärder, när den dömda *har* begått annat brott, *finns* *särskilda bestämmelser* i 34 kap. *Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, ska den utdömda fängelsepåföljden vid en tillämpning av 34 kap. anses som en del av skyddstillsynen.*

29 kap.

1 a §

Vad som sägs i 1 § ska gälla även när domstolen dömer till ny påföljd för ett brott som är begånget före en tidigare dom (nyupptäckt brott). I ett sådant fall ska det när straffet bestäms beaktas att straffen tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

4 §⁴

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *förhållandet* beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom *förverkande* av villkorligt medgiven frihet. Vid *denna bedömning* ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan brotten samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *den tidigare brottsligheten* beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom *att* villkorligt medgiven frihet *förklaras förverkad*. Vid *bedömningen av den tidigare brottslighetens betydelse* ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan *det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten* samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i

⁴ Senaste lydelse 2010:370.

32 kap.**4 §⁵**

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon *skall* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *skall* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

33 kap.**6 §⁶**

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till slutan

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till slutan

⁵ Senaste lydelse 2006:891.

⁶ Senaste lydelse 2006:891.

ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 *förordnar* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Vissa bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd

Har den som *för* brott dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn *eller* sluten ungdomsvård begått annat brott före domen eller begår *han* nytt

ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 *beslutar* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

1 §⁷

Har den som dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, *ungdomsvård eller ungdomstjänst* begått annat brott före domen (*nyupptäckt*

⁷ Senaste lydelse 1998:604.

brott efter domen men innan påföljden till fullo verkställts eller annars upphört, får rätten, med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna

1. förordna att den tidigare utdömda påföljden skall avse också det andra brottet,

2. döma särskilt till påföljd för detta brott, eller

3. om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den utdömda påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, skall vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel den utdömda fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen.

brott) eller begår den dömde nytt brott efter domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (nytt brott), ska rätten bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

2 §

Undergår den dömde fängelse på livstid, må allenast meddelas förordnande enligt 1 § 1.

I den omfattning det följer av 3 eller 4 § får rätten i stället för att bestämma ny påföljd för den tillkommande brottsligheten

1. besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den brottsligheten, eller

2. undanröja den utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

3 §

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhopa icke överstiga

Beslut enligt 2 § 1 får meddelas endast om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst får beslut enligt 2 § 1 även meddelas om det finns särskilda skäl för det.

vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

4 §⁸

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prøvotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prøvotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prøvotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prøvotidens utgång.

Beslut enligt 2 § 2 får meddelas endast om det finns särskilda skäl för det samt den tidigare domen har vunnit laga kraft och dom meddelas innan påföljden helt har verkställts.

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms ska rätten ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen. Rätten får då döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet.

Har en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket eller 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen ska, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

5 §⁹

Är den tidigare påföljden Tillämpas 1 § eller 2 § 1 i fråga

⁸ Senaste lydelse 1998:604.

⁹ Senaste lydelse 1998:604.

villkorlig dom, får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast för brott som begåtts före provotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, får rätten, om den nya brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja den villkorliga domen enligt 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 7 § andra stycket, besluta att den villkorliga domen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 27 kap. 2 a § andra stycket.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd enligt 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller förlänga provotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömde häktats eller fått del av åtal före provotidens utgång.

Undanröjs en villkorlig dom med stöd av 1 § 3 skall rätten, när den bestämmer ny påföljd, ta skälig hänsyn till böter som har dömts ut enligt andra stycket eller 27 kap. 2 § samt till vad den dömde undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket lämnats skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

En villkorlig dom får undanröjas enligt 1 § 3 endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömde häktats eller fått del av åtal inom ett år från provotidens

om någon som villkorligt frigivits från fängelse, ska, om brottet har begåtts under provotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan den tidigare domen och den nya brottsligheten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga provotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före provotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från provotidens utgång.

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn, får rätten vid tillämpning av 1 § 1, om den nya brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet kräver det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter är föreskrivet för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja skyddstillsynen med stöd av 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 9 § andra stycket 4, besluta att skyddstillsynen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 28 kap. 2 a § andra stycket.

Är fängelse föreskrivet för den nya brottet och kan, med hänsyn till omständigheter som i 30 kap. 11 § sägs, 1 § 1 inte tillämpas utan att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter enligt första stycket döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år. Har den dömden åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har

Har med tillämpning av 2 § 1 genom lagakraftvunnen dom beslutats, att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma ska gälla, när påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bestämts med tillämpning av 29 kap. 1 a § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård ska verkställas, att den dömden begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott har dömts ut, och framgår det inte av den senare domen att den först utdömda påföljden har beaktats, ska, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 29 kap. 1 a § bestämma vad den dömden ska undergå till följd av den sist meddelade domen.

¹⁰ Senaste lydelse 1998:604.

avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse dömas ut på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt tredje stycket får inte dömas ut och beslut om föreskrift enligt andra stycket, beslut enligt fjärde stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn får inte meddelas, i annat fall än när fråga därom uppkommer i mål vari den dömde häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

7 §¹¹

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller det annars finns särskilda skäl för det.

Döms med tillämpning av 1 § 2 till påföljd för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall vid påföljdens bestämmande iakttas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för båda brotten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning inte ske för alla brotten, ska domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt utdömda påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan ske.

Vad som föreskrivs i första stycket ska även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera brott, ska verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt

¹¹ Senaste lydelse 1998:604.

undergått till följd av domen på slutna ungdomsvård. Beslut om undanröjande av slutna ungdomsvård får ske endast om dom meddelas innan den fastställda verkställighetstiden har löpt ut.

samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

8 §¹²

Har den som dömts till ungdomstjänst begått annat brott innan påföljden börjat verkställas, skall rätten, om påföljden även för detta brott bestäms till ungdomstjänst, vid bestämmande av antalet timmar ungdomstjänst, så långt möjligt, iakttä att detta antal tillsammans med det antal timmar som tidigare dömts ut inte överstiger det antal timmar som skulle ha bestämts som gemensam påföljd för brotten.

10 §¹³

Har med tillämpning av 1 § 1 genom lagakraftvunnen dom förordnats, att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller slutna ungdomsvård som dömts ut i tidigare mål skall avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som vinner laga kraft, skall frågan om påföljd för sagda brott efter anmälan av åklagare på nytt prövas av domstol. Detsamma skall gälla, när påföljd bestämts med tillämpning av 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller på slutna ungdomsvård skall verkställas, att den dömde begått brottet innan en

¹² Senaste lydelse 2006:891.

¹³ Senaste lydelse 1998:604.

påföljd som han dömts till för något annat brott börjat verkställas, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, skall, sedan domarna vunnit laga kraft, domstol efter anmälan av åklagare med tillämpning av 3 § andra stycket eller 7 § andra stycket bestämma vad den dömde skall undergå till följd av den dom som sist skall verkställas.

11 §¹⁴

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, skall livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år eller sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan de förstnämnda påföljderna har börjat verkställas, skall fängelsestraffet eller utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

18 §¹⁵

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den främmande statens lagstiftning ej ske för alla brotten,

¹⁴ Senaste lydelse 2006:891.

¹⁵ Senaste lydelse 2003:1157.

skall domstol, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt ådömda påföljden och döma till påföljd för den brottslighet, för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som föreskrives i första stycket skall även gälla, då fråga uppkommer om att svensk brottmålsdom, som avser två eller flera brott, skall verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, och hinder mot verkställighet föreligger enligt den främmande statens lagstiftning såvitt avser något eller några av brotten.

38 kap.

3 §¹⁶

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömda är anhängigt eller av rätten i den ort, där den dömda mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömda är anhängigt *eller där mål om åtgärd mot den dömda enligt 32 kap. 4 § redan tagits upp*, eller av rätten i den ort, där den dömda mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

¹⁶ Senaste lydelse 2006:891.

4 §¹⁷

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 10 § göres hos första domstol i något av målen.

Anmälan *enligt* 34 kap. 6 § görs hos första domstol i något av målen.

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 18 § göres hos den rätt som först dömt i målet.

Anmälan *enligt* 34 kap. 7 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

6 §¹⁸

Nämndemän *skall* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma *skall* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Nämndemän *ska* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 7 §. Detsamma *ska* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 2 § 2, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §¹⁹

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket *skall* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *skall* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § *skall* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket *ska* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *ska* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 7 § *ska* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

9 §²⁰

Rättens beslut om åtgärd enligt

Rättens beslut om åtgärd enligt

¹⁷ Senaste lydelse 1981:211.

¹⁸ Senaste lydelse 2006:891.

¹⁹ Senaste lydelse 2006:891.

²⁰ Senaste lydelse 2006:891.

Prop. 2015/16:151 Bilaga 7	27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat <i>förordnas</i> . Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.	27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 7 § gäller omedelbart, om inte något annat <i>beslutas</i> . Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.
-------------------------------	--	--

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Härigenom föreskrivs att 46 kap. 15 a §, 48 kap. 4 § och 51 kap. 13 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***46 kap.**15 a §¹

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen, eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *förordnande* enligt 34 kap. 1 § *första stycket* 1 brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *beslut* enligt 34 kap. 2 § 1 brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

48 kap.4 §²

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap.

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap.

¹ Senaste lydelse 2014:320.

² Senaste lydelse 2006:284.

1 § *första stycket* 2 brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom straffföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Företagsbot får föreläggas genom straffföreläggande i fall då boten inte överstiger 500 000 kr.

1 § brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom straffföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt *arton* år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

51 kap.

13 §³

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Kan saken utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,

2. om endast den tilltalade överklagat och hans ändringsyrkande godtas av motparten,

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller *ådöma honom* påföljd eller döma *honom* till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. om parterna har begärt att målet *skall* avgöras utan huvudförhandling eller

5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Har i fall som avses i andra stycket 1–3 en part begärt huvudförhandling, *skall* sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövligt.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt

2. om endast den tilltalade *har* överklagat och hans *eller hennes* ändringsyrkande godtas av motparten,

3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller *döma ut en* påföljd eller döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,

4. om parterna har begärt att målet *ska* avgöras utan huvudförhandling eller

Har i fall som avses i andra stycket 1–3 en part begärt huvudförhandling, *ska* sådan hållas, om det inte är uppenbart obehövligt.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt

³ Senaste lydelse 1999:84.

medgiven frihet från
fängelsestraff, *förordnande* enligt
34 kap. 1 § första stycket 1
brottsbalken. Det som sägs i andra
stycket 3 om villkorlig dom gäller
inte villkorlig dom som förenas
med föreskrift om samhällstjänst.

medgiven frihet från
fängelsestraff, *beslut* enligt 34 kap.
2 § 1 brottsbalken. Det som sägs i
andra stycket 3 om villkorlig dom
gäller inte villkorlig dom som
förenas med föreskrift om
samhällstjänst.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 7

Avser överklagandet även annat än ansvar, får målet avgöras utan
huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas
utan huvudförhandling.

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling
inte hållas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 19 a § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 19 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §¹

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *skall* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, *skall* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, *ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att

¹ Senaste lydelse 2000:176.

den villkorliga domen eller den villkorliga domen eller Prop. 2015/16:151
skyddstillsynen *skall* avse även skyddstillsynen *ska* avse även Bilaga 7
ytterligare brott samt ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

19 c §

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll att 14 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *skall* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *skall* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *skall* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han *skall* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *ska* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom *eller henne* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom *eller henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *ska* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *ska* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han *ska* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

¹ Senaste lydelse 2005:42.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom förskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

dels att 10 a § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §¹

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 2 § 1 brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 b §

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

¹ Senaste lydelse 2011:1172.

Förteckning över remissinstanserna (utkast till lagrådsremiss)

Prop. 2015/16:151
Bilaga 8

Efter remiss över utkastet till lagrådsremiss har yttrande lämnats av Riksdagens ombudsmän, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Falu tingsrätt, Örebro tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Vänersborgs tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Luleå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Umeå, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Övervakningsnämnden i Linköping, Övervakningsnämnden i Sundsvall, Övervakningsnämnden i Visby, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Kustbevakningen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Tullverket, Arbetsmiljöverket, Lunds universitet (Juridiska institutionen), Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden) och Sveriges advokatsamfund.

Svar har inte inkommit från Sveriges domareförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, Riksförbundet Kriminellas Revansch I Samhället eller X-CONS.

Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen) har avstått från att yttra sig.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 34 kap. 8, 10, 11 och 18 §§ ska upphöra att gälla¹,
dels att 27 kap. 6 §, 28 kap. 7 och 9 §§, 29 kap. 4 §, 30 kap. 3 §,
32 kap. 4 §, 33 kap. 6 §, 34 kap. 1–7 §§ och 38 kap. 3, 4, 6, 8 och 9 §§
och rubriken till 34 kap. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

6 §²

Om den dömden inte iakttar vad som åligger honom enligt den villkorliga domen, får *domstolen*, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång *anhängiggör* talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömden,

2. meddela föreskrift enligt 5 § eller ändra tidigare meddelad föreskrift,

3. undanröja den villkorliga domen och bestämma annan påföljd för brottet.

Åtgärd enligt första stycket 1 eller 2 får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Undanröjs den villkorliga domen, *skall vid påföljdens bestämmande* skälig hänsyn tas till böter som dömts ut enligt 2 § och 34 kap. 5 § *samt* till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. *Härvid* får dömas till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *skall*, om fängelse döms ut, detta *beaktas* när straffets längd bestäms.

Om den dömden inte iakttar vad som åligger honom *eller henne* enligt den villkorliga domen, får *rätten*, under förutsättning att en åklagare före prövotidens utgång *väcker* talan om det, efter omständigheterna

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömden,

Om den villkorliga domen *undanröjs*, *ska rätten, när den nya påföljden bestäms, ta* skälig hänsyn till böter som dömts ut enligt 2 § och till vad den dömden undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. *I ett sådant fall* får *rätten döma* till fängelse på kortare tid än som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket lämnats i domen *ska rätten*, om den dömer till fängelse, *beakta* detta när straffets längd bestäms.

¹ Senaste lydelse av

34 kap. 8 § 2006:891

34 kap. 10 § 1998:604

34 kap. 11 § 2006:891

34 kap. 18 § 2015:97.

² Senaste lydelse 1998:604.

Iakttar den dömden inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, *utom* att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *skall* meddelas den dömden, eller

2. besluta om övervakning av den dömden under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 *men bedöms denna* inte längre *vara* påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen *skall* upphöra. *Samma gäller om rätten med stöd av 34 kap. 6 § beslutat om övervakning och denna pågått i ett år.*

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prövotidens utgång.

Om den dömden inte *iakttar* vad som åligger honom *eller henne* till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, *utöver* att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning *ska* meddelas den dömden, eller

Om övervakningsnämnden bedömer att övervakning *som* beslutats enligt första stycket 2 *inte längre är* påkallad, får *nämnden* besluta att övervakningen *ska* upphöra.

9 §⁴

Undanröjs skyddstillsynen, *skall* rätten bestämma annan påföljd för brottet. *Därvid skall* skälig hänsyn *tas* till vad den dömden har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 § *eller 34 kap. 6 §*. I fall *som här avses* får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *skall* rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. En sådan åtgärd får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Om skyddstillsynen *undanröjs*, *ska* rätten bestämma *en* annan påföljd för brottet *och då ta* skälig hänsyn till vad den dömden har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 §. I *ett sådant* fall får *rätten döma* till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen *ska* rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

³ Senaste lydelse 1988:942.

⁴ Senaste lydelse 1998:604.

29 kap.

4 §⁵

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *förhållandet* beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom *förverkande* av villkorligt medgiven frihet. Vid *denna bedömning* ska särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan *brodden* samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte *den tidigare brottsligheten* beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom *att* villkorligt medgiven frihet *förklaras förverkad*. Vid *bedömningen av den tidigare brottslighetens betydelse* ska *det* särskilt beaktas vilken omfattning den tidigare brottsligheten haft, vilken tid som förflutit mellan *det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten* samt om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade eller brottsligheten i båda fallen är särskilt allvarlig.

30 kap.

3 §⁶

När någon döms för flera brott, *skall* rätten döma till gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

När någon döms för flera brott, *ska* rätten döma till *en* gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet.

Om det finns särskilda skäl, får rätten för ett eller flera brott döma till böter och samtidigt döma till annan påföljd för brottsligheten i övrigt. Vidare får rätten döma till fängelse för ett eller flera brott samtidigt som den dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn för brottsligheten i övrigt.

När högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

32 kap.

4 §⁷

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att

Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att

⁵ Senaste lydelse 2010:370.

⁶ Senaste lydelse 1988:942.

⁷ Senaste lydelse 2006:891.

han eller hon *skall* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *skall* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

han eller hon *ska* följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräcklig åtgärd.

Om, av annat skäl än som anges i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja *en* annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma *en* ny påföljd för detta. Detsamma gäller om, av annat skäl än som anges i första stycket, en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid.

Om mer än en påföljd undanröjs får rätten bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Om rätten beslutar om undanröjande enligt första eller andra stycket *ska* den, när den nya påföljden bestäms, ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden *eller de undanröjda påföljderna* och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2.

33 kap.

6 §⁸

Om någon döms till fängelse på

Om någon döms till fängelse på

⁸ Senaste lydelse 2006:891.

viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 *förordnar* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde *med anledning* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *förordnande* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom *eller* en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och *med anledning* av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *förordna* att påföljden *skall* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Vissa bestämmelser om sammanträffande av brott och förändring av påföljd

viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 3 § *beslutar* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant *beslut* är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom, en skyddstillsyn, *en ungdomsvård eller en ungdomstjänst* och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter eller ungdomstjänst och *på grund* av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på *ett* sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten *besluta* att påföljden *ska* anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

34 kap. Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom

1 §⁹

Har den som för brott dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård begått annat brott före domen eller begår han nytt brott efter domen men innan påföljden till fullo verkställts eller annars upphört, får rätten, med iakttagande av vad för vissa fall är föreskrivet i 2–7 §§, efter omständigheterna

1. förordna att den tidigare utdömda påföljden skall avse också det andra brottet,

2. döma särskilt till påföljd för detta brott, eller

3. om den tidigare domen vunnit laga kraft, undanröja den utdömda påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, skall vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel den utdömda fängelsepåföljden anses som en del av skyddstillsynen.

Om den som har dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst har begått ett annat brott före domen (nyupptäckt brott) eller om den dömden begår ett nytt brott efter domen men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (nytt brott), ska rätten bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten.

I stället för att bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten får rätten, i de fall som avses i 3 och 4 §§, besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den brottsligheten, eller undanröja den utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Har en skyddstillsyn förenats med fängelse enligt 28 kap. 3 §, ska den utdömda fängelsepåföljden vid tillämpningen av detta kapitel anses som en del av skyddstillsynen.

2 §

Undergår den dömden fängelse på livstid, må allenast meddelas förordnande enligt 1 § 1.

När rätten dömer till en ny påföljd för ett nyupptäckt brott ska den när påföljden bestäms iakttas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

3 §

Är den tidigare ådömda påföljden fängelse på viss tid, må förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast om det är uppenbart, att

Rätten får besluta att en tidigare utdömd påföljd ska avse också tillkommande brottslighet. Ett sådant beslut får meddelas endast

⁹ Senaste lydelse 1998:604.

det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller eljest synnerliga skäl äro därtill.

Dömes med tillämpning av 1 § 2 till straff för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall i möjlig mån vid straffets bestämmande iakttagas, att straffen tillhopa icke överstiga vad som jämlikt 26 kap. 2 § kunnat ådömas för båda brotten, och må därvid dömas till lindrigare straff än för brottet är stadgat.

Undanröjande av fängelse enligt 1 § 3 må ske endast om dom meddelas innan straffet till fullo verkställts.

om det är fråga om nyupptäckt brottslighet som i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen med hänsyn till påföljden är utan nämnvärd betydelse.

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst, får rätten besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten om det finns särskilda skäl för det.

4 §¹⁰

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket

Rätten får undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten. Ett sådant beslut får meddelas endast om det finns särskilda skäl för det samt den tidigare domen har fått laga kraft och dom meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.

När påföljden för den samlade brottsligheten bestäms, ska rätten ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den tidigare domen. Rätten får då döma till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet.

Om fängelse döms ut och en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket, 28 kap. 2 a § andra stycket eller 28 kap. 6 a § första stycket har lämnats i domen, ska detta beaktas när straffets längd bestäms.

¹⁰ Senaste lydelse 1998:604.

får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

5 §¹¹

Är den tidigare påföljden villkorlig dom, får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast för brott som begåtts före prövotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, får rätten, om den nya brottslighetens straffvärde eller art påkallar det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, vare sig böter har föreskrivits för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja den villkorliga domen enligt 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 7 § andra stycket, besluta att den villkorliga domen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 27 kap. 2 a § andra stycket.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, får rätten besluta åtgärd enligt 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller förlänga prövotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömda häktats eller fått del av åtal före prövotidens utgång.

Undanröjs en villkorlig dom med stöd av 1 § 3 skall rätten, när den bestämmer ny påföljd, ta skälig hänsyn till böter som har dömts ut enligt andra stycket eller 27 kap. 2 § samt till vad den

Tillämpas 1 § första stycket eller 3 § i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, ska, om brottet har begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet får rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,

2. om lång tid har förflutit mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten, eller

3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Om rätten inte beslutar om förverkande enligt första stycket, får den besluta om åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om frågan tas upp i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

¹¹ Senaste lydelse 1998:604.

dömde undergått till följd av föreskrift om samhällstjänst. Härvid får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 27 kap. 2 a § andra stycket lämnats skall, om fängelse döms ut, detta beaktas när straffets längd bestäms.

En villkorlig dom får undanröjas enligt 1 § 3 endast om fråga därom uppkommer i mål där den dömde häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

6 §¹²

Är den tidigare påföljden skyddstillsyn, får rätten vid tillämpning av 1 § 1, om den nya brottslighetens straffvärde eller art eller den tilltalades tidigare brottslighet kräver det, även döma till dagsböter, högst tvåhundra, oavsett om böter är föreskrivet för brottet eller inte.

Om det behövs för att rätten skall kunna tillämpa 1 § 1 i stället för att undanröja skyddstillsynen med stöd av 1 § 3 och döma till fängelse, får rätten, om det finns sådana särskilda skäl som anges i 30 kap. 9 § andra stycket 4, besluta att skyddstillsynen skall förenas med en föreskrift om samhällstjänst. Meddelas en sådan föreskrift skall rätten tillämpa 28 kap. 2 a § andra stycket.

Är fängelse föreskrivet för det nya brottet och kan, med hänsyn till omständigheter som i 30 kap. 11 § sägs, 1 § 1 inte tillämpas utan att sådant förordnande förenas med frihetsberövande, får rätten i stället för att döma till böter enligt första stycket döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Om rätten med tillämpning av 3 § genom dom som fått laga kraft har beslutat, att fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst som dömts ut i tidigare mål ska avse ytterligare brott, och ändras den tidigare påföljden av högre rätt genom dom som får laga kraft, ska frågan om påföljd för den tillkommande brottsligheten efter anmälan av åklagare prövas på nytt av rätten. Detsamma ska gälla, när påföljd avseende fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård bestämts med tillämpning av 2 § och den tidigare påföljden ändras.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller sluten ungdomsvård ska verkställas, att den dömde begått brottet före det att en påföljd som han eller hon dömts till för något annat brott har dömts ut, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, ska, sedan domarna fått laga kraft, rätten efter anmälan av åklagare med

¹² Senaste lydelse 1998:604.

Tillämpas 1 § 1 eller 2 får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga provotiden till högst fem år. Har den dömden åtagit sig att följa en sådan behandlingsplan som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3, tillämpas bestämmelserna i 28 kap. 6 a §.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på skyddstillsyn och till vad han har avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. I fall som här avses får fängelse dömas ut på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har en uppgift som avses i 28 kap. 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall, om fängelse döms ut, detta beaktas, när straffets längd bestäms.

Fängelse enligt tredje stycket får inte dömas ut och beslut om föreskrift enligt andra stycket, beslut enligt fjärde stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn får inte meddelas, i annat fall än när fråga därom uppkommer i mål vari den dömden häktats eller fått del av åtal före provotidens utgång.

tillämpning av 2 § bestämma vad den dömden ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas.

7 §¹³

Är den tidigare påföljden sluten ungdomsvård får förordnande enligt 1 § 1 meddelas endast om det är uppenbart, att det nya brottet i jämförelse med det förra är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse, eller det annars finns särskilda skäl för det.

Döms med tillämpning av 1 § 2

Uppkommer fråga om överlämnande eller utlämning till Sverige för verkställighet av en dom, varigenom någon dömts till fängelse som gemensam påföljd för två eller flera brott, och kan överlämnande eller utlämning enligt den andra statens lagstiftning inte ske för alla

¹³ Senaste lydelse 1998:604.

till påföljd för brott som begåtts innan den tidigare domen börjat verkställas, skall vid påföljdens bestämmande iaktas att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för båda brotten. Rätten får därvid döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Döms den tilltalade med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall, när straffets längd bestäms, skälig hänsyn tas till vad han har undergått till följd av domen på sluten ungdomsvård. Beslut om undanröjande av sluten ungdomsvård får ske endast om dom meddelas innan den fastställda verkställighetstiden har löpt ut.

brotten, ska rätten, efter anmälan av åklagare, undanröja den gemensamt utdömda påföljden och döma till påföljd för den brottslighet för vilken överlämnande eller utlämning kan äga rum.

Vad som föreskrivs i första stycket ska även gälla då fråga uppkommer om att en svensk brottmålsdom som avser två eller flera brott ska verkställas utomlands i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen eller lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet, men det finns hinder mot verkställighet enligt den andra statens lagstiftning i fråga om något eller några av brotten.

38 kap.

3 §¹⁴

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 32 kap. 4 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där ungdomsvård eller ungdomstjänst dömts ut.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av *en domstol*, där brottmål mot den dömde är *anhängigt*, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av *den rätt*, där brottmål mot den dömde är *väckt* eller där *mål om åtgärd mot den dömde enligt 32 kap. 4 § redan tagits upp*, eller av rätten i den ort där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

¹⁴ Senaste lydelse 2006:891.

4 §¹⁵

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 10 § göres hos första domstol i något av målen.

Anmälan *jämlikt* 34 kap. 18 § göres hos den rätt som först dömt i målet.

Anmälan *enligt* 34 kap. 6 § görs hos den rätt som först dömt i något av målen.

Anmälan *enligt* 34 kap. 7 § görs hos den rätt som först dömt i målet.

6 §¹⁶

Nämndemän *skall* delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma *skall* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Nämndemän *ska* delta när en tingsrätt avgör en fråga som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 7 §. Detsamma *ska* gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 4 §, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 5 §.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket eller 28 kap. 11 § första och andra styckena, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §¹⁷

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 10 § andra stycket *skall* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *skall* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § *skall* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 32 kap. 4 § eller 34 kap. 6 § andra stycket *ska* tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär denne att bli hörd muntligen, *ska* han eller hon ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 7 § *ska* den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

¹⁵ Senaste lydelse 1981:211.

¹⁶ Senaste lydelse 2006:891.

¹⁷ Senaste lydelse 2006:891.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat *förordnas*. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 *eller* 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 34 kap. 6 § andra stycket eller 7 § gäller omedelbart, om inte något annat *beslutas*. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 5 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹⁸ Senaste lydelse 2006:891.

Härigenom föreskrivs att 46 kap. 15 a §, 48 kap. 4 § och 51 kap. 13 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***46 kap.**15 a §¹

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst sex månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan han eller hon har delgetts stämning, har avvikit eller håller sig undan på ett sådant sätt att han eller hon inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av en allvarlig psykisk störning och hans eller hennes närvaro därför inte är nödvändig.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *förordnande* enligt 34 kap. 1 § *första stycket 1* brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

Första stycket 1 gäller också vid förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse om det inte finns anledning att förverka en strafftid som, sammantagen med ett fängelsestraff som döms ut, överstiger sex månader. Ett *beslut* enligt 34 kap. 3 § brottsbalken ska likställas med de påföljder som anges i första stycket 1.

I de fall som avses i första stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

48 kap.4 §²

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott, för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap.

Bötesstraff får föreläggas genom straffföreläggande beträffande brott för vilket böter ingår i straffskalan, dock inte normerade böter. Det finns särskilda bestämmelser om föreläggande av bötesstraff för brott som har begåtts av någon som är under arton år. Bestämmelsen i 34 kap. 1 § första

¹ Senaste lydelse 2014:320.

² Senaste lydelse 2006:284.

1 § första stycket 2 brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom strafföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt 18 år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

Företagsbot får föreläggas genom strafföreläggande i fall då boten inte överstiger 500 000 kr.

stycket brottsbalken är tillämplig vid föreläggande av bötesstraff.

Villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter får föreläggas genom strafföreläggande i fall då det är uppenbart att rätten skulle döma till sådan påföljd. Detta gäller dock inte för brott som har begåtts av någon som inte har fyllt *arton* år eller om det finns anledning att förena den villkorliga domen med en föreskrift om samhällstjänst.

51 kap.

13 §³

Hovrätten får avgöra målet utan huvudförhandling, om det är uppenbart att överklagandet är ogrundat.

Om saken kan utredas tillfredsställande får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling,

1. om åklagaren har överklagat endast till den tilltalades förmån,
2. om endast den tilltalade har överklagat och hans eller hennes ändringsyrkande godtas av motparten,
3. om det inte finns anledning att döma den tilltalade till ansvar eller döma ut påföljd eller döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening,
4. om parterna har begärt att målet ska avgöras utan huvudförhandling, eller
5. om ingen av parterna, sedan fråga väckts om avgörande utan huvudförhandling, haft någon invändning mot detta.

Om en part har begärt huvudförhandling i fall som avses i andra stycket 1–3, ska sådan hållas, om det inte är obehövt.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, beslut enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

Med de påföljder som anges i andra stycket 3 likställs vite och, om det inte samtidigt är fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff, beslut enligt 34 kap. 3 § brottsbalken. Det som sägs i andra stycket 3 om villkorlig dom gäller inte villkorlig dom som förenas med föreskrift om samhällstjänst.

³ Lydelse enligt prop. 2015/16:39 En modernare rättegång II.

Om överklagandet avser även annat än ansvar, får målet avgöras utan huvudförhandling endast om denna talan enligt 50 kap. 13 § får prövas utan huvudförhandling. Prop. 2015/16:151
Bilaga 9

För prövning som inte avser själva saken behöver huvudförhandling inte hållas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 19 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 19 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §¹

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om *domstol*, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd *skall* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *skall* tiden för frihetsberövandet, till den del *därunder* inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom *eller en* skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, *skall* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen *eller domen på skyddstillsyn,*

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om *rätten*, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd *ska* avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, *ska* tiden för frihetsberövandet, till den del *det* inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom, skyddstillsyn, *ungdomsvård eller ungdomstjänst* och i stället dömt till fängelse på viss tid, *ska* första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen, *skyddstillsynen, ungdomsvården eller ungdomstjänsten,*

¹ Senaste lydelse 2000:176.

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *förordnats* att den villkorliga domen *eller* skyddstillsynen *skall* avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken *rätten beslutat* att den villkorliga domen, skyddstillsynen, *ungdomsvården eller ungdomstjänsten ska* avse även ytterligare brott samt

Prop. 2015/16:151
Bilaga 9

19 d §

Förekommer till verkställighet på en gång dom på fängelse på livstid och dom på böter, förvandlingsstraff för böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsvård, ungdomstjänst eller sluten ungdomsvård, ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden.

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på fängelse på viss tid i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska fängelsestraffet träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *skall* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *skall* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *skall* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *skall* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 4 § brottsbalken på sådan tid att han *skall* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

Beslutet om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas, om den elektroniska kontroll som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning *ska* dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt.

Beslut om verkställighet utanför anstalt *ska* upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger honom *eller henne* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger honom *eller henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så *ska* ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten *ska* påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser, eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han *ska* avtjäna fängelse i mer än sex månader.

¹ Senaste lydelse 2005:42.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom förskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

dels att 10 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §¹

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har *förordnat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a–c §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 3 § brottsbalken, har *beslutat* att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a–c §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

10 b §

Förekommer till verkställighet på en gång en dom på sluten ungdomsvård i minst två år och en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats innan den förstnämnda påföljden har börjat verkställas, ska utdömd sluten ungdomsvård träda i stället för den andra påföljden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Senaste lydelse 2015:100.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2015-12-18

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lennart Hamberg samt justitierådet Agneta Bäcklund.

Ny påföljd efter tidigare dom

Enligt en lagrådsremiss den 26 november 2015 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.,
4. lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll,
5. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Frida Göranson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Inledning

I lagrådsremissen föreslås en reform av regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom. De tidigare relativt vida möjligheterna för domstolen att efter omständigheterna bestämma påföljd, när en tilltalad döms för ytterligare brott som begåtts innan tidigare påföljd helt har verkställts eller annars upphört, ersätts av en huvudregel om att domstolen ska bestämma en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Möjligheten att bestämma att en tidigare dom ska omfatta också tillkommande brottslighet, s.k. konsumtionsdom, eller att undanröja en utdömd påföljd och bestämma ny gemensam påföljd för den samlade brottsligheten ska, enligt remissen, användas bara i undantagsfall.

Vidare regleras skillnaden mellan brott begångna före en tidigare dom (nyupptäckt brottslighet) och brott begångna efter en tidigare dom men innan påföljden helt har verkställts eller annars upphört (ny brottslighet). Reglerna ger, enligt lagrådsremissen, uttryck för en konsekvent hantering av återfall i brott och av nyupptäckt brottslighet. Ett flertal bestämmelser har också utmönstrats, t.ex. möjligheten att förstärka redan utdömda påföljder vid en konsumtionsdom.

I lagrådsremissen anges att regleringen när det gäller hur brott som utgör återfall ska behandlas görs mer konsekvent. I remissen uttalas att ny

brottslighet konsekvent bör behandlas som återfall och ges en straffskärpande betydelse (se t.ex. avsnitt 4.2 i remissen). Återfall i brott kan enligt brottsbalken beaktas vid straffmätningen (29 kap. 4 §), vid påföljdsvalet (30 kap. 4 §) och vid bedömning av frågan om förverkande av villkorlig frigivning (34 kap. 5 § i förslaget).

Frågor om straffmätning och påföljdsval förekommer ständigt i domstolarna och är av stor betydelse för den tilltalade. Trots detta görs inte någon analys av regleringen om återfall och de skäl som ligger bakom den. Inte heller utvecklas den skillnad beträffande återfallets betydelse som finns mellan 29 kap. 4 §, 30 kap. 4 § och 34 kap. 5 §.

Syftet är att förenkla och förtydliga de regler som gäller när domstolen bestämmer påföljden för en tilltalad som döms för ytterligare brott som begåtts innan en tidigare påföljd helt har verkställts eller annars upphört. En utgångspunkt är att reglerna ska vara lätta att tillämpa.

Även om reformen innebär en förenkling på regelnivå kan förutses att ett flertal tillämpningsfrågor aktualiseras. Ett inte obetydligt antal rättsfall kommer att fordras innan en fast praxis har utvecklats. Det är inte möjligt att förutse de olika situationer som kan förekomma när ny påföljd ska bestämmas efter tidigare dom. Det kan inte uteslutas att domstolarnas handlingsutrymme begränsas på ett sätt som leder till oönskade resultat i enskilda fall.

De nya paragraferna har, i förekommande fall, utformats i nära anslutning till gällande lydelse. På flera ställen anges att bestämmelser eller uttryck inte har ändrats. Samtidigt föreslås en helt ny reglering. Formuleringarna kan därmed framstå som oklara.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

29 kap. 4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken betydelse tidigare brottslighet ska ha vid straffmätningen samt vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid den bedömningen.

Paragrafen har ändrats avseende den tidsperiod som är relevant vid bedömningen av ett återfalls betydelse. Förslaget innebär att det är tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten, och inte som tidigare tiden mellan brotten, som ska ha betydelse vid bedömningen om gärningen ska behandlas som återfall.

Den relevanta tidpunkten, vilken kan få stor betydelse för påföljdsfrågan, är tidpunkten för den tidigare domens meddelande. Det innebär att något krav på att den tidigare domen ska ha vunnit laga kraft inte ställs, vilket i sin tur leder till att frågan om ett relevant återfall föreligger eller inte kan ändras på grund av utfallet av prövningen i högre rätt.

Om t.ex. en person döms i tingsrätten och därefter döms för ytterligare brott som begåtts efter den första domen betraktas de senare brotten som återfall vid påföljdsbestämningen. Om personen sedan frikänns i hovrätten avseende den första lagföringen föreligger inte någon återfallssituation, vilket skulle ha påverkat påföljdsbestämningen i den andra domen. Skulle det dessutom visa sig att han åter fälls i Högsta domstolen avseende den första lagföringen utgör dessa brott nyupptäckt brottslighet i förhållande till den andra lagföringen.

Svårlosta situationer kan uppstå. Det kan också sättas i fråga om det alltid är mest relevant att utgå från tiden mellan avgörandet och de nya brotten. Om det rör sig om brott som begåtts långt tillbaka i tiden kan man fråga sig om det är rimligt att beakta dem vid prövningen av frågan om återfall, t.ex. om den första lagföringen inte kommit till stånd beroende på omständigheter helt utanför den tilltalades kontroll.

Med dagens reglering kan domstolarna undvika och motverka situationer av det slag som nu redovisats. Den föreslagna regleringen ger domstolarna ett mer begränsat handlingsutrymme. Enligt Lagrådets mening kan det finnas skäl att i vissa fall ta hänsyn till den tid som förflutit mellan brotten och inte endast tiden mellan det tidigare avgörandet och de nya brotten.

Inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet bör frågan om hur situationer av det slag som beskrivits ovan analyseras och belysas.

30 kap. 3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om gemensam påföljd. Ett nytt tredje stycke har tillförts som innehåller bestämmelser om påföljd i högre rätt när domstolen dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt. Enligt den nya bestämmelsen ska högre rätt vid samtidig överprövning av flera underrättsdomar döma ut en särskild påföljd för brottsligheten i varje underrättsdom. Det är oklart om paragrafen utesluter en tillämpning av 34 kap. 3 och 4 §§ i förslaget när den anger att varje överklagad dom ska leda till en särskild påföljd. Saken bör tydliggöras i den fortsatta beredningen.

Det är svårt att överblicka vad den föreslagna regleringen kommer att innebära i praktiken. I många fall torde det vara möjligt att beakta frågor om såväl återfall som straffmätning av nyupptäckt brottslighet inom ramen för en samlad påföljdsbestämning och det kan då framstå som onödigt att döma ut flera påföljder. I andra fall kan det tänkas uppkomma situationer där hovrätten ska meddela två villkorliga domar i samma dom, vilket också kan framstå som onödigt. Det kan inte heller uteslutas att hovrätten kan hamna i en situation där domstolen först ska meddela en påföljd i ett överklagat mål för att i nästa överklagade mål undanröja den påföljden och döma till gemensam påföljd.

Bestämmelsen är obligatorisk och utan undantag. Lagrådet förordar att det övervägs om bestämmelsen kan göras fakultativ och ge hovrätterna möjlighet att, efter en lämplighetsbedömning, ta ställning till om domstolen bör döma till en gemensam påföljd eller om en påföljd ska dömas ut i varje överklagat mål.

32 kap. 4 §

Paragrafen reglerar bl.a. reaktioner på misskötsamhet av ungdomsvård och ungdomstjänst. Ett nytt tredje stycke har tillförts som innehåller en bestämmelse om gemensam påföljd efter undanröjande enligt denna paragraf. Genom ändringen införs en möjlighet för rätten att bestämma en gemensam påföljd för den samlade brottsligheten om mer än en påföljd undanröjs.

Någon motsvarande bestämmelse finns inte när det gäller undan-röjande av villkorlig dom (27 kap. 6 §) och skyddstillsyn (28 kap. 9 §) vid misskötsamhet. Behovet av den föreslagna bestämmelsen i tredje stycket bör utvecklas inom ramen för det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Rubriken till 34 kap. m.m.

I remissen föreslås att rubriken till 34 kap. ska vara *Ny påföljdsbestämning efter tidigare dom*. Rubriken är således generell utformad och inte begränsad till vissa fall. Mot den bakgrunden kan det sättas i fråga om inte bestämmelsen i 38 kap. 2 a § också bör flyttas över till 34 kap.

34 kap. 1 §

I paragrafens första stycke definieras begreppen nyupptäckt brott och nytt brott. Vidare anges att domstolen som huvudregel, oavsett om det är fråga om ett nyupptäckt eller nytt brott, ska döma ut en ny påföljd för den tillkommande brottsligheten. Begreppet tillkommande brottslighet, som är nytt, definieras inte särskilt men får uppfattas som en samlingsbeteckning för nyupptäckta och nya brott. Det bör övervägas om bestämmelserna i 1 § kan ges en mer generell utformning. Att en domstol, när den tilltalade tidigare dömts för något brott, ska bestämma en ny påföljd för det nya brottet gäller utan begränsning och alltså oavsett vilken påföljd som tidigare dömts ut.

Ett syfte med den föreslagna avgränsningen synes vara att definiera begreppen nyupptäckt och nytt brott så att de endast ska användas om den tidigare domen avser fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst och den nya domen meddelas innan den tidigare domen helt har verkställs eller annars upphört. Även den avgränsningen av begreppen kan diskuteras.

I paragrafens andra stycke ges en upplysning om att det i 3 och 4 §§ finns bestämmelser om på vilka sätt domstolen kan avvika från huvudregeln om ny påföljd för tillkommande brottslighet.

Lagrådet förordar att paragrafen arbetas om och ges exempelvis följande lydelse (jfr även Lagrådets förslag att flytta 34 kap. 2 §; om Lagrådets förslag att flytta 2 § följs bör även hänvisningarna justeras).

Om någon tidigare har dömts till påföljd för brott ska rätten vid tillkommande brottslighet bestämma en ny påföljd för den brottsligheten.

Om den tidigare påföljden inte helt har verkställts eller annars upphört, får rätten dock, i enlighet med vad som närmare anges i 3 och 4 §§, i vissa fall bestämma att den påföljden också ska avse den tillkommande brottsligheten, eller undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Enligt tredje stycket ska ett fängelsestraff som dömts ut i förening med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § anses utgöra en del av skyddstillsynen vid tillämpning av 34 kap. Lagrådet förordar att tredje stycket bildar en egen paragraf och placeras efter nuvarande 6 §.

34 kap. 2 §

I paragrafen föreskrivs att rätten, när den dömer till en ny påföljd för ett nyupptäckt brott, ska iakta att påföljderna tillsammans inte överstiger vad som skulle ha dömts ut för den samlade brottsligheten. Rätten får då döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

I det enkla fallet innebär bestämmelsen således att om en person dömts för ett brott, med hänvisning enbart till straffvärdet, till fängelse i ett år och därefter ska dömas för ett nyupptäckt brott med samma straffvärde, ska påföljden bestämmas till ett kortare straff med beaktande av den tidigare domen.

Bestämmelsen aktualiseras emellertid i andra situationer där det är oklart hur den ska tillämpas. T.ex. det fall där den andra lagföringen avser såväl nyupptäckt som ny brottslighet, där det är fråga om perdurerande brott eller seriebrottslighet som delvis begåtts före den tidigare domen, delvis efter den. Vidare kan det väl tänkas att det finns flera tidigare domar som ligger i tiden före det aktuella avgörandet och brotten är att anse som nyupptäckta i förhållande till dessa eller några av dessa domar. Situationer som de nu redovisade har tidigare kunnat lösas i tillämpningen genom den öppna regleringen i 34 kap. Genom att det nu införs en tvingande regel i fråga om straffmätning vid nyupptäckt brottslighet begränsas domstolarnas handlingsutrymme. Frågan om hur en straffvärdebedömning i sådana situationer ska ske bör utvecklas i den fortsatta beredningen.

För att bestämmelsen ska vara tillämplig krävs att brottsligheten är begången före en tidigare dom. Det förutsätts inte att den domen har vunnit laga kraft. Det innebär att förhållandena kan ändras under prövningen av den senare domen. Om tingsrätten meddelat en fällande dom görs således en samlad straffmätning med den domen vid

prövningen av den tillkommande brottsligheten och straffet blir lindrigare än vad som hade följt om den första domen inte funnits. För det fall hovrätten sedan ogillar åtalet i den första domen skulle straffet för den tillkommande brottsligheten ha varit strängare. Även om en tillämpning av 34 kap. 6 § kan aktualiseras kan det ifrågasättas om det är ändamålsenligt att ändring ska ske efter omprövning enligt den paragrafen.

De exempel som nu getts visar att effekten av den föreslagna regleringen är svårbedömd och det finns risk för att lika fall inte kommer att behandlas lika. Dessa frågeställningar bör övervägas ytterligare inom ramen för den fortsatta beredningen.

Bestämmelsen innebär en generell reglering om straffmätning vid nyupptäckt brottslighet. Straffvärdebedömningen ska, enligt paragrafen, avse den samlade brottsligheten, dvs. såväl brottsligheten i den tidigare domen som den aktuella brottsligheten. Bedömningen ska i en sådan situation ske i enlighet med vad som anges i 29 kap. 1 § och principerna för straffmätning vid flerfaldig brottslighet.

Enligt författningskommentaren gäller bestämmelsen de påföljder som omfattas av regleringen i 34 kap. som har dömts ut genom den tidigare domen. Avsikten synes således vara att bestämmelsen inte ska tillämpas när den tidigare domen eller den tillkommande brottsligheten avser bötesbrott. Några skäl till att regleringen inte ska omfatta även böter har inte redovisats.

Med hänsyn till att det är fråga om en generell bestämmelse om straffmätning ifrågasätter Lagrådet om den inte bör placeras i 29 kap. En sådan placering föreslog också Påföljdsutredningen. Bestämmelsen kommer med en sådan placering också att omfatta bötesstraff, vilket framstår som lämpligt.

34 kap. 3 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar rätten får besluta att en tidigare utdömd påföljd får omfatta även tillkommande brottslighet.

Lagrådet förordar att paragrafen, i förtydligande syfte, ges följande lydelse.

Rätten får besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse också den tillkommande brottsligheten, om denna avser brott som begåtts före den tidigare domen och i jämförelse med den brottslighet som omfattas av den tidigare domen är utan nämnvärd betydelse.

Om påföljden i den tidigare domen bestämts till sluten ungdomsvård, ungdomsvård eller ungdomstjänst, får rätten om det finns särskilda skäl även i andra fall besluta att den tidigare utdömda påföljden ska avse den tillkommande brottsligheten.

Det kan noteras att förslaget i första stycket innebär att det inte är möjligt att döma till en s.k. konsumtionsdom vid ny brottslighet. Tillsammans med förslaget att upphäva den nuvarande särbestämmelsen i 34 kap. 2 § kommer den att ställa domstolarna inför besvärliga frågor om påföljdsbestämning i de fall den tilltalade verkställer ett livstidsstraff. Det kan t.ex. sättas i fråga om det är rimligt att bestämma påföljden till villkorlig dom eller skyddstillsyn för en person som redan verkställer fängelse på livstid. Inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet bör övervägas om inte en viss flexibilitet bör finnas i regleringen i paragrafens första stycke, i vart fall när den tidigare domen utgörs av fängelse på livstid.

34 kap. 4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar rätten får undanröja en tidigare utdömd påföljd och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten.

Lagrådet förordar att paragrafens första stycke, i förtydligande syfte, ges följande lydelse.

Rätten får undanröja den tidigare utdömda påföljden och döma till gemensam påföljd för den samlade brottsligheten, om det finns särskilda skäl. Undanröjande får dock endast ske om den tidigare domen har fått laga kraft och den nya domen meddelas innan den tidigare påföljden helt har verkställts.

I andra stycket anges att domstolen ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av en tidigare utdömd påföljd när ett undanröjande sker enligt bestämmelsen. Uttrycket ”undergått till följd av” används även i 27 kap. 6 § och 28 kap. 9 §. Uttrycket synes främst användas i förhållande till verkställighet som skett av icke frihetsberövande påföljder och inte avtjänande av frihetsstraff eller frihetsberövanden som föregått lagföring eller bötesstraff.

Innehållet i paragrafen motsvarar, enligt vad som anges i författningskommentaren, i allt väsentligt vad som tidigare har gällt vid ett undanröjande av en villkorlig dom eller en skyddstillsyn enligt hittillsvarande 5 § femte stycket och 6 § femte stycket. I nuvarande 6 § femte stycket anges att domstolen, när straffets längd bestäms, ska ta skälig hänsyn till vad den dömde har avtjänat av fängelse som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 3 § liksom till böter som dömts ut enligt första stycket eller 28 kap. 2 §. Några motsvarande bestämmelser har inte överförts till den nya paragrafen. Skälen för den ändringen bör redovisas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

34 kap. 5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Andra stycket andra punkten har ändrats avseende den

tidsperiod som ska tillmätas betydelse vid bedömningen. Enligt vad som anges i den andra punkten är det tiden mellan det tidigare avgörandet och den nya brottsligheten som ska beaktas och inte, som tidigare, tiden mellan brotten. Se vad Lagrådet har anfört i anslutning till 29 kap. 4 §.

34 kap. 6 §

I paragrafen finns bestämmelser om ändrade förhållanden. I första stycket regleras dels hur en konsumtionsdom ska hanteras om den ursprungliga domen ändras av högre rätt, dels hanteringen av vissa domar i de fall påföljden har bestämts med tillämpning av 2 § och den tidigare domen ändras. I första stycket första meningen bör ”av rätten” utgå.

I andra stycket regleras vad som gäller när det vid verkställigheten av en dom på fängelse på viss tid eller på slutan ungdomsvård visar sig att brottet är begånget innan en tidigare påföljd har dömts ut och det inte framgår av domarna att den andra påföljden har beaktats. I bestämmelsen anges att det är den dom som sist ska verkställas som ska ändras av rätten på talan av åklagaren. Frågan är hur den formuleringen ska uppfattas, dvs. vilken är den dom ”som sist ska verkställas” i det fallet att båda domarna är verkställbara men inte någon av domarna har börjat verkställas. Detta bör belysas inom ramen för det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Vidare förordar Lagrådet att andra stycket i förtydligande syfte ges följande lydelse.

Visar det sig, när en dom på fängelse på viss tid eller slutan ungdomsvård ska verkställas, att den dömda begått brottet innan han eller hon har dömts till påföljd för något annat brott, och framgår det inte av domarna att den andra påföljden har beaktats, ska, sedan domarna fått laga kraft, rätten efter anmälan av åklagare med tillämpning av 2 § bestämma vad den dömda ska undergå till följd av den dom som sist ska verkställas.

Förslaget till lag om ändring i lagen om beräkning av strafftid m.m.

19 d §

I lagrådsremissen föreslås att nuvarande 34 kap. 2 § brottsbalken upphävs och att 34 kap. 11 § flyttas till första stycket i den nu aktuella bestämmelsen. Förändringarna innebär en ny reglering när en person dömts till livstids fängelse och antingen tidigare dömts för brott eller efter livstidsdomen döms för brott.

Enligt den gällande regleringen ska domstolen, om den tilltalade verkställer ett livstidsstraff, förordna att det straffet skall avse också det andra brottet (34 kap. 2 §). Om en dom på livstid ska verkställas samtidigt som någon annan påföljd ska livstidsstraffet träda i stället för den andra påföljden (34 kap. 11 §). I praktiken har bestämmelserna

inneburit att endast livstidsstraffet har verkställts. 34 kap. 2 § innebär alltså att en konsumtionsdom meddelas och någon ytterligare påföljd döms inte ut. I den andra situationen ersätter livstidsstraffet t.ex. en dom eller ett förvandlingsstraff på böter.

Prop. 2015/16:151
Bilaga 10

Vid dom på skyddstillsyn förordnas inte någon övervakare och någon prøvotid löper inte enligt den domen. Om det är fråga om ett tidsbestämt fängelsestraff som ska verkställas parallellt med en livstidsdom sker inte någon straffidsberäkning avseende det tidsbestämda straffet. Livstidsstraffet ersätter de andra straffen fullt ut. Tidigare påföljder som inte är helt verkställda undanröjs automatiskt på verkställighetsnivå.

I lagrådsremissen anges att det i och för sig är en rimlig ordning att ett livstidsstraff på verkställighetsstadiet får ersätta övriga påföljder som den dömde är föremål för. Vidare anges att det som regel saknas möjlighet för den dömde att fullgöra någon annan påföljd parallellt med ett livstidsstraff.

Vid föredragningen har dock upplysts att avsikten är att den föreslagna paragrafen ska tolkas så att verkställighet av livstids fängelse och ett annat senare utdömt fängelsestraff ska pågå gemensamt och samtidigt. Det kan uppfattas så att när den dömde avtjänar en dag i anstalt kommer han eller hon att samtidigt avtjäna en dag på livstidsstraffet och en dag på det tidsbestämda straffet. Något sådant förekommer inte i dag. Det ska alltså finnas två straffidsbeslut, ett för livstidsstraffet och ett för det tidsbestämda straffet. Avsikten är att, om den dom genom vilken livstidsstraffet dömts ut senare upphävs efter resning, den andra påföljden kvarstår till den del den inte har verkställts, och ska därmed verkställas om den inte har preskriberats.

Detsamma torde då gälla för andra påföljder, t.ex. böter. Bestämmelsen i strafftidslagen kan tolkas så att verkställigheten av ett bötesstraff inhiberas till dess preskription inträtt, om inte livstidsstraffet upphävs efter resning.

Det är inte möjligt att ur uttrycket ”träder i stället” i paragrafens första stycke utläsa en sådan ordning. Om avsikten är att åstadkomma en sådan parallell verkställighet av fängelsestraff bör bestämmelsen formuleras om så att det tydligt framgår vad som avses. Den tidigare ordalydelsen är oklar och bör inte föras över från brottsbalken till lagen om beräkning av strafftid m.m.

I paragrafens andra stycke anges att ett fängelsestraff på minst två år, vid samtidig verkställighet, ska träda i stället för en dom på böter eller förvandlingsstraff för böter som har meddelats före den förstnämnda påföljden.

Innebörden av den nuvarande bestämmelsen i 34 kap.11 § andra stycket brottsbalken torde vara att bötesstraffet efterges i det fall någon ska avtjäna ett längre frihetsstraff (se prop. 1980/81:76 s. 55 f. och 61). Mot bakgrund av vad som anförts i remissen i fråga om tolkningen av

uttrycket ”träda i stället” i första stycket bör tydliggöras hur bestämmelsen i andra stycket ska förstås. Det framstår som oklart hur bötesstraffet ska behandlas i det fall att fängelsestraffet upphävs efter resning. Utformningen bör övervägas ytterligare inom ramen för den fortsatta beredningen.

Lagen om beräkning av strafftid m.m. reglerar frågor om verkställighet av fängelsestraff. Den nu föreslagna paragrafen däremot tar upp frågor om konkurrens mellan olika påföljder och innehåller bestämmelser om verkställighet av domar avseende böter, villkorlig dom och skyddstillsyn. Mot den bakgrunden ifrågasätter Lagrådet om placeringen i lagen om beräkning av strafftid m.m. är den lämpligaste. Lagrådet förordar att bestämmelsen, liksom tidigare, placeras i 34 kap. brottsbalken.

Förslaget till lag om ändring i lagen om verkställighet av slutet ungdomsvård

Se vad Lagrådet har anfört under 19 d § lagen om beräkning av strafftid m.m.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2016

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Romson, Y Johansson, M Johansson, Baylan, Persson, Bucht, Hultqvist, Hellmark Knutsson, Andersson, Ygeman, A Johansson, Bolund, Kaplan, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Fridolin, Wikström, Hadzialic

Föredragande: statsrådet M Johansson

Regeringen beslutar proposition 2015/16:151 Ny påföljd efter tidigare dom